

A s i e.

-

Obraz z missii sibiřských.

Co jest to Sibiř? Komu nebylo by jméno to známo? Už za svých dětských let slýchali jsme: „Dnes je u nás zima jako v Sibiři.“ Anebo, když za bouřlivých dnů zimních burácel studený vichor severní, sníh se jen sypal a my k teplým kamnům se tulili, říkali domácí: „Dnes tam fouká jako v Sibiři!“

Nuže do této Sibiře zavítejme v duchu svém! Sibiř jest země, která zaujímá celou severní Asii, jest to ohromná prostora, která leží mezi Uralem a Tichým oceánem, Severním mořem Ledovým a říší Čínskou. Ohromné toto území protékají tři veletoky, dělice je přirozenou hranicí na tři díly: Ob, Jenisej a Lena. Sibiř náleží říši Ruské, byla od Rusů podmaněna výbojnou válkou, která tři sta let trvala. Roku 1579. překročil kozák Jermak s nepatrnou družinou pohoří Ural, r. 1590. dobyl prvního sibiřského území s hlavním městem Tobolskem, roku 1860. zmocnili se Rusové území řeky

Amuru, která se vlévá do Tichého oceánu a r. 1875. stali se konečně majetníky ostrova Sachalinu, který již leží v moři Tichém.

Příroda Sibíře je rozmanitá. Na jihu podél hranic čínských, asi mezi 50—55° sev. šířky, rozkládají se úrodné roviny, které však pro nízký počet obyvatelstva zůstávají neobdělány. Výše k severu nad 55° sev. šířky pokrývají půdu ohromné pralesy, končící na severu zakrslým křovím. Na nejzazším konečně severu, tam, kde přestává prales, začínají a až k Ledovému moři se rozkládají chladné „tundry“, močály to, téměř celý rok zamrzlé.

Podnebí sibiřské je drsné. Jest totiž přirozenou hranicí Sibíře na jihu vysoké pohoří Altajské, které zamezuje jižním teplým větrům přístup do země, za to jest krajina k severu otevřena a ledovým větrům polárním vydána na pospas. Proto bývá i v Sibíři jižní dlouhá, krutá zima a teploměr padá až i na 40° R. pod nulu. Čím pak výše k severu, tím hůře. V krajinách poblíž Ledového moře počíná „jaro“ v polovici března, v ten čas ukáže se totiž slunce o polednách na obzoru. Od 15. května do 16. července slunce vůbec nezapadá, po celou tu dobu není žádné noci. Když bylo totiž slunce dosáhlo nejnižší své polohy na obzoru, stojí asi 2 hodiny v tomtéž bodě, načež se zase zvedne, a tu se říká, že „svítá“. V dubnu a květnu je pořád ještě 40° R. zimy. V červnu, červenci a srpnu rozmrzají řeky, zazelená se zakrslá vrba a objeví se bledá tráva. Nyní vystoupí teploměr až i na 22 R. stupňů tepla, v rozpařených močálech líhnou se celé spousty komárův a ztrpčují obyvatelům

krátké beztoho léto. Hustý dým z doutnajícího mechu jedinou jest pak ochranou před touto letní útrapou.

Když po 20. srpnu řeky opět zamrzají, říká se, že nastává „podzim“. Jest to podzim bez sklizně. Teploměr padá nyní zase rychle na 45° R. pod nickou a začátkem října začíná zima. Z počátku činí husté mlhy zimu snesitelnou, ale v lednu ubývá teploty kolikrát do —50° ano i —58° R., tak že i otužilý jinak sob táhne na jih do hustých lesův a ukrývá se v houštinách. Okolo 22. listopadu zajde slunce a neukáže se na obzoru až v březnu. Po celou tu dobu, tedy více než čtvrt roku, jest v oněch krajinách nepřetržitá noc, toliko lomené paprsky sluneční, třpyt sněhu a velkolepá severní záře osvětlují zemi. 28. prosince objeví se na poledním nebi červánky. Svit slunce, které na jihu opět vychází, je zpočátku tak slabý, že ani hvězd nezatemňuje. Teprve v březnu objeví se slunce opět na obzoru.

O zimě sibiřské jest nám obyvatelům střední Evropy těžko pravý pojem si učiniti. Rozumí se, že v takové zimě také důkladného oděvu jest třeba. Nejstudenější Rusy obydlená osada v těch krajinách jest Nižnij Kolymask. Když vyšší jeden ruský důstojník z rozkazu vlády tam cestoval, měl na sobě tento cestovní oblek: 1. svou zimní uniformu, 2. velkou kazajku z koží polární lišky s důkladným rukávníkem z kožešin, 3. nohavky ze zajecích kůže, 4. dvojnásobné punčochy z jemné sobí kůže, 5. potom teprve vysoké boty až nad kolena, 6. kožich z dvojnásobné sobí kůže se širokým pasem a s kuklí

(kapucí), 7. konečně ohromnou beranicí s přikrývkami na uši, nos, pysky a bradu. Takový oblek jest ovšem cestovateli z počátku obtížný, ale při 40° zimy zvykne mu brzy a libuje si v něm.

Cestovatelé Hödenström a Wrangell píší o zimě sibiřské: „Trojnásobný kožich sobí sotva chrání, aby povrch těla a krev neumrzly. Každé vydechnutí působí nesnesitelně bolestné pocity v hrdle i prsou. Dech (pára) mrzne okamžitě a mění se v krystaly, jež třením o sebe vyluzují slabý šustot, jaký slyšíme, obracíme-li na příklad proschlé seno. Celá řada cestujících zahalena bývá stále do husté modravé mlhy, kteráž dýcháním lidí a zvířat vzniká a mrzne. Podobný zjev spatřuje se při ptácích, za nimiž ve vzduchu zůstávají mlhové stopy v podobě dlouhého pruhu. Kopyta koní mrazem pukají a dýchání pro husté zmrazky na nozdrách stěžuje se nadmíru. Hlasitým křečovitým řehtáním dává kůň na jevo úzkost před možným zadušením. Ba i sobi, tuzemci, hledají útočiště v lesích; na tundrách stáda shlukují se těsně, aby na vzájem druh druhu zahříval. Staré kmeny stromů mrazem praskají, za lomozu mohutné balvany skalní odtrhují se někdy nenadále svalující se s rachotem do údolí a nížin. Na tundrách půda praská trhlinami širokými, z nichž vytryskuje voda, rozlévající se vůkol a mrznouc na hromady ledovité, pokrývá rozsáhlé prostory mocnou kůrou ledu.“

Kdežto však Sibiř chudá jest na rostlinstvo a jinak nehostinná a pochmurná, chová půda její v lůně svém nesmírná bohatství drahých kovů: zlata, stříbra, mědi a nerostů: kamenného uhlí,

solí a vzácných drahokamů. Nesmírné tyto poklady zůstávají však v zemi ukryty, neboť nedostává se pracovních sil, které by jich ze země dobývaly. Podnes připadá úkol ten trestancům ruským, na Sibiř vypovězeným a k nucené práci v dolech odsouzeným.

Obyvatelstvo Sibíře jest velmi řídké. Jest sice Sibiř větší celé Evropy, ale obyvatelstva má pouze něco přes 3 miliony. Dělí pak se obyvatelstvo na původní — tuzemce, a na přistěhovalé. Mezi tuzemci, kteří jsou původu mongolského, známější jsou Ostáci a Samojedi. Jsou to vlastně skrovné zbytky vymírajících obou těchto národů, neboť má se za to, že za nemnoho let nebude po nich ani památky. Mnozí národopisci jim dávají dokonce lhůtu jen 100 let.

Kromě tuzemcův obývají v Sibíři také přistěhovalci, z nichž někteří jsou dobrovolní osadníci, jiní vypovězení tam provinilci, sprostí i političtí. Z těchto většina jest Polákův a tudíž i katolíků.

Za dřívějších časů konali vypovězenci dalekou cestu do Sibíře pěšky, což již samo o sobě bylo trestem hrozným. Než na cestu nastoupili, dostal z pravidla každý buď „knutou“ nebo „pletjou“ určitý počet ran. Trest knutou byl v novější době jako barbarský zrušen. Knuta byl trojnásobný řemen, železnými jehlicemi opatřený, které trestanému vnikaly do masa a je trhaly. Pletja je trojnásobný tlustý bič na krátkém, pevném násadci a má na konci olověné kuličky. Pletja sice masa netrhá jako knuta, za to však poškozuje vnitřní části

Sibiřský trestanec.

těla a mívá, jestliže počet ran jen trochu velký jest, součotě v zápětí.

Národopisec Rozkošný tvrdí ve svém díle „Asijské Rusko“, že se nyní olověné kuličky na pletju více neupevňují, ale dokládá, že trest pletjou i bez kuliček je dosti bolestný. „Trestanec,“ praví, „přiváže se řemeny k silnému prknu, ve kterém jsou otvory pro hlavu, ruce a nohy, a jiný trestanec vykonává trest. Truchlivému výkonu jest vždy přítomen lékař, neboť běží tu nezřídka o život. Počet ran kolísá se mezi 20—50.“

Po bolestné výplatě byli trestanci ubytováni ve státních vězeních, kde čekali, až by přípravy na cestu byly ukončeny.

Pobyt v těchto vězeních byl ještě v letech šedesátých i pro vypovězence, jimž jenom troška lidského citu zůstala v těle, a tím více ovšem pro vypovězence politické pravou mučírnou. Byly to peleše lotrovské, kde pod dozorem prodajných hlídačů kde jaké nepravosti a zločiny, jedinou snad vraždu vyjímaje, beztrestně se páchaly. Některé byly na př. dílnami penězokazů, ze kterých sami dozorcí falešné peníze na světlo vynášeli a mezi lidem udávali. Rozumí se, že jim z podvodného výtěžku připadal podíl největší. Za zbytek nakoupilo se „vodky“ a při tom měli zase dozorcí 70% užítku. Potom následovaly mezi opilými vězni bohopusté výjevy, jichžto svědky i kněží polští do Sibíře vypovězení bývali.

Když potřebný počet trestancův, obyčejně okolo 200—300, byl pohromadě, nastoupili na cestu do Sibíře. Cesta trvala rok i ~~dva~~ léta a konala se

z pravidla pěšky, výminečně na saních. Mnozí cíle svého ani nedošli, ale zahynuli útrapami na cestě. V čele smutného průvodu jel kozák v plné zbroji; za ním kráčeli vypovězenci po dvou buďto k sobě nebo k dlouhé tyči přikování, a potom teprve trestanci, kteří i na nohou měli okovy. Napřed, po obou stranách a za průvodem šli vojáci s nabitými puškami a jeli kozáci. Průvod uzavíraly saně, na nichž se vezl vůdce výpravy, kozácký důstojník, a posléze saně se zavazadly a pro nemocné.

Pochod trval tři dni, čtvrtý den byl věnován odpočinku. Ježto osady vnitroruské příliš daleko leží od sebe, postavila vláda velké domy uprostřed stepí. Takových stanic byla od Kyjeva nebo Smolenska až k nejodlehlejším končinám Sibíře nekonečná řada a v každé čekal kozácký důstojník s vojáky na příchod trestanecké výpravy. Důstojník byl za každého vypovězence zodpovědným a mohl s nimi nakládati dle vojenského práva, t. j. po libosti je trestati, případně i týrati, aniž si týraný směl stěžovati. Pobyt v takové kozácké stanici, kde bylo plno špíny a hmyzu, byl pro vypovězence novou útrapou. Všichni bez rozdílu, ať vrahové nebo lupiči, političtí provinilci nebo kněží, musili druh vedle druhu na pryčnách, pod nimi, na holé zemi, vůbec kde bylo místa, ulehnouti a strastnou noc a neméně strastný den odpočinku strávit. Vzduch v takové noclehárně býval nesnesitelný. Z vlhkých šatů vyvínovaly se dusné výpary, které vzduch vězení otravovaly. Jaký div, že mezi vyhnanci horečka, kurděje a jiné nemoci strašně řádily, tak že na tisíce jich hynulo, dříve než ještě cíle svého došli.

Takový zástup trestanců procházel pravidelně každý týden stanicemi, jenom za nejkrutší zimy nastala přestávka. Po osudném povstání polském r. 1863. páčil se počet vypovězených do Sibíře Poláků na 93.000 a také v letech následujících bylo jich okolo 70.000 ročně. Podle zpráv ruských klesl nyní počet ročních vypovězenců na 20.000 a také se nakládá s nimi lidštěji. „Časů,“ píše národopisec Rozkošný, „kdy kozáci vypovězence jako stádo ovec před sebou hnali a každoročně jich na tisíce útrapám cesty podléhalo, už dávno není. Kdežto dříve těžkými okovy spoutaným sta mil pěšky bylo urazit, ubírají se nyní na místo svého vyhnanství buď drahou nebo parníky. Průběh cesty je tento: Z celé říše shromáždí se trestanci v Moskvě, na jaře dopraví je dráha do Nižního Novgorodu, odtud plaví se na velkých bárkách parníky tažených po Volze a jejím přítoku Kamě do města Permu; z Permu jede se po dráze do Jekatěrinburku a odtud povozem do Tumenu, který již leží v Sibíři. Zde se vypovězenci rozcházejí: kteří byli ustanoveni k obývání v Sibíři západní, posílají se odtud do měst a vesnic, kam byli určeni; vypovězení do Sibíře východní plaví se po řece Irtyši a Obi do Tomska a tam teprv nastává jim cesta pěší na východ ku břehům jezera Bajkalského aneb až na půlostrom Kamčatku, která ovšem celé týdny i měsíce může trvati.“

Také toto zajisté mnohem mírnější nakládání se zajatci jest věru ještě dosti kruté. Vezměme jenom mapu do ruky a pohlédneme na nesmírné ony vzdálenosti, které zajatcům i za nejhoršího počasí

jest uraziti! Z Nižního Novgorodu po Volze dolů až k ústí Kamy čítá se 400 km.; odtud po Kamě nahoru do města Permu 700 km. Když překročili Ural a přišli do Tumeny, plaví se po příbočkách Obi: Tuře, Tobolu a Irtyši, celkem asi 600 km., do Samorovska, kde Irtyš do Obi se vlévá, a potom víc než 1000 km. po Obi nahoru do Tomska, který ještě leží v Sibiři západní. Odtud jest vypovězencům vykonati k Bajkalskému jezeru ještě tak dalekou cestu jako z Moskvy na Ural, nebo z Vídně na Pyreneje ve Španělsku.

Takovou výpravu trestanců na řece Obi líčí nám český cestovatel Josef Kořenský takto: „Černá ,arestantská barža“, vlečená naší parolodí za dlouhé a silné lano, odváží je do vyhnanství, z něhož snad už nikdy se nenavrátil. Muži, ženy, mladíci, starci, provinilci političtí i zločinci sprostí jdou za svým osudem. Dvě různé společnosti nastupují tudy na dalekou pouť do Sibiře: jedna dobrovolně opouští evropskou vlast, aby šla za obchodem, povoláním, poučením nebo za lepším štěstím, druhá ubírá se proti své vůli do vyhnanství. Jedni vyvážejí se k nucené těžké práci do sibiřských dolův a závodů, jiní k nucenému osídlení jistého kraje buď navždy, buď k dočasnému přebývání v nějaké osadě, nechť ve truchlivých končinách polárních nebo na širé stepi, v horách při čínských hranicích, uprostřed moře na ostrově Sachalině a jinde. Rok co rok vyváží se do sibiřského vyhnanství průměrně asi 20.000 odsouzenců. Největší část vypravuje se z evropské Rusi přes lesnatý Ural drahou vedoucí z Permi přes Jekatěrinburk až do sibiřského města

Ťumeně při řece Tuře. Nepatrný díl odsouzencův, a to sprostých zločinců, jako vrahů, lupičů, tulákův a pod., vyváží se po moři na Sachalin. Z Ťumeně dopravují se vyhnanci po splavné Tuře a Tobolu do Tobolska a odtud do Tomska.“

„Vypovězenci sibiřští posílají se touto vodní cestou do vyhnanství od roku 1872. K účelu tomu pořízeno jest několik mohutných lodí s nehlubokým ponorem. Každá má v délce asi 80 metrů, mohouc v sebe pojati několik set odsouzenců, kteří umístěni jsou dílem uvnitř lodi, dílem ve veliké kleci zbudované na palubě ze silných mříží jako pro dravé šelmy. Vojenská stráž o 20—40 mužích doprovází a střeží odsouzence nasazenými bodáky a nabitými puškami. Velitelem trestanecké barže je důstojník, jenž po celé léto nemá nic jiného na práci než doprovázeti vyhnance z Ťumeně do Tomska.“

„Prodavači, vstupující v přístavištích na trestaneckou loď, vybírají peníze za zboží napřed. načež prostrkávají je vyhnancům skrze mřížení. Z tváří mnohých vypovězenců jde strach a hrůza. Půl hlavy do hola ostříhané zvyšuje jejich divoké vzezření. Podle toho a podle těžkých okovů poznáváme vyvrhel všech trestanců: vrahy a lupiče. Komandant barže ukáže nám zvědavým ženu s dobráckým obličejem, která však násilně zprovodila se světa čtyři muže. Upozorní nás na potměšilého Tatařa s vyzáblým obličejem, jenž zavraždil svého otce a otrávil svého bratra. Ukáže nám mladou Polku, jež zrádného milence dykou proklála, a poví nám, že mezi 750 trestanci, které právě odváží do vyhnanství, je přes 200 vrahů.“

„Také barža zásobuje se v každém přístavišti dřívím potřebným k vaření. Práci tu má na starosti několik mužů z vojenské posádky. V kuchyni na trestanecké lodi oheň ani nevyhasne. V kotlích voda stále vře, aby čaj mohl býti připraven v každou dobu. O maso není mezi trestanci nouze. Zvláště mnoho skopců padne vězňům za oběť. Škopky vařeného masa skopového alespoň k tomu ukazovaly.“

Tolik onen cestovatel. Z vypravování jeho vidno, že osud vypovězenců na cestě není již tak krutý jako dříve.

Co do náboženství jsou původní Sibiřané většinou pohané, skrovná část a to jenom povrchně přijala pravoslaví, hlásané jim pravoslavnými misijnáři. Rozkolníky jsou také dobrovolní přistěhovalci aneb vypovězenci ruští a konečně jest tam též několik tisíc katolíků národnosti nejvíce polské.

Celá Sibiř nemá katolického biskupa, ale jest přivtělena církevní provincii Mohilevské, jejížto arcibiskup sídlí v Petrohradě. V západní i ve východní Sibiři berou se faráři a kaplani z počtu vypovězených kněží. Vláda uznává sice jejich úřední postavení v duchovní správě, však není jim jako trestancům dovoleno ze Sibíře se vzdáliti. V Sibiři západní jsou 3 fary: v Tomsku, Tobolsku a Omsku. Farnost Tomská, asi dvakrát tak veliká jako říše rakouská, má 7000 katolíků; tam pracuje na vinici Páně farář Valerian Gromadski se svým kaplanem a několika jinými vypovězenými kněžími. Farnost Tobolskou s 4521 katolíky spravuje farář Ludovič, a duchovním správcem farnosti Omské je farář A. Boguš. — Východní Sibiř je rozdělena na

4 farnosti: Nikolajevskou, v poříčí řeky Amuru, s 541 katolíky a farářem Kazimírem Radjiševskim, Nerčinskou, na hranicích čínských východně jezera Bajkalského, s 1283 katolíky a farářem Ondřejem Jurevičem, Irkutskou, západně jezera Bajkalského s 3139 katolíky, farářem Chrysostomem Švernickým a jeho dvěma kaplany: Josefem Lavkovičem a Rusgou, a konečně farnost Krásnojarskou v gubernii Jenisejské s 4188 katolíky a farářem Řehořem Kochilovskim. Jest tedy katolíků v celé Sibiři okolo 21.672 duší.

* * *

V jedné ze jmenovaných farností a sice Irkutské leží osada vypovězených kněží polských, T u n k a. Po nešťastném povstání polském r. 1863. bylo totiž také mnoho polských kněží — vlastenců do Sibiře vypovězeno. Někteří byli usazeni na stepích, kde se zabývali rolnictvím, jiní v pralesích, kde jako drvoštěpi svůj chléb si vydělávali, a opět jiní byli odsouzeni k nucené práci v dolech. Také biskupové byli mezi vypovězenci; nebyli však vyvezeni do odlehlých končin sibiřských, nýbrž byli uvězněni ve vnitřním Rusku: biskup Rzevuski v Astrachaně, Lubienski a Bovaski v Permu, Kalinski zemřel ve vnitřním Rusku, Barenievič v Kuronsku, Felinski v Jaroslavě a Krasinski ve Vjatce. Z kněží bylo okolo 150 usazeno v různých guberniích evropského Ruska a 100 v západní Sibiři. Do Sibiře východní byli r. 1866. odvedeni všichni, jimžto byl vyměřen trest mírnější a o dvě léta

později i ti, jižto zvláštním carským úkazem od těžké práce v dolech byli osvobozeni. Těmto všem byla za bydliště vykázána svrchu zmíněná osada Tunka.

Tunka leží na jihozápadním břehu obromného jezera Bajkalského, které víc než 100 hodin jsouc dlouhé plochu 65krátě větší zaujímá než jezero Bodamské. Jest to jedno z nejdivočejších a nejnepokojnějších jezer na světě. Téměř kolmo vystupují z hladiny vodní vysoké skalní stěny útvaru čedičového, prostoupené místy hlubokou vrstvou lávovou. Také z jezera samého vyčnívají mohutná, 700' vysoká skaliska čedičová, a vulkanické síly podzemní, které před dávnými věky jezero toto utvořily, dosud neodumřely. Často začne klidná hladina jezera na některém místě za úplného bezvětrí bouřlivě se vlniti; obrovské vlny s bílou pěnou na povrchu dmou se do výše a voda zmítána podzemními silami strašně víří a bouří, zatím co nebe jasné jest jak rybí oko a několik hodin cesty odtud povrch vody ani se nehne. Tyto sopečné výbuchy a mimo to časté prudké větry severní činí plavbu po jezeře i pro parníky nebezpečnou, a proto dala ruská vláda před 20 lety podél jezera stavěti silnici, která však dosud není dostavěna. Nesčíslný počet horských bystrin a 170 větších řek vlévá se do jezera, a hloubka jeho u samého břehu činí 400 metrů, kdežto uprostřed až i 1400 metrů prý je hluboké.

Osada Tunka leží tedy na jihozápadním břehu jezera, v údolí řeky Irkutu, jenom asi 15 zeměpisných mil od hranic čínských. Na severu vypínají

se hory Bajkalské do výše až 8000' a holá jejich sedla sotva kdy jsou sněhem a ledem nepokryta. Na jihu, na pravém břehu Irkut, zvědá se zalesněné pohoří, které až ke hranicím čínským se vleče a v Číně se ztrácí. Na východě vede široké, horami obstoupené údolí k Bajkalskému jezeru. Celou krajinu pokrývá les, jen úzké pruhy země jsou obdělány. Údolím teče řeka Irkut, přijímající na levém břehu Tunku a na pravém několik bystrin horských.

Podle vypravování očitých svědků není snad smutnějšího koutu na světě. Daleko od sebe vzdáleny stojí tu tmavé, nehostinné, lidským příbytkům nepodobné chatrče. V nejbližším okolí není stromův ani křovin, teprve vysoké hřebeny blízkých hor pokrývají se zelení. Cizinec spatřiv ponejprv bídné ty chaty a vmysliv se v nezměrný bol a všecku tu bídu, která snad jest v nich domovem, zachvěje se v nejhlubší své útrobě. V létě zapuzuje trdnou mysl aspoň zeleň blízkého pohoří; ale v zimě, která bez přestávky trvá 7 měsíců, nevidí oko než spousty sněhu a ledu. Zima jest nad míru tuhá a dostavuje se náhle. Ještě sálá v údolí žhavé vedro, ale již následujícího dne dostavuje se zima a trvá od začátku září do května. Teploměr padá náhle na —40° R.; zima 15—18° pod bodem mrazu považuje se za velmi mírnou. V květnu zima zrovna tak náhle přestává, jak byla přikvačila; v několika dnech zazelenají se stromy, žár sluneční trávu ze země takorčka vykouzlí a bez jara nastane léto. Jest na bíledni, že náhlá tato změna počasí zdraví lidskému nanejvýš jest škodlivá.

Avšak ještě z jiné příčiny náleží údolí Tunky k nejnezdравějším v Sibiři. Před dávnými věky stálo celé pod vodou a podnes zbylo tam po opadlém jezeře Bajkalském množství menších jezer a hluboká půda bahnitá, která ani při tuhé zimě sibiřské nezamrzá docela. Z bahna vystupují nilhovitě, jedovaté výpary a otravují ovzduší celého údolí. Jaký div, že vzezření obyvatelů je přibledlé a chorobné, a že kurděje, krtice, spála, zimnice, nakažlivý tyfus a jiné nemoci jsou tam domovem.

V krajinách těchto okolo jezera Bajkalského přebývá od nepaměti mongolský kmen Buriatův, se kterými Rusové po mnoho let (1627—1661) krvavé války vedli. Teprve roku 1661. podařilo se Rusům hlavního jejich města Irkutsku dobýt a celý kmen si podmaniti. Poslední zbytky vojska Buriatův ohradili se blíže Tunky na jisté hoře, bránili se zoufale a padli do jednoho. Památka těchto hrdin žije podnes v národě a žádný Buriat neopomene, jda okolo hrobu jejich, zelenou ratolesť naň položit.

Nyní má Tunka asi 500 obyvatelů; jednotlivé chaty jsou však roztroušeny po celém údolí na dvě míle daleko. Kromě Buriatův přebývá v údolí malé oddělení kozáků, kteří střeží čínské hranice. Kozáci mají své vlastní domky, konají každý třetí rok službu vojenskou a ostatní dvě léta obdělávají svá pole.

Buriatové bydlí v „jurtách“, t. j. stanech pevnou látkou krytých. Co do náboženství jsou pohané, věří však v Boha, nesmrtelnost duše a odměnu nebo trest po smrti. Jenom onino Buriatové, jižto se přiznávají k pravoslaví, smějí své stany spojit

v osadu a pohromadě bydleti. Buriatové v okolí Tunky jsou přívrženci nejvyššího kněze Buddhova v Tibetu, tak řečeného Dalaj-Lamy. Přijímajíce ruské pravoslaví činí tak obyčejně na oko ze zisku. Každý „obrácenec“ dostane totiž od vlády 3 ruble. Proto stává se často, že mnohý „obrácený“ otec schválně své dítky vychová v pohanství, aby i jim odměna tří rublů neušla. Kromě obrazů svatých uctívají pravoslavní Buriatové i své pohanské bůžky, docházejí k jejich svatyním a dávají se pohřbiti dle způsobu pohanského.

Pravoslavní missionáři dívají se na to klidně, neboť jim jde hlavně o to, aby o pohany nebyla nikdy nouze; kdyby všichni přijali křesťanství, neměli by potom koho obracet a pozbyli by svého vysokého platu. Každoročně přichází pravoslavný biskup z Irkutsku a udílí křest. Podmínkou přijetí křtu není však víra v Krista Pána a povinnost, tuto víru vyznávat; dostačí naučiti se jistým modlitbám a dělati kříž. Vždyť více ani sami pravoslavní mnohdy nevědí!

Mimo vypovězené polské kněze jsou v Tunce usazení ruští trestanci, vesměs sprostí provinilci, vyvrhel to ruských žalářů. Mnozí z nich dávají se na útěk, sotva byli přišli. Jakmile byli totiž zajati na místo svého vyhnanství dopraveni, ponechává se jim skoro úplná svoboda; mohou třeba na tisíce hodin po stepích a lesích se potulovati. Na sibiřské půdě uprchlíkův obyčejně nikdo nezadržuje, naopak, sami vojáci, od kterých prve přivedeni a na stanicích střeženi byli, nebrání jim v útěku. Sotva však překročili sibiřské hranice, bývají ihned po-

lapeni a nazpět poslání. Velmi zřídka podaří se uprchlíku proklouznouti do Rakouska nebo do Německa. Byli-li polapeni, dávají si nepravé jméno, anebo říkají, že se ani na své jméno ani na svůj domov upamatovati nemohou, a bývají pod názvem „bezejmenných“ do Sibíře nazpět dopraveni.

Pro takové polapené uprchlíky dala ruská vláda před lety vystavěti v Tunce asi 100 trestaneckých chatrčí; po nešťastném povstání polském r. 1863. však vykazala je za obydlí vypovězeným kněžím Polákům, dávši je prve poněkud opravit. Na výživu byl jim vykázan plat 6 rublů měsíčně, suma to, která na živobytí nikterak nestačila. Proto byl první čas vyhnanství pro ubohé nemálo trpký a krušný, neboť i při největší spořivosti a vzájemné podpoře třeli nouzi a trpěli hlad. Brzy po příchodu jejich do Tunky přijel tam ruský plukovník Kупенко na dohlídku a ten vida, jak bídne živoří, radil jim, aby se chopili rolnictví; tak že jediné v tomto nejodlehlejším koutu světa se užívá. „Pane,“ pravili zajatci, „my jsme zasvětili svůj život obdělávání srdcí lidských, nikoli však hroudy zemské.“ Těmi slovy dávali vládnímu dozorcí na srozuměnou, že by raději misijnářské práci mezi pohanskými Buriaty se věnovali. Ale o tom nechtěla vláda slyšeti a hlad přinutil tedy vyhnance k polní práci. Někteří zkušenější učinili počátek; najali si od vlády kus země, vyklestili křoviny, ryli, kopali a proměnivše drsnou půdu v ornici zasili obilí, žito a sibiřskou pšenici, a již hned první rok obtojně sklizně se dodělali. Příkladu prvních následovali ostatní, vyjma ovšem vypovězence starší, jimž se

nedostávalo síly k tuhé práci potřebné. Za to založili si všichni u svých chatrčí zahrádku na zeleniny.

Ceny obilné bývaly v Sibiři toliko po žních nízký; později stoupaly a krátce před setím dostoupily značné výše. Vypovězení kněží zvolili si tedy ze svého středu výbor, jehož úkolem bylo, v příhodný čas, dokud bylo lacino, obilí a potravin nakoupiti a potom po celý rok svým druhům za tytéž ceny, za které koupeny byly, prodávati. Měl-li který malou jistinu, uložil ji jako půjčku do společné pokladny, a každý, jenž ke spolku přistoupil, platil měsíčně ze svých 6 rublů 18 kopejek jako jistinu do téže pokladny. Jeden z kněží, jenž polnímu hospodářství rozuměl, stál jako správce v čele podniku, jiný byl mu přidělen na výpomoc, třetí byl pokladníkem, čtvrtý zastával úřad účetního. První dva, kteří měli při podniku mnoho práce, dostávali ze společné pokladny 3 ruble měsíčně, svobodný byt a otop; ostatní úřadovali bezplatně.

Časem zařídili si vypovězenci také společný krám, kde vyloženo bylo na prodej, čeho na živobytí nevyhnutelně třeba. Kdo měl peníze, zaplatil hotovými, kdo neměl, dostal na úvěr až do toho dne, kdy měsíční plat byl vyplacen. To bylo s velkou výhodou spojeno zvláště pro nemajetné, ježto měsíční plat docházel někdy teprve po 3 nebo 4 měsících.

Abyste postavení své ještě více si zlepšili, začali někteří provozovati s domorodci obchod na výměnu, prodávajíce jim skoupené obilí za ceny vyšší než sobě. Každý třetí měsíc konala se „valná hromada“, na které o záležitostech všech se týkajících se po-

jednávalo. Ve všem a vždycky zachovával se vzorný pořádek a kdo by snad nebyl znal ducha křesťanské lásky, ten mohl tam v sibiřské stepi dokonale jej poznati; všichni kněží, kteří dříve sobě byli cizí, byli, jak se vypravuje o prvních křesťanech, „jedna mysl a jedno srdce.“

Ačkoli žně v okolí jezera Bajkalského pro časté dlouhotrvající deště letní bývají zhusta špatny, měli nicméně vypovězenci již první léta ze svých polností pěkný užitek a proto tímto příznivým výsledkem své práce povzbuzeni najali si od vlády ještě větší trať země a pěstovali tak polní hospodářství „na hrubo.“ Jaký to osud! Vzdělavatelé kdysi srdci lidských obdělávali drsnou půdu sibiřskou!

O chléb vezdejší bylo tedy postaráno, ale tím nebylo ještě odbyto všecko. Běželo také o to, i nad druhým nepřítelem, který rovně jako hlad nemilosrdně na člověka doléhá, nad tesklivostí totiž a trudnomyslností zvítěziti. Jaký div, že se ubohým vypovězencům, daleko od vlasti, v truchlivých končinách sibiřských, v mlhavém ovzduší nejodlehlejšího koutu světa, vtíraly napořád trudné a pochmurné myšlénky! Zvláště za sedmi zimních měsíců, kdy práce na poli a v zahradce a tedy i žádného rozptýlení myslí nebylo, byl stav jejich zoufalý. Bylo proto potřebí, nějakým způsobem, prací i zábavou dlouhou chvíli si krátiti a tak před následky těžkomyslnosti se zabezpečiti. K tomu cíli vystavěli si „besední dům,“ t. j. domek, kde za dlouhých večerů zimních se shromažďovali a čtením katolického časopisu, který jim vláda dovolila odbírat, čtením

a studováním nových knih, přetřásáním vědeckých otázek, hrou v šachy, zpěvem a hudbou se bavili.

Ještě hůře bývalo, když některý z vyhnancův onemocněl, což se v nezdravém údolí řeky Irkutů a při těžké, namáhavé práci častěji stávalo. Jak nemocným potřebných léků a lepší stravy zaopatřiti? I zde pomohla vzájemná láska. Z vlastních úspor založili nemocenskou pokladnu, zařídili si skrovnou lékárnu a o ošetřování nemocných se pokaždé rozdělili. V těžkých dobách doplňovala se nemocenská pokladna dobrovolnými příspěvky. Později poskytla jim i vláda různých léků, a katolický farář irkutský, jehož farnost je bezmála tak velká jako celá Evropa, daroval jim přístroj na elektrisování. Dva kněží, kteří už v otčině jakési vědomosti lékařské měli, vycvičili se za vedení ruských lékařů v léčení chorých a dostali od vlády dovolení, nejenom nemocné spolubratry, ale i okolní obyvatelstvo léčiti. Tím dosáhli výhody dvojí: jednak mohli pro spásu okolních pohanů všelico učiniti a pak zlepšili si také své hmotné postavení. Aby ošetřování nemocných se dělo více pravidelně, rozdělili Tunku na 5 okresův a v každém okresu ustanovili někoho ze svého středu za ošetřovatele, zatím co v oboru tom nejzkušenější správu veškerého ošetřování převzal.

Než mezi skutky milosrdenství patří netoliko „ošetřovati nemocné“, nýbrž i „pochovávatí mrtvé.“ I v této příčině konali vypovězenci svou křesťanskou povinnost tím, že o slušné pohřbení zesnulých spolubratrů bedlivě se starali. Pravoslavný hřbitov v Tunce byl zpustlý, ani ohrady ani kříže nikde, lebky a

kosti od divoké zvěře vyhrabané ležely na povrchu. Koupili si tedy kus země a na hřbitov upravili. A smrt skutečně každoročně tak mnohého z nich za oběť si vyžádala! Pohřby konaly se co možná nejslavněji, za účastenství všech, a také všichni sloužili za zesnulého mši sv. zádušní.

Bohužel nebylo ani sloužení mše sv. bez obtíže a nebezpečení; byť jim vládou přísně zakázáno. Proto nezbývalo jim než své chatrče jakž takž za kaple upravit a mši sv. za tmy noční sloužiti. Kdykoliv se však vláda o tom dověděla, zabavila bohoslužebná roucha i nádoby a přísný zákaz obnovila. Proto pokaždé, kdykoliv posvátný úkon se skončil, posvátné nádobí ihned se ukrylo, takže za chvilku nebylo v chatrči ani té nejmenší stopy, že krátce před tím byla za kapli sloužila. Sv. Otec Pius IX. udělil vypovězencům co možná největších výsad: místo pozlacené pateny směli při mši sv. obyčejné plechové misky, místo kalicha pouhé sklenice užívat, kterýchžto věcí však potom k jiným účelům upotřebiti se nesmělo. Mešní roucha šili si sami a mešní knihy opisovali za dlouhých večerů zimních.

Několikrát odvážili se konati i služby Boží slavné. Tak oslaveno bylo na př. padesátileté jubileum kněžské jistého stařečka kněze slavnou mší sv. za přísluhy jáhna a podjáhna. Když byl otevřen kóncil Vatikánský, byli i této pro veškeré křesťanstvo veledůležité události pamětlivi a sloužili denně po pořádku mši sv. za zdárný průběh řečeného sněmu. Rozumí se, že o těchto ač řídkých slavných službách Božích musilo zachováno býti

nejhlubší tajemství, a proto byly pokaždé na blízku postaveny hlídky, by každé nebezpečení v čas oznámily.

Jednou za rok konaly se v Tunce slavné služby Boží veřejné; bylo to tehdy, když katolický farář z Irkutska na své pastýřské cestě tam zavítal. Jakmile příchod jeho byl ohlášén, zbudovali na rychlo veřejnou kapli a co možná nejlépe vyzdobili. Jaká to byla radost, když po dlouhém a dlouhém čase slyšeli zase jednou zpívanou mši sv. ! Tak mnohý stařec zaslzel, když si při tom vzpomněl na svůj vzdálený, snad zpustošený farní kostelíček a na své věrné stádce, uprostřed kterého kdysi každou neděli a svátek slavné služby Boží byl konával. Než jediný tento svátek uplynul brzo, farář odcestoval a jednotvárnost trestaneckého života dostavila se zase; 150 kněží, kteří v kněžském nebo řeholním rouchu slavným službám Božím byli obcovali, oblékají kazajku pracovní a ubírají se po své práci. Jeden chápe se jehly, druhý motyky, tento sekery, onen lopaty a každý namáhá se v potu tváře, aby si vydělal chléb vezdejší, a tak to jde den ode dne, měsíc od měsíce, rok od roku, čas plyne jako voda a — všechno zůstává při starém, ba ani ta touha po milé vlasti v srdci ubohých vyhnanců neumírá!

Konečně roku 1868. byl ohlášén carský ukaz, kterým šedesáti vypovězencům byl další trest odpuštěn a návrat do vlasti dovolen. Jak těšil se každý, že šťastný los připadne na něho, že bude mezi těmi málo vyvolenými! Ale od ohlášení ukazu minulo opět několik let a na svobodu nebyl z nich

propuštěn ani jeden. Roku 1871. byl sice ukaz ve skutek uveden, ale kněží byli výslovně od amnestie vyloučení. Aby se jednání toto před světem nějak ospravedlnilo, bylo nařízeno veliteli kozácké posádky v Tunce, aby dal kněžím špatné vysvědčení. Důstojník odvětil, že to učiniti nemůže, leč že by si něco sám vymyslel, co by jim za vinu kladeno býti mohlo. Za trest za tuto poznámku, kterou prý se provinil proti vojenské poslušnosti, byl na tři léta zbaven svého platu. Teprve r. 1873., tedy plných pět let od prohlášení carského ukazu, směli se někteří kněží z Tunky do vlasti navrátiti, a také roku 1885. byla několika udělena milost. Ostatní strádají po dnes v Tunce. Na místo oněch, které každoročně smrt z vyhnanství pozemského přivádí do pravé vlasti v nebesích, nastupují trestanci noví z krajů polských a tak počet všech celkem zůstává tentýž.

*

*

*

Z ostatních osad katolických v Sibiři docházejí nás skrovné jenom, anebo docela žádné zprávy. Odloučenost Sibiře od ostatního světa a nepatrný poměrně počet katolíků jsou toho příčinou. Jednotlivých takových zpráv dovídáme se obyčejně z různých časopisů. Tak uveřejnily jisté lvovské noviny r. 1889. list jednoho z katolických kněží ze Sibiře, kterým tam dovoleno jest duchovní správu vésti veřejně. Takových farářů je v Sibiři, jak dříve podotknuto, málo, a proto chtějí-li aspoň jednou za rok vypovězeným katolíkům, rozptýleným na prostore, která větší jest celé Evropy, poskytnouti útěchy

sv. náboženství, jsou nuceni, větší část roku stráviti na cestách. Že jim na takové pastýřské cestě neslýchaných útrap a svízelnů jest zakusiti, netřeba dokládati. Tak píše onen missionář ve svrchu zmíněném lvovském časopise: „Jsem ustavičně zaměstnán. Před dvěma měsíci odešel jsem z Tomska a za ten čas vyzpovídal jsem šedesát vypovězencův a pokřtil čtyři dítky. Poskytuji útěchy svatého náboženství zvláště vypovězencům, kteří pracují v dolech, cestou pak zažehnavám hroby těch, kteří byli v minulém roce zemřeli. Došel jsem právě hranic čínských, ale tak vysílen, že se sotva držím na nohou. Pro mnoho sněhu jest na horách zdejších každý krok nebezpečný. Bůh ví, kdy se zase do Tomska vrátím, nyní jsem 300 mil odtud daleko. Těžká namáhání mne ještě před návratem očekávají.“

* * *

Nejnovější zprávu o missiích v Sibiři přinesl roku 1890. „Sibiřský Věstník“, který vychází v Tomsku. Zpráva ta týká se stavby katolického kostela Panny Marie v Tomsku a pro svou zajímavost zasluhuje uveřejnění. Kostel Panny Marie v Tomsku byl dostavěn r. 1833.; zbudoval ho tehdejší farář tomský, P. Remigius Apanasevič, z Bernardinského kláštera v Mohilevě. Farnost Tomská je sice dvakrát větší říše Rakouské, ale katolíků má jenom 7000, a to nemajetných vypovězenců. Když tedy P. Remigius ku vystavění nového kostela se odhodlal, běželo mu především o to, odkud vzíti peněz na stavbu? Chudobní katolíci v Tomsku a okolí penězi na stavbu při-

spívati nemohli, ale učinili za to, seč byli. Přiložili totiž sami ruce své k dílu a převzali práce tesářské, zednické a nádennické, co kdo uměl. To však nestačilo, bylo třeba také peněz, neboť dělníci P. Remigia byli takoví chudáci, že se musil on sám starati o jejich výživu a mimo to musil také stavivo platiti hotovými. Tu bylo třeba rázně jednati a P. Remigius se dlouho nerozmýšlel. Prodal, co měl, koupil dva koně a vozy, a jal se po sibiřských městech a dědinách jezdit a sbíratí příspěvky na stavbu svého kostela.

V každé i nejchudší vsi, v každé i nejbídnější chatrči, u katolíků i pravoslavných prosil za almužnu a vzal vše, co mu dávali: peníze, chléb, maso, hrst mouky nebo krup, kousek plátna a p. Když byl vůz plný, vrátil se do Tomska, vyžebvané potraviny rozdělil mezi své dělníky a peněz vynaložil na stavbu. Při stavbě netoliko na dělníky dohlížel, ale sám také nejednou ruku k dílu přiložil: míchal maltu, dělal a páčil cihly atd., a byly-li nasbírané prostředky vyčerpány, vydal se znovu na sbírku. Sibiřané bez rozdílu vyznání, tedy i pravoslavní, přijímali missionáře ochotně, všude dostalo se jemu i jeho potahu přístřeší a zaopatření, a také příspěvků nasbíral za několik roků tolik, že konečně r. 1833. stavbu kostela šťastně dokončil.

Dokonav záslužné dílo vrátil se P. Remigius pro churavost do kláštera Mohilevského a farnost Tomská byla řízena od té doby taktéž zdárně jeho nástupci. Ale nynějšího faráře, čestného kanovníka Valeriana Gromadského, čekaly hned při nastoupení farního úřadu r. 1882. nové starosti.

Byltě v Tomsku krátký teprv čas farářem, když tamější stavitel prohlížeje zánovní teprv kostel Panny Marie prohlásil, že strop je na spadnutí. Při bližším ohledání kostela skutečně seznáno, že trámy strop spojující jsou naprosto zhnílé a že strop jenom jako zázrakem ve výši se drží. Byly tedy služby Boží ihned zastaveny a do farní budovy přeloženy a nejenom k opravě, ale zároveň i k rozšíření kostela se přikročilo. Byltě původní kostel příliš malý; vešlo se do něho pouze 200 osob a poněvadž v Tomsku a okolí žije víc než 500 katolíků, obcovali mnozí mši sv. na hřbitově vně kostela, co však ve chladné Sibíři jenom za pěkných, teplých dnů bývalo možno. Za deštivého počasí však, v zimě a částečně i na jaře a na podzim nezbyvalo těm, kdož na služby Boží později přišli, než s nepořízenou domů se vrátiti.

Za tou příčinou nejenom o obnovení, ale i o rozšíření kostela farního po dnes se pracuje. Stavbu řídí sám P. Gromadski, náklad uhrazuje se zase jako při první stavbě dobrovolnými příspěvky. Také svrchu zmíněný „Sibiřský Věstník“ vybízí i pravoslavné obyvatelstvo ku podpoře zbožného díla a P. Gromadski loni po dva měsíce letní dlel na cestách, aby sbíral příspěvky. Bohužel dochází těchto jen poskrovnu a proto stavba tak pomalu pokračuje. Jsoutě katolíci vesměs chudobní a také pravoslavní nemají ničeho nazbyt.

Kromě starostí o nový chrám Páně strádal P. Gromadski v minulém roce ¹⁾ také krutou zimou. Loňská zima byla v Sibíři nad míru tuha a bouřlivá.

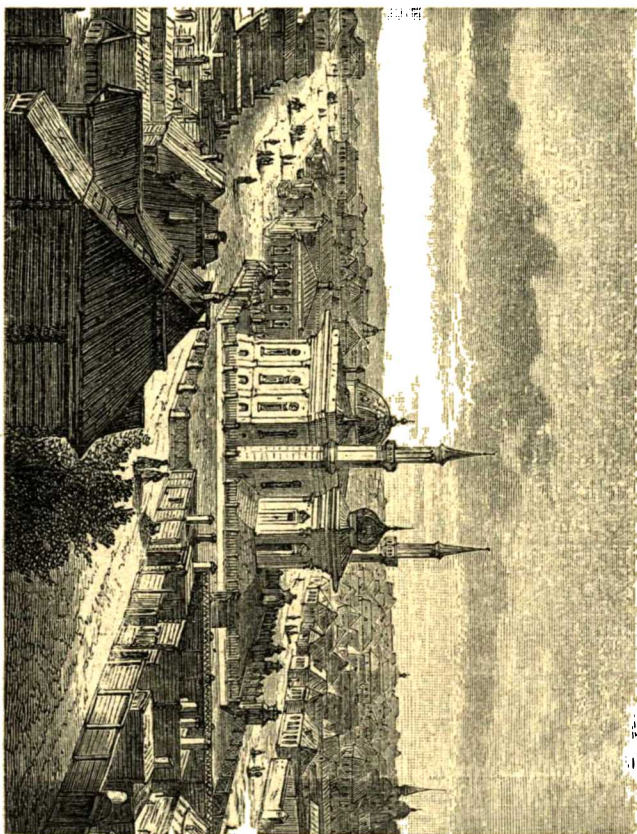
¹⁾ Rok 1890.

Na Hromnice na př. bylo v okolí Tomska nalezeno 80 zmrzlých lidí. Také jaro bylo velmi chladné; ještě 14. dubna ukazoval teploměr 14° zimy. Ale brzy na to náhle se oteplilo, řeky vystoupily z břehův a proměnily rázem širé kraje v jezera. To se děje v Sibíři více méně každého roku. Vystoupí-li řeka z řečiště, zaplaví okolní krajinu na 40—50 km. a podobá se rozvlněnému moři. Doprava děje se nyní na loďkách, jest však náramně obtížna a nebezpečna. Běda loďce, překvapí-li ji bouře za plavby! Vysoko vystupují pak vlny do výše jako na širém moři a jediným útočistěm pro plavce bývá potom husté křoví, mezi kterým vlny nejsou tak divoky. Trvá-li však bouře déle, potom ani takový útulek nebývá nic platen, neboť potraviny bývají brzy ztráveny a plavci hrozí smrt hladem. A takových nesnází jest nezřídka také katolickému missionáři zakoušeti.

* *

Jiná zpráva z missií sibiřských v době nejnovější došla nás r. 1892. a zní takto:

„Když jsem ponejprv,“ píše P. Gromadski, „meškal v Semipalatinsku, na úpatí pohoří Altajského, na pravém břehu Irtyše, seznámil jsem se s Evropanem, jehož jméno bylo Hommel. Jednou z rána, když jsem právě vycházel ze světnice, abych sloužil mši svatou, zočil jsem přede dveřmi pána slušně oděného, ve věku asi 45 let, jenž zajiště dobrou hodinu byl venku čekal, ježto jsem toho dne byl jaksi churav a tudíž mši svatou v obvyklou hodinu sloužiti nemohl. Tázal jsem se ho po příčině jeho návštěvy. „Jsem katolik“, odvětil,

„a přišel jsem, abych se Vám jako svému duchovnímu správci představil a zároveň za sv. zpověď Vás požádal.“ Zavedl jsem ho do svého příbytku, promluvil s ním několik slov, načež vykonal skroušeně sv. zpověď a zbožně přijal sv. přijímání. Po té vypravoval mi v krátkosti své osudy. Pocházel z Bavor, kde jeho bratr žije v řádu sv. Benedikta, a přišel do Sibíře, aby zde provozoval umění fotografické. Ježto však živnost tato málo vynášela, vrhl se na polní hospodářství: koupil si trať úrodné půdy mezi Kirgizy. Ale tito osvědčili se býti špatnými sousedy. Kirgizové netrpí totiž, ačkoli jsou ruskými poddanými, aby nějaký Rus neb kdo jiný mezi nimi se usadil. Hommel najal si tedy od vlády za pranepatrný poplatek v okolí Bjelagače, městečka to asi 50 verst¹⁾ od Semipalatinsku vzdáleného, v proslulé krajině pšeničné, velký kus půdy. Na více než 100□ verstách daří se tam výborná pšenice s klasy o 18—20 zrnech. Když si byl asi 2000 rublů zahospodařil, odebral se do vlasti; vida však, že v Evropě s jistinou tak malou mnoho nepořídí, vrátil se do Bjelagače.“

„Hommel byl katolíkem zbožným; před za-setím modlíval se dvakrát růženec: jednou kleče uprostřed pole, podruhé obcházeje kolem. Když to jeho sousedé, Rusové a Tataři, viděli, říkali, že čaruje. Hommel nedbal toho ovšem, ale vedl si svou i dále.“

„Jednou však měla skutečně modlitba svatého růžence účinek vpravdě zázračný. Čas od času

¹⁾ versta = půl hodiny.

přilétají totiž do Sibíře ze Střední Asie ohromná hejna kobylek, která dopadnuvše na krajinu, nezanechávají po sobě leč holou, černou zemi. Strašný tento nepřítel rolníků blíží se pomalu; kobylky netáhnou dále, dokud byly na jednom místě všechno nezničily. Tehdy rozšířila se také zpráva, že mračno kobylek se blíží. Hommel vzal jako v každé tísní tak i tenkrát útočiště své k růženci. Zvědavě, ale nieméně s jakousi důvěrou tázali se ho sousedé:

„Co pak to říkáš za kouzelná slova? Říkej je také za nás, snad to pomůže!“

„Neříkám slov kouzelných,“ vece Hommel, „nýbrž modlím se k Bohu, aby pohromu od nás odvrátil.“

„Ano, odvrátí ji, ale až bude pozdě.“

„Nikoliv, pomoc dostaví se včas.“

A skutečně, důvěra jeho v přímluvu Boho-
rodičky nebyla sklamána; kobylky nepřišly.“

„Ještě třikrát spatřil jsem od té doby Hommela za svého pobytu v Semipalatinsku; oznámil jsem mu vždycky svůj příchod a on přicházel pravidelně, ačkoli měl hodně daleko. Když jsem však do Semipalatinsku přišel po čtvrté — bylo to r. 1887. — nedostavil se více; bylo mi řečeno, že umřel. Čest budiž jeho památce na zemi a pokoj věčný duši jeho v nebesích!“

„Při této příležitosti zmíním se také o trudném postavení, do jakého upadají zde lidé svobodní, jako byl Hommel, jestliže onemocní, a o neméně žalostném osudu zdejších katolických siroteků.“

„Rozstůně-li se kdo v sibiřské vesnici a nemá nikoho, kdo by se o něho staral, ujme se ho celá

obec. Do nemocnice městské nemocného nevozí, neboť město jest obyčejně velmi vzdáleno a mimo to musí obec za ošetřování v městské nemocnici mnoho platiti; nosí tedy nemocného denně z chalupy do chalupy. Jest starým jakýmsi právním obyčejem, že každý osadník takového churavce do svého příbytku aspoň na den přijati musí. Lze sobě mysliti, čeho ubohý nemocný při takovém denním stěhování z místa na místo zkusí, zvláště za počasí zimního, kdy zima až i 40° R. dosahuje. Jaký div, jestliže nemoc dlouho netrvá, ale brzy smrtí končí. Mimo to není v chalupě žádného pohodlí; nemocný líhá u samých dveří, kde strašná zima, kdykoli dvéře se otevrou, naň se žene. Často bývá vaděn i bit, jestliže bolestí sténaje, rodinu z nočního spánku vyrušuje. Takovými opuštěnci jsou nejvíce vypo-
vězení katolíci. Kdybych měl s dostatek peněz na založení katolického sirotčince, nalézali by tam i takovíto nešťastníci útulek; já sám pečoval bych o to, aby tam i z krajin odlehlých dopravováni byli.“

„Možná-li horší ještě jest osud sirotek; Tito pozbývají i naboženství, ve kterém zrozeni a vychováni byli. Jestli v Tomsku ústřední vězení státní, kde všichni na Sibiř vypovězení se shromažďují, aby odtud do různých končin rozesláni byli. Počet vězňů bývá však mnohdy i čtyřikráte větší, než vězení může pojmouti. Rovně nedostatečná jest vězeňská nemocnice; proto řadí tam stále hlavnička.“

„Mnozí vypovězenci, kteří byli odsouzeni, aby se v Sibiři trvale usadili, berou s sebou do vyhnanství i ženu a děti. Zemrou-li oba rodiče a zůstanou-li dítky na živě, což se velmi často stává, ježto dětské

ústrojí tělesné hlavniče více vzdoruje, — jaký osud čeká potom ubohé sirotky? O jejich vezdejší chléb jest sice postaráno, neboť jest v Tomsku dětská útulna státní, ale na výchovu v katolickém náboženství není ani pomyšlení. Vláda by ochotně sirotky komukoli vydala, ježto útulna beztoho jest přeplněna; ale kam s nimi? Na faře není místa, ani obsluhy, ani peněz; a mezi dítkami jsou i kojenci. Pokusil jsem se, ubytovati sirotky v katolických rodinách; ale brzy ukázalo se, že peníze na jejich výživu nestačí, a mimo to někteří nesvědomití lidé upotřebili peněžité podpory nikoliv na sirotky, ale něco docela jiného. Založení sirotčince stálo by 6—10.000 rublův a na vydržování jeho stačila by místní dobročinnost.“

* * *

Tot obraz tedy z missií sibiřských, obraz to zajisté málo utěšený! Ze všeho pověděného vidno, že rozvoj církve katolické v Sibiři je teprve v prvních počátcích a nebude zajisté lépe, dokud nedostane Sibiř samostatného vrchního pastýře. Dosud je podřízena arcibiskupu Mohilevskému, který sídlí v Petrohradě. „Samostatného biskupství,“ píše P. Gromadski, „je Sibiři tak třeba, jako vyprahlé zemi vody, a já doufám, že se Bůh konečně nad nešťastnou zemí ustrne a jí k útěše věřících biskupa udělí, ne-li za mého živobytí, tedy aspoň za mého nástupce.“

Obraz z missií syrských.

Za stara nazývala se Syrií všecka země ležící západně řeky Eufratu. Nyní rozumíme Syrií zemi, kterou ohraničuje na východě Eufrat a poušť Arabská, na severu pohoří Taurus, na západě Středozemské moře a na jihu Egypt. Jižní část Syrie slove Palaestina čili svatá Země. Jest tedy Syrie vlastně široký pruh země, vlekoucí se podél východního břehu Středozemského moře v délce 650 a šířce asi 10—15 kilometrů.

Syrské pobřeží středomořské jest na jihu ploské a na přístavy chudé; vzdalovalo tudíž Israelity života i ruchu námořského. Nynější Jaffa má svou důležitost jediné od blízkosti Jerusálema. Severně předhoří Karmelského přestává však půda rovná a bařinatá, a pobřeží stává se příkřejším a na přístavy bohatším. Za časů Feničanů byl tam přístav vedle přístavu; nyní jsou většinou zaneseny. Nejzachovalejším podnes a spolu v turecké Asii po Smyrně nejdůležitějším jest přístav přímořského města Bejrutu.

Povrch syrské půdy jest dílem rovný, dílem hornatý. Z horstev nejvyšší jsou mohutné dva hřebeny horské, které na severu u samého moře z roviny se zvedají, do výše až 3063 m. se vypínají a skoro rovnoběžně od severovýchodu k jihozápadu se táhnou. Jest to památný, cedronosný Libanon a Antilibanon, ku kterým již pěvci starozákonní zbožně svých zraků povznášeli, ku kterým kdysi mroucí křižáci toužebně pohlíželi, „se kterých“, jak praví Žalmista Páně, „rosa padá na hory Sionu.“ Každý z obou hřebenů má do sebe něco zvláštního: Libanon (západní) má svůj nejvyšší vrchol na severu, kdežto k jihu spadá ponáhlu v rovinu; Antilibanon (východní) jest nižší na severu, ale končí za to na jihu mohutným Hermonem.

Název „Libanon“ pochází od hebrejského slova „laban“, t. j. zbělil se, a znamená tolik, jako „bílé hory“. Dostaly název ten buď od věčného na temenech jejich ležícího sněhu, anebo, ježto v létě sníh jen na nejvyšších místech, z dola neviditelných, ležeti zůstává, pravděpodobněji od bílého vápence, z něhož se skládají. O věčném sněhu na Libanonu zmiňuje se ostatně již prorok Jeremiáš, řka: Zdalíž zhyne se skály polní sníh libanonský, t. j. bude-li již někdy Libanon bez sněhu a ten sníh přestane-li kdy rozpouštěje se svlažovati pole? (Jer. 18, 14.)

Nejvyšší vrchol Libanonu jest D h a r e l C h o d i b, vysoký 3063 m.; svrchu zmíněný, lesnatý a na četné prameny bohatý Hermon, někdejší to letní sídlo židovských králův a později

letní bydliště Římanů dosahuje výše 2860 m. nad hladinou mořskou.

Z vnitřních úbočí obou neschůdných pohorí sbírá své přítoky řeka Orontes (Nahr el Asy), jež tekouc k severu a prolamujíc hory pobřežní, jest jedinou bránou mezi mořem Středoziemským a Eufratem; proto také na dolním Orontu a podél cesty jím otevřené od nepaměti kvetla důležitá města.

A nyní zavítejme, milý čtenáři, v duchu svém v ony dalné a přece nám od malička z písem svatých známé kraje! Vystoupivše po delší plavbě Středoziemským mořem v Bejrutu na břeh a překročivše po namahavých pochodech příkrý a neschůdný Libanon, octli jsme se posléze na posledních výběžcích Antilibanonu. Průsmyk, řečený Robbueh, máme již za sebou a nyní se před zraky našimi otevřela vyhlídka, jakých málo na světě. Jest to Východ ve své nádheře a kráse. Skoro uprostřed nepřehledné roviny leží, jakoby korunováno nescíslnými minarety a lesklými báními město Damašek. Jejich oslepující bělost odráží se příkře od bujně zeleného rámce, město obejmajícího. Nám se zdá, jakoby se v dáli bleskotala bělostná perla na smaragdovém poli.

Nyní se již nedivíme, že arabští básníci město chválami jen obsypávají, nyní oslnění velkolepým pohledem pochopujeme, proč Východan ve své obrazné řeči nazývá Damašek „perlou Východu“, „nákrčníkem krásy“, „rájem pozemským“, „perutí nebeských pávův“, „okem Východu“, „mateřským znamením na lici země“, „okrášlenou nevěstou“ atd. Také písmo svaté přirovnává Damašek růži, která

obkličena jest železnými trny. Ano, sám prorok Mohamed třikrát Damašek blahoslavlil, ježto prý „andělé Boží perutě své rozprostřeli nad městem.“ Proto obsaženy jsou v koranu tyto tři moslimovi nejsvětější přísahy: u Allaha, fiku a olivy, t. j. u Boha. Jerusalema a Damašku.

Všechnen půvab jakož i všecku svěžest i úrodnost svého okolí má Damašek hlavně od řeky Barada (Nahr Barada), která sedmi rameny protéká městem. Sedm bran vede do města a sedmi průplavy proudí voda městem, což pravověrnému moslimovi označuje posvátnost onoho místa. Hlavní rameno Barady ovlažuje severní část města, omývá svými vlnami úpatí místní citadely a ztrácí se několik mil pod Damaškem v četných jezírkách Syrské pouště. Nejdůležitější ze všech jest však rameno Nahr-el-Kenavat, které svými četnými průplavy a stroubami rozlévá čistou, občerstvující vodu do nescíslných vodovodů, nádržek a kašen, kterými každá ulice, každá mešita, každá veřejná budova, každý bezmála dům soukromý a každá zahrada nadbytečně jsou opatřeny.

Než jak velkolepým a nádherným zdál se býti Damašek cestovateli ze zdálí, tak nepatrným a všedním zdá se mu býti, když vkročil do města. Nynější Damašek je městem tureckým a tím je řečeno všechno. Ulice jsou nedlážděny, úzky a špinavy a za noci neosvětleny, domy nízký a neúhledný a skoro bez oken. Cizinci se zdá, jakoby se byl ocitl v obrovské dědině, vidí-li před sebou špinavě bílé, často od shora dolů trhlinami prostoupené zdi. Jenom některé budovy moderní a

turecké mešity a bazary vynikají uprostřed spousty domů obyčejných.

Mýlil by se však velice, kdo by z bidného zevnějšku stavení soudil na vnitřek. Tento jest pravým opakem zevnějšku. Tu nalézáme vše, čeho orientální přepych vyžaduje: prostranné dvory, mramorové nádržky na vodu, bublavé studánky a vodotrysky; kvetoucí háje vavřínové, mandloňové a citronové, pavlače na alabastrových sloupích, květinové záhony nejrozmanitějších barev, stinná a chladivá podloubí. Podlaha, strop a stěny vnitřních komnat obloženy jsou bělostným anebo barevným mramorem, bohatými stříbrnými i zlatými okrasami a drahocennými koberci. A všechna ta nádhera jakoby zahalena byla v tajuplné ticho a nám to všechno připadá jako pohádka z „Tisíc a jedné noci.“

Vstupmež, milý čtenáři, do takového damašského paláce! Stojí to za podívanou! Křivolakou síní, jejížto účelem jest chrániti vnitřek od každého zvědavého pohledu zvenčí, přijdeme do čtyřhranného dvoru, posázeného překrásnými keři růžovými, jejichžto poupata a květy se zrcadlí ve vodě jako křišťál čisté obrovské mramorové nádržky. Na jedné straně dvoru nalézají se skvostné pokoje a každý pokoj má svou předsíň. Několik schodů z lesklého bílého kamene vede do těchto komnat, jejichžto nádhery a přepych těžko jest popsatí. Okna ústí vesměs do dvora. V každé předsíni ochlazuje vodotrysk, vypřšťující svěží, čerstvou vodu, denní vedro. Stěny jsou ozdobeny průpovídkami z koranu anebo bible, dle toho, je-li domácím pánem mohamedán, křesťan anebo žid. Na protější straně dvoru vede

vkusné schodiště na prostrannou verandu, kde široké pohovky, drahocennými pokrývkami potažené, stojí kolem stěny. V prvním patře vine se kolem zdi pavlač, opatřená vkusně pracovaným železným zábradlím. Prostory prvního patra jsou z části příbytkem žen. Hned u vchodu do dvora nalézá se „mandara“, přijímací světnice pro hosty, které však toliko v zimě se užívá. V létě vítá bohatý Damascenčan své hosty v „livanu“, velkém to otevřeném podloubí v jižní části dvora, s vysokým, obloukovitým vchodem a bohatě vyzdobenými stěnami. Livan jest za letního vedra též oblíbeným útlukem všech domácích.

Okolí Damašku, svažováno jsouc Baradou, jest, jak již svrchu podotknuto, překrásné a přeúrodné. Zvláště z jara zdá se býti jediným rozkošným parkem, v němž střídají se zahrady růžové a myrtové se sady granátových jabloní, olivovými háji, lesy fiků, broskví, meruněk a švestek, alejemi lískovými a vinicemi s obrovskými hrozny. K nim druží se pole osázená bavlníkem, tabákem, konopím, ricinem a j., jakož i zahrady s rozmanitou zeleninou. Ročně vyváží se z Damašku ohromné množství plodin polních a zahradních: pšenice, hrozinek, meruněk, švestek, jader meruňkových, oliv, růžového listí a oleje olivového; a z pověstných růží damašských vyrábí se a prodává vzácný olej růžový.

A nyní prohlédněme sobě nejznamenitější budovy a památky městské!

První místo mezi nimi zaujímá bez odporu Velká mešita (Džami el kebír), řečená též Omajjovská, v severozápadní části vnitřního

města, po mešitě v Mekce, Medině a Jerusalemském skalním domě nejposvátnější mešita moslimského Orientu. Jest to bývalý hlavní chrám městský sv. Jana Křtitele „Mar Johanna“. Když se mohamedáni v 7. století města zmocnili, byl chrám tento ve dvě rozdělen a západní část křesťanům, východní moslimům přiřknuta. Stav tento nebyl ovšem na dlouho snesitelný. Již po několika letech zrušil kalif Abdul Melik,¹⁾ obklopen svými emíry a nesmírným množstvím lidu, za nářku a kvlení křesťanů, památnou svatyni. Obrovská mešita měla na její místo nastoupiti. Kalif žádal na císaři řeckém Herakliovi 12.000 stavebních dělníkův a hrozil, že všechny křesťanské kostely ve sv. zemi zboří, nebudou-li mu poslání. Císař žádosti jeho vyhověl, a tak byla křesťanskými dělníky vystavěna mešita, která potom byla jména divem světa.

Velká kopule mešity (Kubett-en-nesr, t. j. kopule orlí) spočívala na čtyřech sloupech a měla podobu hrbu velbloudího. Celá budova byla 200 m. zdělí a 150 m. zšíří. 12.000 balvánů mramorových se na stavbu spotřebovalo. Podlaha skládala se ze vzácné mosaiky. Po lesklých, mramorových stěnách plazily se ohromné vinné révy z kutého zlata. Oken bylo 74. Chrám měl tři lodi, 18 m. široké a 80 sloupy od sebe oddělené. Piliře byly z mramoru, žuly, syenitu a porfyru; jejich hlavice pozlacený. Nejskvostnější, z nichž některé dovezeny byly až z Egypta, stály uprostřed a u čtyř bran. „Z kterékoli strany,“ píše arabský spisovatel Ibn Batula,

¹⁾ Kalif čili chalif jest „náměstek“ Mohamedův a vrchní vladař čili správce ve věcech světských i náboženských.

„se na mešitu díváme, podobá se orlu s roztaženými křídly, jehož hlavou jest kopule.“

Na stavbu mešity vynaložil prý kalif 5 milionů dukátů, a účet všech výdajů na stavbu byl prý mu přivezen na osmnácti soumařích. Abdul Melik zaplativ, dal prý listiny spáliti, aby ohromný náklad navždy zůstal tajemstvím.

Podivno jest, že moslimové této mešity si proto tolik vážili, že se domnívali, že v ní pochována jest hlava sv. Jana Křtitele. V dějepise Damašku od Abu Ibaky čteme o zmíněné hlavě toto: „Jezid Ben Vakah, jenž byl od kalifa ustanoven dohlížitelem nad dělníky při stavbě mešity, vypravuje tuto událost: Při práci objevili jsme jeskyni. Oznámili jsme to kalifovi, který na sklonku noci se svíčkou v ruce na místo přišel. Vstoupiv do otvoru, našel kapličku 3 lokte dlouhou a 3 širokou. Tam ležela rakev, v rakvi bedna a v bedně hlava Jana, syna Zachariášova. Kalif poručil, aby hlava opět na staré místo byla položena a doložil: „Postavte nad jeskyní sloup, který by se lišil od všech ostatních.“ Stalo se. Hlavice sloupu měla na rozdíl od ostatních podobu bedny. Jezid Ben Vakah dokládá k tomu: Také já jsem hlavu viděl; měla kůži a vlasy ještě zachovalé.“

Tolik arabský kronikář. Co napsal, jest více méně domněnka. Pravdou jest, že svatá hlava delší čas v městě Emesa byla uschována, odkud pak v 9. století do Cařihradu byla přenesena.¹⁾ Jak

¹⁾ V Kuldově „Církevním roce“ čteme o tělesných pozůstatcích sv. Jana Křtitele toto: „Z ústního podání dovídáme se, že učeníci tělo Janovo pochovali v Samarii. Herodiada ještě

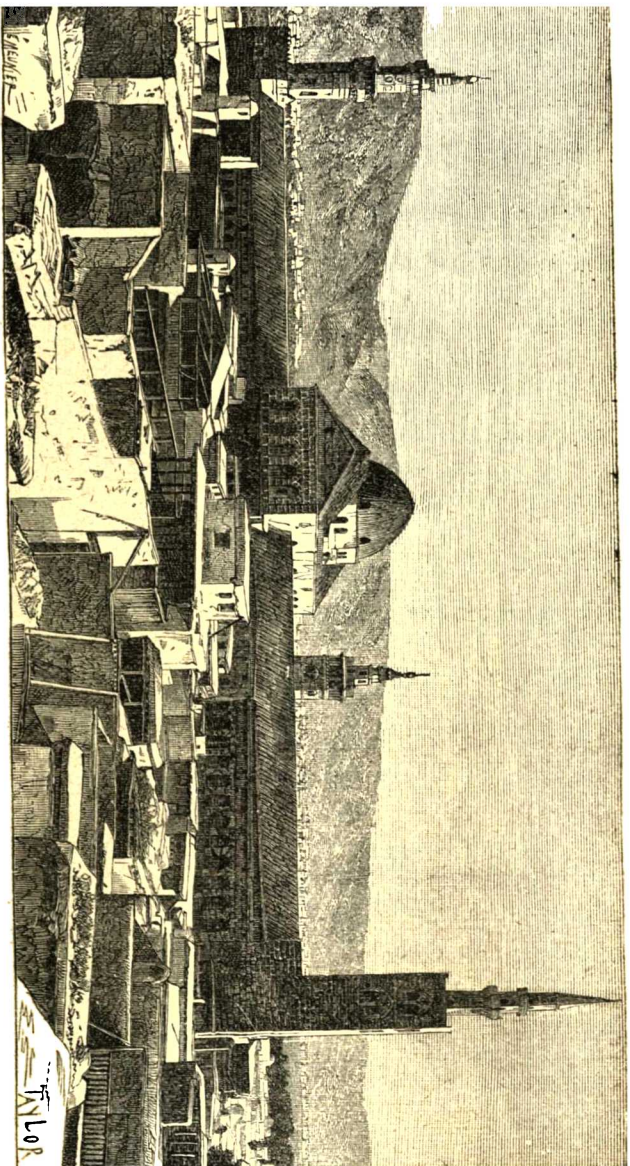
totiž prameny východní vypravují, litoval toho král Herodes velice, že svatého Jana Křtitele dal stíti, a z lítosti nad svým zločinem svatou hlavu před úklady svých příbuzných uschoval a v domě svém zakopal. Když po nalezení sv. kříže císařovnou Helenou pouti do sv. země se vzmohly, byla svatá hlava ode dvou poutníků, kterým se sv. Jan byl zjevil, nalezena a za císaře Valenta do Cilicie a za Theodosia do Cařihradu přenesena. Tam uzmul ji jakýsi řecký mnich a zanesl do Emesy v Syrii, kde byla ku počtě vystavena. R. 635. byla Emesa dobytá od moslimův a sv. hlava byla zachráněna do Kapadocie nebo Arménie a okolo roku 800. do Cařihradu nazpět přenesena. Tam byla uschována zprvu v císařském paláci, načež ji kterýsi císař daroval klášteru „Studium“, kde ještě r. 1025. se nalézala. Přední část sv. hlavy dostala se za latinského císařství až do Amienu ve Francii a tam se uctívá podnes. Rubáš, kterým tělo sv. Jana Křtitele od učeníků jeho bylo zaobaleno (Mark. 6, 29), ukazuje se od nepaměti v Cáchách nad Rýnem.

V téže mešitě chovaly se také dva od kalifů Osmana a Ali-ho sepsané exempláře koranu. V místnosti, kde ležely, viselo na zlatých řetězech 600 hořících lamp, a na stěnách byly zavěšeny talismany, chránící svatyni od všelikého hmyzu. O slavnosti

i jazyk Janovi jehlicemi zprobodala, a hlavu dala zavinouti a tajně zakopati. Posaváde v Sebaste či v Samarí městě ukazuje se hrob sv. Jana Křtitele. Julian odpadlík, císař římský, dal sice mrtvolu Janovu spáliti a popel do vzduchu roztrousiti; ale křesťanům poutníkům podařilo se nemalou část těla jeho zachrániti.“

ramadanu byla mešita za noci osvětlena 12.000 kahanci. Střecha mešity byla kryta olovem a zlatem potažena. Před branami šuměly mohutné vodotrysky, určené pro náboženská umývání. Velké domy v okolí mešity o 100 pokojích přechovávaly zbožné poutníky. Prostranné náměstí rozprostíralo se okolo chrámu a vzdušné arkady, spočívající na dvojité řadě korintských sloupův, uzavíraly předdvůří. Četné vodomety ochlazovaly ovzduší kolem „svatyně“. Jeden z nich ukazoval hodiny; jeho síla byla tak velika, že s velkou řeckou dýní si pohrával ve značné výši, což s podivem bylo příchozím poutníkům. Ne neprávem mohl tedy kalif po dokončené stavbě mešity říci shromážděným obyvatelům Damašku: „Až dosud měli jste o čtyři divy více než ostatní svět: svůj vzduch, svou vodu, své zahrady a své ovoce; já vám dávám pátý: tuto mešitu.“ Ve dne v noci konaly se tam modlitby, neboť modlitba tam vykonaná měla tolik síly, jako třicet tisíc jiných a co ještě více bylo pamětihodno, bylo proroctví, že v této mešitě ještě 40 let po skonání světa jméno Allahovo bude vzýváno.

Proroctví se nevyplnilo. Roku 1400. dal tatarský chán Timur Tamerlan „svatyni“ na čtyřech stranách zapáliti a 30.000 Damascenů, kteří se byli do mešity utekli, zahynulo prý v troskách a plamenech. Egyptský sultán Melik Muvaiad, jemuž Syrie delší čas náležela, dal na zříceninách starého chrámu vystavěti mešitu novou, která tam podnes stojí. Francouzský kněz abbé Mislin, jenž r. 1857. v Damašku meškal, popisuje ji takto:

velká čili Omajjovská mešita v Damašku.

„Mešita má podobu rovnoběžníku a čelí, rovně jako dříve, k východu. Uprostřed klene se kopule. Rozdělena jest taktéž dvěma řadami sloupů na tři lodi. Sloupy jsou zeleně a červeně natřeny; vnější vrstva jest ze sádry, jaké stavivo je pod sádrrou, nevěděl mi nikdo říci. Hlavice sloupů jsou ve slohu byzantském, kazatelna jest z dubového dřeva krásně vyřezána. Zdi jsou špatně obíleny a na několika místech neúhledně pomalovány. Stropu není. Viděti pouze, rovně jako ve velkém chrámu betlemském a v mešitě El Aksa v Jerusalemě, trámův, na kterém spočívá střecha, která jest kryta olovem. Zmínky zasluhuje hlavní brána, jež se podobá bráně chrámu křesťanského. U brány stojí studně na umývání; její okrasy jsou původu novějšího, kdežto nade branou vně i uvnitř viděti zbytky staré mosaiky.“

„V levo od vchodu asi uprostřed sloupů stojí pomník, ve kterém prý uschována jest hlava svatého Jana Křtitele, tělo Zachariášovo a tělesné ostatky jakéhosi šejka. Jest ohrazen mřížemi, byl mi však otevřen, tak že jsem mohl důkladně si jej prohlédnouti. Podobá se náhrobku krále Davida na hoře Sionu, jest však modernější a rovně pokryt bohatými koberci. Za mé návštěvy nechali pouze tyto koberce ležeti na svém místě; všechny ostatní, jakož i všechny rohožky z chrámu odklidili. V Jerusalemě provázal mne Kiamil paša do všech mešit, v Damasku nikdo. Tam zůstavili Velkou džamii na okamžik úplně džaurům a naší přítomností poskvrněnou následujícího dne důkladně umývali. Před mešitou rozprostírá se rovně jako druhdy velké náměstí,

kteřé jest spolu předdvořím chrámovým; jest podlouhlé a vydlážděno. Dokola obíhá podloubí na krásných, mramorových sloupech. Bezmála uprostřed náměstí stojí kopulí překlenutý vodomět a z obou stran sloup z červené žuly, kde, jak mi bylo řečeno, kadidlo a jiné obětní koření Allahovi se zapaluje.“

„To jest tedy,“ dokládá abbé Mislin, „nynější stav mešity, o které proto tolik povyku se dělá, poněvadž obyčejně cizinci nepřístupna jest. Tisíce jiných chrámův, o kterých se nemluví, zasluhovaly by větší pozornosti. Kromě této jest v Damašku ještě asi 40 jiných mešit, které jsou moslimům tak posvátny, že u fíku a olivy, t. j. u mešit jerusalemských a damašských přísahají.“

K popisu abbé Mislina dlužno ještě přičiniti, že nynější Velká mešita je 130 m. dlouhá a skoro 60 m. široká, a že má tři minarety, které z rozličných dob pocházejí a tudíž nestejného jsou slohu. První, „nevěstin minaret“, jest obyčejná věž s kuželovitým nástavkem. Druhý, „minaret Isy (Ježíšův)“, jest mnohem vyšší a má špičatou střechu slohu tureckého a dvě pavlače pro muezziny (vyvolavače modliteb). Dle pověstí východních sestoupí s minaretu tohoto Ježíš v poslední den soudný, aby soudil pokolení lidské. Třetí konečně minaret jest vystavěn ve slohu egyptsko-arabském; jest to ozdobný osmihran, jenž do výšky stále se sужuje a okrouhlou hlavicí se zakončuje.

Jinou znamenitostí města Damašku jsou světoznámé damašské bazary, které poblíž Velké mešity se rozkládají. Tam zase oko přichozího cizince

oslňují blýskavé poklady Východu, tam smysly jeho takorčka omamuje vůně orientálských mastí, koření a voňavek. Tam vydychuje, abychom mluvili po mohamedánsku, město „vůni rajskou“. Ulicemi této velkolepé tržnice, ve které prý nahromaděno jest bohatství na miliony, chodil kdysi praporečník velikého sultána Saladina. Z rozkazu svého umírajícího pána nosil na špici oštěpu rubáš, ve kterém měl sultán býti pochován a volal hlasitě: „To je vše, co z veškeré své slávy pán Východu vezme s sebou na onen svět!“

A co jsou to vlastně proslulé ony bazary? Jest to pomatená síť úzkých uliček, křižovatek, temných koutů, tmavých, klenutých průchodův a prostranných dvorův, a v nich nádherné karavanse-raje, t. j. hostince pro karavany, skladiště zboží, bursa, noclehárny pro cizí kupce, lázně, kavárny a čistá, svěží zřídla. Bezprostředně k Velké mešitě přiléhá bazar řečený Sannaniye, rozdělený na 16 oddělení, z nichž každé 260 m. je široké. Ostatně pro každý druh zboží je bazar zvláštní, od nejvzácnějšího zboží až k nejobvyklejším potřebám všedního života. Největší jsou bazary zlatotepcův, obchodníků s léčivem a kořením, látkami bavlněnými a zbožím železným, bazary dýmkařů, sedlářů, kotlářů, truhlářů, knihkupcův a j. Uličky bazarů hemží se lidem a pestrý kroj východní, povykující a živými posuňky řeč svou provázející kupci, nabízející a křičící prodavači a řemeslníci poskytují divadla, jaké jenom ve velkém městě východním lze spatřiti. Jako všude na Východě, tak jsou postaveny i v Damašku krámy prodavačů ve výši asi

1 metru nad zemí, a tam krčí se mohamedánský prodavač ve svém nevyrušitelném klidu, zdánlivě ani za mák se nestaraje, zda nalezne odběratele svého zboží čili nic. Za to tím dotěrnější a žvástavější jsou prodavači křesťanští, většinou Řeci a Arméni.

V bazarech damašských jest již také mnoho zboží evropského vyloženo na prodej. Domácí výrobky jsou: látky hedvábné, růžový olej a zbraně; také látky zlatem a stříbrem protkané, koberce a výrobky sedlářské jsou zbožím hledaným. Přelíbezně voňavý olej růžový dobývá se z pověstné růže damašské, jejížto peň výše i 3 metrů dosahuje. 4000 tkalcovských stavů zhotovuje damašek,¹⁾ v Evropě kdysi nenápodobitelný. Nyní zhotovují jej francouzské a německé továrny v téže hodnotě. Slyšíme-li slovo „damašek“, bezděky nám připadá na mysl i pověstná damašská ocel, řečená též perská nebo indická. Zbrojíři východních zemí znali totiž ode dávna zvláštní způsob spracování železa, z něhož hotovili zbraně sečné i bodné, které na svém povrchu jevily úhledné vzorečky, buď temné nebo světlé, a vynikaly takovou tvrdostí, že bylo lze jimi i železné hřeby a přilby protít, aniž ostří zbraně podstatně se porušilo; při tom byly tak pružny, že jsouce do kotouče ohnuty, opět se

¹⁾ Damašek (damast) jest vzorkovaná tkanina, na které složité vzorky (květy, osoby, krajiny) vytvořeny jsou lesklou osnovou na lici vystupující a od něho někdy též barvou se lišící. Damašek jest buď hedvábný, vlněný, lněný nebo bavlněný. Nejtěžších damašků hedvábných užívá se na roucha kostelní, záclony, povlaky nábytku, lehčích i na obleky.

úplně narovnaly. Do Evropy byly podobné zbraně přineseny, jak se podobá, nejprve do Španělska od Maurův a po ostatní Evropě rozšířily se teprve v době válek křížáckých, kdy je bojovníci z Východu se vracející s sebou přinášeli. Dle místa, kde zbraně ty se vyráběly, totiž dle Damašku, zvali je damašskými a kov jejich damašskou ocelí.¹⁾

Po mešitě nejznamenitější stavba jest damašská tvrz čili citadela z roku 1219. pochodící, která však činí dojem padlé veličiny. Vně nahromaděny jsou velké balvany, zbytky to pomníků všech časův; uvnitř uvidíš bídné baráky na zříceninách vystavěné, neupotřebitelná děla a nekázané vojáky. Druhdý byla tvrz příbytkem pašův; nyní sídlí v městě.

U citadely počíná veliká ohradní zeď městská, jež v podobě eliptické svírá město, nyní však již velice jest chatrna. Nejnižší vrstvy pocházejí z doby římské, nad těmi jest několik vrstev původu arabského a teprve část nejhořejší jest dílem tureckým. Nový Damašek ovšem již dávno protrhl starý hradební kruh, a předměstí Amara a Mejdan zaujímají plochu skoro dvakráte tak velkou jako město starší a nejstarší. V předměstí Mejdaně, které je ryze arabské, časem dokonce bývá živěji, nežli v městě samém. Odtud vychází veliká poutnická karavana do Mekky, a když se vrátila, odívá se všecek Mejdan rouchem slavnostním. S dostatek čilého ruchu bývá tam i za dnův obyčejných. Co

¹⁾ Když r. 1400. Timur Tamerlan Damašku se zmocnil, zničil slavné damašské továrny na zbraně a mečíte s sebou odvedl. Tím vzala za své vynikající výroba ocelových zbraní damašských.

chvíle vjíždějí tam karavany nebo houfce Beduinů, rozedrané to postavy divokého vzezření, ale na překrásných koních. Kurdové přivádějí tam svá stáda ovcí, Hauranští (obyvatelé roviny Hauranské u Damasku) své zásoby obilí. Časem ve skupiny lidu vmísí se družský šejk (náčelník) ve sněhobílém turbanu, s kopím, mečem a pistolemi stříbrem kovаныmi, provázen jsa švarnými jezdci.

Jinaký život viděti v městě samém. Tam rozkládají se veřejné sady a v nich četné kavárny, večer skvěle osvětlené, kolemjdoucí k sobě vábí. Vysoké stromoví skytá v sadech s dostatek stínu a vzduch ochlazuje četné potoky. Jakkoli pobyt v sadech jest velmi milý a příjemný, nicméně není radno, jak to mnozí cizinci rádi činívají, odpočívati tam na zemi, neboť vlhkost půdy způsobuje snadno zimnici. Tím méně lze doporučiti delší pobyt v sadech za doby noční, anebo snad dokonce sladké zdřímnutí v bujné trávě. Opovázlivost taková měla by při nejmenším silné zastuzení v zápětí. Tu a tam nalézají se v sadech terasy asi na 2 metry povýšené, na kterých Damasceňané nedbale nataženi sobě hovívají. Účelem teras jest, za letních, až k zalknutí horkých dnů návštěvníkům sadů chladivý větrík činiti přístupnějším. Při západu slunce opouští obyvatelstvo rozžhavené domy a ubírá se davem do ovocných zahrad anebo zmíněných veřejných sadů, aby tam plnými plícemi do sebe ssálo vzduch svěží a vlhký. Tam moslim i křesťan oddává se požitku kuřby a pití kávy, tam tráví svůj volný čas, tam prý nyní přicházejí i čeští šumaři k nemalé radosti počestných Damasceňanů. —

V řeči lidové sluje Damašek Eš-Šam. Stáří jeho sahá až do časův Abrahamových. Eliézer, kterému Abraham uložil, aby táhl do Mesopotamie a odtud Izákovi manželku jeho Rebeku přivedl, pocházel z Damašku (1. Mojž. 15, 2; 24, 4). Podle židovského dějepisce, Josefa Flavia, založil a vystavěl město Us, vnuk Sémův. Mikoláš Damascenský, dějepisec z posledního století před Kristem, vypravuje, že Abraham delší čas v Damašku panoval. A skutečně putují židé až podnes do vsi Džobar, půl míle severovýchodně od města vzdálené, aby tam uctívali místo, kde Abraham porazil krále syrské. Místo toto slove u Mojžiše (1. Mojž. 14, 15) Hoba a sv. spisovatel praví, že leží „v levo“ od Damašku, t. j. severně, což skutečně s polohou nynějšího Džobaru úplně se shoduje. Za času velkého proroka Isaiáše byl Damašek hlavním městem samostatného království, které za panovníka svého Razina spojilo svou brannou moc s nepřátely Jerusalema, aby svaté město zahubilo. Ale messiánský věstec vyslovuje na rozkaz Boží důrazně nelibost Hospodinovu nad tímto plánem řka: „Hlavou Syrie budiž Damašek a hlavou Damašku budiž Razin,“ t. j. „v Syrii nechať to zůstane při starých hranicích; Damašek nechať zůstane hlavním městem Syrie a mimo Syrii ničeho ze země judské sobě nepřivlastňuj, tak aby panství Razinovo nepřesahovalo hranic starých.“

První historicky zaručená zpráva o nejstarším rodě královském v Damašku pochází z doby, kdy král David Syřany porazil a do města položil posádku: „Přitáhl také lid syrský od Damašku,“

vypravuje druhá kniha Královská, „aby dal pomoc Adarezerovi králi ze Soby¹⁾: i porazil David ze Syrských dvamecítma tisíc mužův. I osadil David stráží Syrii damašskou a učiněna jest Syrie Davidovi sloužíc pod dani.“ (2. Král. 8. 5, 6.)

Jako králové egyptští všichni Faraony se nazývali, tak měla knížata syrská povšechné příjmi „Hadad“. Mnoho a krvavých válek vedli tito králové s národem vyvoleným, ve kterých zhusta s mohutným zjevem proroka Elisea jakožto ochránce a obhájce svého národa se setkáváme. Tentýž prorok obrátil nejvyššího velitele krále damašského na pravou víru. Naaman, vůdce vojska z Damašku, byl raněn malomocenstvím. Na radu své sluzky, která pocházela ze země israelské, vydal se na cestu a přišel k Eliseovi. Když pak u dveří domu Eliseova stál, vyslal k němu prorok služebníka svého a vzkázal mu: „Jdi a umyj se sedmkrát v Jordáně a čist budeš.“ I rozhněval se Naaman a řekl: „Domníval jsem se, že vyjde ke mně a vzývati bude jméno Boha svého a uzdraví mne. Zdaliž nejsou lepší, Abana (nynější Barada) a Farfar, řeky damašské, nad všechny vody israelské, abych se v nich zmyl a očištěn byl?“ Když pak v nevrlosti odcházel, přistoupili k němu služebníci jeho a řekli: „Otče, kdyby ti byl prorok něco nesnadného uložil, jistě bys to byl vykonal. Čím více tedy měl bys uposlechnouti slov jeho, an řekl toliko: Umyj se a budeš čist!“ Sestoupil tedy a umyl se v Jordáně sedmkrát a očištěn jest. I na-

¹⁾ Soba, jinak Nisibis, bylo město i království u paty hor arménských.

vrátil se k muži Božímu a řekl: „V pravdě, nyní vím, že není jiného Boha kromě Boha israelského“ (4. Král. 5).

Kromě Elisea zasahovali také jiní proroci do dějin Damašku a nejednou metali mocné kletby na hlavní město Syrie. „Aj Damašek přestane býti městem a bude jako hromada kamení ve zbořeníšti“, prorokuje Isaiáš (17, 1); a Jeremiáš volá: „Zemdlel Damašek a obrátil se na útěk. Třesení uchopilo jej . . . Opustili město chvalitebné, město radosti. Protož padnou mládenci jeho na ulicích jeho a všichni bojovníci umlknou v ten den, dí Hospodin zástupův. A zapálím oheň ve zdích damašských a ztráví paláce Benhadadovy“ (49, 24—27). Vojska Tiglat-Piléсарova, Nabuchodonozorova, Alexandra Velkého a Pompejova tyto rozsudky Boží vykonala.

Větší význam a důležitost než v oboru politiky měl Damašek ode dávna na poli obchodu. Jsa obklíčen odevšad pouští byl krásnou oasou na křižovatce světových silnic, které obchodní střediska starověku mezi sebou spojovaly. Z Damašku odcházely a do Damašku přicházely karavany z Orfy, Hierapole, Babylonu, Palmýry, Ekbatany, Balbeku, Tyru, Sidonu, Gazy a z Egypta. V Damašku byla důležitá stanice vojsk assyrských a babylonských, egyptských a fenických a později římských. Římanům bylo město mimo to přední stráží na východní hranici mocné říše. Bylo proto císařem Julianem nazváno „okem Východu“. Za císařství byzantského bylo úplně zastíněno vzrůstající se Antiochií a jako město druhé třídy bez ochrany vpádům vnitroasijských hord vydáno. —

Obrátíme-li zření své od Zákona Starého k Novému, vidíme v Damašku místo, kde se událo znovuzrození apoštola národů sv. Pavla. (Viz Sk. ap. hlavu 9.) S nábožnou úctou ukazují podnes starobylá tradice místo, kde paprsek nebeský zuřivého pronásledovatele křesťanů Šavla shodil s koně a kde zaslechl hlas Páně: „Šavle, Šavle, proč se mi protiviš? Já jsem Ježíš, jemuž ty se protiviš,“ spolu však také místo, kde srdce apoštolovo velkým a srdnatým se ukázalo ve slovích: „Pane, co chceš, abych činil?“ Památné ono místo není daleko ode zdi damašských, poblíž křesťanského hřbitova, tam, kde stará římská silnice z hlavního města Syrie do Jerusalema odbočuje. Ve křížové války stál tam jakožto pomník oné události kostel, který později docela zmizel; několik zbytků sloupových pod ssutinami nalezených pochází bezpochyby z bývalé svatyně. 25. ledna, kdy církev sv. slaví památku „Obrácení sv. Pavla“, konají tam Františkáni z Damašku processí. Toto dochází až k jeskyni z velkého množství kulatých a mezi sebou spojených křemenův utvořené a asi 1½ metru vysoké. Tam skryl prý se sv. Pavel, utíkáje z Damašku před židy. Když processí až k jeskyni došlo, zpívá se arabsky příběh obrácení sv. Pavla, na to evangelium toho dne latinsky se říká a některé modlitby se konají.

Silnice, na které náhlé obrácení sv. Pavla se událo, vede ve vzdálenosti asi 30—40 kroků okolo křesťanského hřbitova přímo ke bráně, která již od mnoha století se nazývá „Pavlovou“. A to jest druhé památné místo křesťanské v Damašku.

Dvojí událost činí místo to křesťanům drahým a posvátným. Touto branou byl oslepený Šavel do Damašku uveden, a u téže brány spustili ho křesťané, aby ho od židů zachránili, v koši přes zeď městskou dolů. Brána jest již dávno zazděna. Bezpochyby chtěl nějaký fanatický moslim zazdiv bránu křesťanům památnou i všecku vzpomínku na sv. apoštola vyhladiti.

Zároveň s branou stala se památnou i zeď, která k ní těsně přiléhala. Sv. Lukáš vypravuje ve Skutcích apoštolských zcela všeobecně: „Ale učeníci vzavše jej v noci, vypustili jej přes zeď, spustivše ho v koši“ (Sk. ap. 9, 25). Podrobněji praví apoštol sám v 2. listě ku Korintským: „V Damašku vladař lidu krále Aréty¹⁾ ostříhal města Damascenských, aby mne jal; a oknem v koši spuštěn jsem přes zeď, a tak jsem ušel rukou jeho.“ (2. Kor. 32, 33.) Toto okno nebylo asi ani střílnou v sousední zdi, ani otvorem ve věži Pavlově — jak se obyčejně udává — nýbrž otvorem bezprostředně nade branou Pavlovou. Nad branami damašskými nalézal se totiž, jak to u tehdejších opevnění často bývalo, zvláštní přístavek s úzkými chodbami a šikmými otvory, ze kterých na obléhající vojsko kamení, dříví a p. se házelo a tím přístup ke bráně samé hájil. Nyní ovšem z přístavku onoho málo viděti, ježto v letech šedesátých místodržitel damašský svrchního zdiva brány Pavlovy na stavbu nových kasáren upotřebil.

¹⁾ Za časů sv. apoštola Pavla náležel Damašek říši arabského krále Aréty, Římanům poplatného.

Ve Skutcích apoštolských čteme dále: „Byl pak v Damašku učeník jeden jménem Ananiáš; i řekl k němu Pán u vidění: „Ananiáši! vstaň a jdi do ulice, která slove Příma a hledej v domě Judově muže jménem Šavla Tarsenského; nebo aj modlí se.“ (Sk. ap. 9, 11.) Apoštol bydlel tedy v ulici Příme, nejkrásnější ve starém Damašku, která od severovýchodu k jihozápadu v šířce 12—15 metrů vnitřní město protínala. Trojnásobná brána na severní straně ulici tuto uzavírala. Pohled na bránu neposkytuje nic zvláštního. Dvě ze starých bran jsou bídným zdivem zazděny; třetí stojí ještě, ale jest jinou branou, nynější Východní, zohyzdona a zakryta. Příma ulice pozbyla svého starého jména; Arabové nazvali ji Císařskou. Rovně pozbyla i $\frac{2}{3}$ své původní šířky, ano i své přimosti. Přes to jest až posud nejživější všech ulic damašských a na tisíce krámů po obou stranách nabízejí koupěchtivým poklady Asie i Evropy.

Křesťanské podání poznačuje v této ulici také místo, kde stál dům Judův, příbytek to oslepeného Šavla. Bohužel není ono místo nyní svatyní křesťanskou, ale mešitou. Nedaleko nynější Východní brány v postranní uličce ulice Příme ukazuje se dům sv. Ananiáše¹⁾ s kostelíkem a kryptou, v které Františkáni v den Obrácení sv. Pavla konají slavné

¹⁾ Ananiáš byl možná jeden z 72 učeníků Ježíšových. Kázal sv. evangelium v Damašku a okolních krajinách; asi 3 léta po obrácení sv. Pavla byl na rozkaz pohanského místodržitele Licinia býkovci zbičován, naposled ukamenován a dle podání v kryptě svrchu zmíněného domu Ananiášova pochován. Výroční jeho památka slaví se v Damašku a celé Syrii v den Obrácení sv. Pavla.

služby Boží. Z ostatních památek křesťanských zasluhuje zmínky ještě dům sv. Jana Damascenského,¹⁾ který stojí v severní části města blízko hradeb a jest od r. 1874. majetkem Jesuitů.

Svou velkolepou činnost apoštolskou započal sv. Pavel v židovské obci damašské. Že byl od svých bývalých souvěrců za to pronásledován, bylo svrchu podotknuto. Také sám křesťanství apoštolem v Damašku zaseté téměř ani nevzešlo. Damašek zůstal až na nepatrnou část pobanským, a ve století 7. stal se ohniskem islamu. Jediný chrám křesťanský, zasvěcený předchůdci Páně sv. Janu Křtiteli, který z nejstarší doby se zachoval, byl, jak dříve vypravováno, proměněn v mešitu.

R. 634. vzdalo se město po čtyřměsíčním obležení oběma vůdcům kalifa Omara. Chaleb vzal útokem a mečem a ohněm zpustošil západní část města, zatím co Abu Obeid na východní straně do města vnikl. Uprostřed města obě vojska se spojila. Když Ali, zeť prorokův, zemřel, zarazil Moavia h, zakladatel dynastie Omajjovců, sídlo své v Damašku a učinil tak město na 86 roků (661—747) střediskem říše tehdy nejmocnější. Za válek křížových učinila křesťanská vojska nešťastný pokus dobýti Damašku. Císař německý Konrád III., Balduin III., král jerusalemský a Ludvík VII., král francouzský, řídili podnik tento, ale neblahá revnivost vůdců byla příčinou, že se nezdařil. Tak zůstalo město až na naše časy v rukou mohamedánů.

Obyvatelů má Damašek okolo 150.000 duší

¹⁾ Sv. Jan Damascenský, učitel církevní, který žil na sklonku 7. a v první polovici 8. století, pocházel z Damašku.

(druhdy až 400.000), z nichž jest asi 120.000 moslimů, 18.000 křesťanů a 6000 židů. Ostatní jsou Druzové, Maronité, Kurdové, Beduini, Cikáni a jiní.

Křesťané dělí se na katolíky a rozkolnické Řeky. K nim druží se něco málo evanděliků. Před rokem 1860. bylo křesťanů okolo 30.000. Příčinu, proč počet jejich skoro na polovici klesl, seznáme později.

Židovská obec v Damašku trvá již od 10. století před Kr. Tehdy uzavřel král syrský Benhadad spolek s Achabem, králem israelským, a při té příležitosti byly židům v Damašku vykázány některé ulice k obývání. Bylo to první nám známé ghetto. Jako všude tak nabyli i tam synové Abrahamovi velkého bohatství a uvalili proto na sebe zášť a nenávisť ostatního obyvatelstva. Josef Flavius vypravuje, že jedenkrát rozkácený lid 10.000 židů pobil v ulicích damašských.

Druzové jsou náboženská sekta na jižním Libanonu a Antilibanonu mezi Bejrutem a Damaškem, která vznikla splynutím víry staropohanské s učením Mohamedovým. Původ svůj odvozují od šileného Kalifa Al Hakima, který si nechával za živa prokazovati božskou poctu.

Maronité jsou potomci syrských monofysitů, kteří v Kristu uznávali pouze jedinou božskou přirozenost. Pronásledováni jsouce řeckým císařem Anastasiem II. utekli se z řecké říše na hory Libanonské a tam okolo kláštera sv. Marona nad řekou Orontem vystavěného se shromáždili, hledající ochrany u mnichů a obyvatelů horských. Původního učení svého vzdali se již před dávnými lety a jsou nyní s Římem sjednoceni.

Kurdové jsou potomci dávných Karduchů, jejichž územím vedl řecký hrdina Xenofon svých 10.000 vojinů. Jest to národ bojovný a loupežnictví náchylný.

Beduiny zovou se arabští kočovníci, v pustinách Arabie, Syrie a severní Afriky se potulující. Jsou vesměs vyznavači islamu. Živí se chovem dobytka, obchodem, ale i loupeží, nade vše milují volnost v přírodě, jsou udatní a pohostinní, ale i mstivi a zlíštní. Žijí po starém způsobu patriarchálním, volíce si pro jednotlivé sbory nebo tlupy náčelníky (šejky).

Značnou částí obyvatelstva jsou Cikáni, kteří obývají v předměstí Mejdanu v několika ulicích a jsou obyčejně tmavější pleti než Beduini. Podřízeni jsou pohlaváru svého kmene, který jest tureckým úřadům za své soukmenovce zodpovědným. Muži zabývají se koňským a dobytčím obchodem, věštbou a mastičkářstvím; ženy někdy velmi krásné a vždy s bohatým stříbrným šperkem na svých bídných cárech jsou ve špatné pověsti a prožijí své mládí obyčejně jako tanečnice.

Podle vyznání a národnosti řídí se také kroj obyvatelů damašských. Kráčíme-li ulicemi a bazary damašskými, potkáme brzy moslima v dlouhém, volném kaftanu a bílém nebo žlutobílém, anebo také, odvozuje-li svůj původ od samého proroka, zeleném turbanu; brzy křesťana s modrým nebo tmavým šátkem okolo fezu ovinutým; brzy žida se širokým turbanem běločerným; brzy fellaha¹⁾ nebo beduina v tmavohnědém, bíle pruhovaném

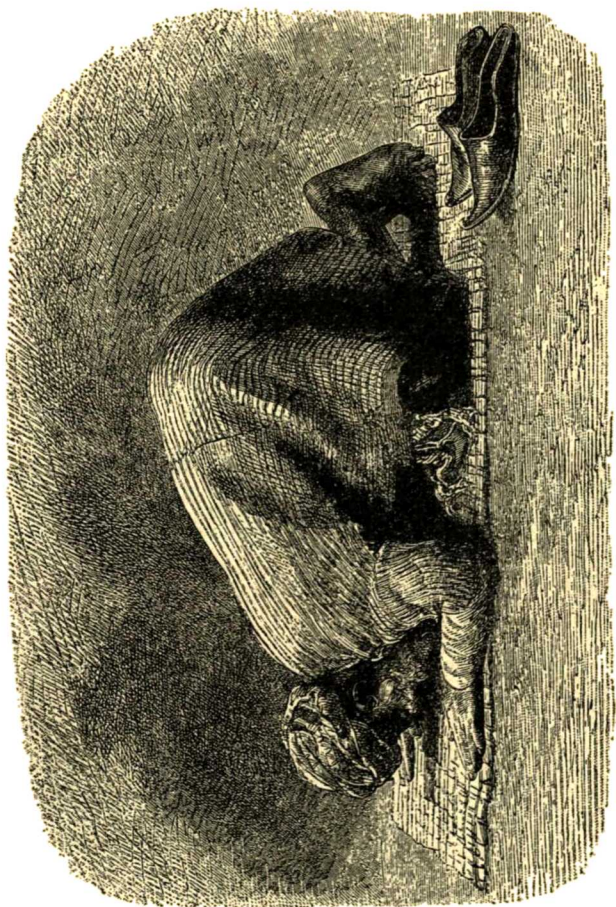
¹⁾ Fellah == syrský rolník.

kaftanu a s červenožlutým anebo tmavohnědým, třírohým šátkem na hlavě; brzy cizince v evropském oděvu a fezu.

Ženy nižšího stavu měšťanského šatí se podnes bez výjimky pěkným, domácím krojem syrským; také mnohé ze zámožnějších dávají mu dosud přednost před moderním evropským, kterým vznešené dámy damašské se hyzdí. Oblíbeným šperkem žen damašských jest mimo zlaté nebo stříbrné řetízky, náramky, naušnice a prsteny tak řečený *chergeh* t. j. zlatý kroužek s velkým, drahokamy vykládaným knoflíkem, který se nosem provléká. Velmi zhusta malují sobě obočí a barví si nehty u prstů; líčidel užívají pouze tanečnice a zpěvačky, které se netěší dobré pověsti. Židovky vdávající se stříhají si hlavu do hola a nosí potom vlasy falešné. Obuvi měšťanek jsou trepky ze žluté kůže, často pěknými výšivkami ozdobené. Zvláštním druhem obuvi jsou střevíce lázeňské, tak řečené *k a b k a b*, t. j. stoličky o dvou tříhranných nohách, se širokým vyšívaným řemenem nahoře, kterým se noha prostrčí. V bazarech vyloženy jsou tyto velmi nepěkné „dřevěnky“ zhusta v nejbohatším provedení se zlatými a stříbrnými obvěsky na prodej.

Na konec dlužno zmíniti se ještě o fanatismu mohamedánských obyvatelů Damašku. Abbé Mislin míní, že zášť jejich proti všemu křesťanskému, která vešla až v přísloví, nutno přičísti různým okolnostem, které ode sta let se nezměnily. Město, které od moře Středozemského a tudíž i Evropy dvojím náspem horským Libanonu a Antilibanonu jest odloučeno, stojí v přímém spojení pouze s pouští

a městy Bagdadem a Mekkou, jinými slovy řečeno,
s divokými kmeny Beduinů a dvěma nejhlavnějšími

Modlíci se moslim.

středisky zuřivého mohamedanismu. Damašek jest
mimo to shromáždštěm četných poutníků, kteří
každoročně ze Syrie do Mekky putují, aby na hrobě

fanatického proroka svou vlastní zběsilost a nenávisť jména křesťanského znovu roznítily. Svatou karavanu ke hrobu prorokově se ubírající a často až i ze 60.000 poutníků se skládající provází damašský paša až do Mekky. Odtud vrací se karavana nazpět do Damašku a tam se teprv rozchází. Jest na bílé dni, jak zhoubný účinek mají takové průvody poutnické na smýšlení moslimského obyvatelstva Damašku. Jimi oživuje se stále vášnivost, náboženská nesnášlivost a neukrotitelná zášť proti křesťanům. K tomu druží se i slepá nenávisť damašských židů; neboť, ačkoli židé a mohamedáni vespolek na sebe nevraží, v nepřátelství protiv křesťanům táhnou za jeden řemen. Vždyť také Herodes a Pilát v týž den, kdy odsoudili Krista Pána, stali se přátely!

* * *

V červenci r. 1860. zazněl Evropou výkřik hrůzy a spolu svrchované nevole. Byltě telegraf přinesl zprávu o strašném krveprolití, jehož se zběsilost mohamedánská dopustila na křesťanech v Damašku. Veliké rozčilení zmocnilo se tehdy všeho křesťanstva evropského a s horečnou dychtivostí četly se denní listy přinášející zprávy o událostech na úpatí Antilibanonu.

Krveprolití damašské bylo výbuchem fanatismu židovsko-mohamedánského. Přípravou k němu byla vražda kněze z řádu kapucínského, P. Tomáše, o které se tuto krátce zmíníme a sice přesně dle doslovného znění příslušného přelíčení a soudních spisů.

Ve středu večer, 5. února r. 1840., šel kapucín P. Tomáš, který od několika let v Damašku umění

lékařské provozoval a ode všech ctěn a milován byl, do čtvrti židovské. Pod záminkou, aby jakési dítě očkovoal, byl vlákán do domu žida Daud Arari jménem, kde se několik čelnějších židů, mezi nimi rabín Mussa Abu-el-Afieh, bylo shromáždilo. Sotva P. Tomáš do domu vkročil, byl svázán, k zemi poražen a ústa mu zacpána roubíkem. Holíč Sulejman přidržel velkou měděnou misu ke krku spoutaného, Daud Arari uchopil nůž, podřezal mu krk a jeho bratr Arun Arari ho dorazil. Krev byla až na poslední krůpěj do misy schytána, načež vrazi mrtvolu odvěkli do dřevěné kůlny. Tam strhali s ní šaty a spálili, tělo na kousky rozsekali, hlavu a kosti hmoždířovou palicí na kameni roztloukli, všecko do pytle uložili a do stoky vhodili. Sluhu P. Tomáše, který čekal venku před domem a nemoha se pána svého dočkat, do domu vstoupil, stihl týž osud jako pána jeho.

Když se oba dlouho nevraceli, bylo po nich pátráno, a brzy padlo na židy a osvědčilo se také podezření, že je zavraždili. Na základě jistých známek byla stoka v židovské čtvrti prozkoumána a z ní kusy masa, kolenní kost, kus srdce, zbytky lebky a jiných kostí a kousek čepičky tak řečené tonsurky vytaženy. Desíti evropskými lékaři bylo zjištěno, že jsou to pozůstatky lidského těla. Byly slavně v kostele ct. otců Kapucínů pohřbeny.

Původci příšerné této vraždy bylo 7 vznešených, velmi bohatých židů, 16 židů se vraždy přímo účastnilo. Z těchto dva zemřeli mezi přelícením, čtyři dostali milost, deset bylo k smrti odsouzeno — ale nikdy nepopraveno. Nejprve bylo usilováno,

aby rozsudek byl odročen, k čemuž turecké úřady ochotně svolily. Zatím pracovali židé všech zemí ve prospěch „světců, mučenníků“, t. j. vrahů. Dva židé křesťanských zemí, Francie a Anglie, Cremieux a Mojžíš Montefiore, nestyděli se, postaviti se v čelo tohoto hnutí. Až příliš snadno dosáhli svého účelu: mohamedánská zášť neuznala vraždu zločinem smrti hodným. Ferman sultánův na místodržitele damašského pojistil vrahům život i svobodu. Krveprolití červencové z roku 1860. bylo připraveno!

Téhož roku 1860. byl vrchním guvernérem syrským Achmed paša. Narozen r. 1808. v Cařihradě, nabyl sice svého vzdělání ve Vídni, Paříži a Londýně, ale křesťanská osvěta, jejíž výhod užíval, nebyla s to, aby vrozený mu mohamedánský fanatismus utlumila. Jeho povýšení na místodržitele damašského bylo mohamedánům vítězstvím, křesťanům však znamením velikého nebezpečení. A skutečně, sotva se Achmed v úřad místodržitele uvázal, dal bez obalu na jevo své smýšlení. Všichni křesťané, kteří zastávali jakékoliv úřady, byli odstraněni. Na jeho podnět roztrušovány v městě snadno popudlivém nejnestoudnější pomluvy proti křesťanům. Byltě tehdy po ukončené válce na Krymu (r. 1859) veškeren mohamedánský svět nanejvýš rozčilen; ohromná vojska křesťanských mocností islam tou měrou poděsila, že každé zprávě o válce, spiknutí atd. ochotně uvěřil.

Dvě události doutnající zášť moslimů v čirý plamen roznítily. Jakýs Angličan odvážil se s kloboukem na hlavě a obuví na nohou vstoupiti do

Velké mešity, a francouzští inženýři počali právě se stavbou silnice z Bejrutu do Damašku. Moslim viděl své svaté město zneuctěno a ohroženo evropskými džaury. Pro Achmeda pašu nadešel příhodný okamžik, starou zášť proti křesťanům schladiti v potocích křesťanské krve.

Na počátku března svolal Achmed paša ve svém paláci tajnou schůzi. Konala se v noci při uzavřených dveřích. Přítomni byli: dva ulemové¹⁾ Abdallah-el Halebi a Zahir effendi, dva pobočníci paše bejrutského, Admet effendi a Sayda Kuršid, posléze Amar effendi Hassibi, Achmed effendi Hassibi, Abd-el-Hadi el-Umari, Mohamed Hadme, Ali bej, Kessad paša a Abdallah bej. Byli to dílem úředníci, dílem hlavy nejbohatších rodin městských. Porada trvala dlouho. Všecky žaloby „věřících“ proti džaurům přišly na přetřes, hlavně vzrůst jejich počtu a bohatství a vliv evropských konsulův. Abdallah-el-Halebi sepsal prohlášení, které krátkými slovy nutnost, křesťany zahubiti, obsahovalo. Achmed přísahal u proroka, že se účastní a fanatické Druzy ku pomoci vyzve. Na tom se usnesši, schůze se rozešla. Osud křesťanů byl spečetěn.

Aby plamen zášti více roznítili, jali se ulemové a derviši (mniši turečtí) v mešitách kázati svatou válku. Rozdáváno provolání tohoto obsahu: „Věřící v Damašku svým bratřím v městech syrských! Křesťané obmýšlejí naši záhubu. Allah nechť nám zlořečí, jestliže jich nepotrestáme! Naše víra dává

¹⁾ Ulema = bohoslovec, vykladač koranu, právník, vůbec turecký učenec.

nám právo, je zabiti a domy jejich spáliti. Do zbraně, moslimové! Dolů s křížem a jeho přívrženci!“ V mešitách želáno od Allaha záhuby křesťanův a konána tato záštiplná modlitba: „Allahu, při řádcích koranu, při slávě prorokově úpěnlivě prosíme, zachraň a zachovej islam! Allahu, povyš jeho minarety, sesil jeho moc a řiď jeho podniky! Allahu, smet' nevěřící; nechať se stanou kořistí meče! Allahu, učiň jejich dítky sirotami, ženy jejich vdovami, jejich maso potravou lvů!“

Dračí semeno Achmedem pašou zaseté padlo na půdu úrodnou. Když mysli mohamedánů proti křesťanům již hodně byly rozhořčeny, přešel od pomluv k násilnostem. Žádný křesťan nenalezl více milosti před očima jeho: každá pře mezi křesťanem a mohamedánem vypadla v neprospěch onoho. Často převzal místodržitel sám předsednictví při soudních přelíčeních a nakládal s křesťany jako s dobyt看; po mnohých tvrdých a urážlivých slovech dal z pravidla nešťastníkům 50 ran vysázeti na šlapky. Večer posýlal tureckou policii do čtvrti křesťanské; každý, kdož bez svítilny na ulici byl postížen, byl prohlášen za zloděje nebo spiklence a pravidelně i se svou rodinou do vězení uvržen.

Jisté křesťanské matce ztratil se syn; nikdo nevěděl, kam se poděl. Konečně byla nalezena jeho mrtvola - za městem, dýkami všacka zprobodána. Nešťastná žena vědouc, proč její syn byl usmrčen, přinesla bezduché tělo k Achmedovi a žádala za spravedlnost. „Co mi přinášíš tohoto nečistého psa?“ osopil se na ni, „ven se ženou, a zdechlinu vyhoďte na mrchoviště!“

Jiný křesťan sebral několik se stromu spadlých meruněk. Majitel vrhl se naň a zběsile naň dorážel. Křesťan se bránil a nescházelo mnoho, že by byl unikl, ale jdoucí kolem vojáci nešťastníka zadrželi a na místě probodli.

Ty a podobné případy byly křesťanskému obyvatelstvu znamením, že nelze ničeho dobrého více se nadíti. A když teprve noční schůze březnová vešla ve známost, pojala všecky nevýslovná bázeň. Konsulové odebrali se k Achmedovi a tázali se jménem svých vlád, zda strany života a majetku křesťanů jest se čeho obávati. Paša přísahá, že žádného nebezpečení není. „Jsem,“ praví, „vrchním velitelem vojska našeho jasného sultána, jenž blaha všech svých poddaných sobě přeje. Rcete křesťanům, že bázeň jejich jest bezpodstatná a že jejich strach mne uráží.“

Několik dní potom podali biskupové všech obřadů místodržiteli přípis, v němž ho za ochranu svých obcí prosili. Odpověď jeho, trvalý to pomník jeho věrolomnosti, zněla takto :

„V Damašku 9. Zelhage (27. června). Dostal jsem přípis váš, ve kterém se mnou sdělujete, jaký nepokoj se byl zmocnil 27 křesťanských obcí damašských. Prosíte za bezpečnostní opatření. Na to odpovídám, že vznešená slitovnost sultánova vždy a všude bezpečnosti, ochrany a blaha skytá oněm, jižto ve stínu jeho křídel bydlí. Všichni úředníci Vysoké Porty jsou tímto smýšlením prodechnuti a užívají potřebných prostředků na zachování pořádku. Tato opatření stačí úplně na ochranu veřejné bezpečnosti. Proto jest mi vaši tvrdošíjnou podezřívavost

a bázeň vašich obcí pokárati. Vyloživ vám stav věci očekávám, že má slova svým podřízeným oznámíte. Pokoj budiž jim vrácen. Achmed paša, guvernér.“

Konsulové anglický a rakouský tímto ujištěním se spokojili; francouzský však a řecký, pořád ještě trapnou obavou znepokojováni, pošlikli krok jiný.

Mimo pašu jsou v Damašku u velké vážnosti i šejkové¹⁾ a ulemové. Učiněn tedy pokus, získati je pro křesťany. Francouzský konsul Nikolasiens i a řecký konsul Monssa Beki odebrali se k velkému šejkovi Abdallah-el-Halebi. S pokorou, východním křesťanům obvyklou, oslovili hrdého Turka, řkouce: „Pane, ty jsi vždycky na jevo dával útrpnost s křesťany. Nevzdávej se této blahovůle v naší nynější nouzi. Použij svého velkého vlivu na odvrácení hrozícího nebezpečství.“ Velký šejk natažen na pohovce, pásl své zraky na úzkosti ubohých prosebníků. Levice jeho hladila pohodlně vlnící se bradu, pravice držela stříbrný knoflík dlouhé dýmky. „Ačkoliv,“ odvětil, „křesťané tohoto svatého města od jisté doby svého zde postavení zapomněli a za naše dobrodiní nám nevděkem splácejí, nicméně nemají se čeho obávati, žádné křivdy se jim nestane.“ Toto prohlášení bylo tak určité, že prosebníci mu aspoň na okamžik uvěřili.

Titěz vyslanci odebrali se též k vrchnímu ulemovi. Když tento o přípovědi velkošejka uslyšel, pravil: „To je planá řeč. Já, jenž vím, jak se věci mají, pravím vám, že před několika dny 1800

¹⁾ Šejk jest název buďto náčelníků kmenů arabských, anebo také vyšších hodnostářů církve turecké. Hlava veškerého islamu sídlící v Cařihradě sluje šejk-ul-islam.

pušek bylo rozdáno mezi moslimy a vám jest na strašnou řež se přichystati. V den nebezpečství uvidíte, kdo bude ochrancem křesťanů.“ Jak se potom ukázalo, zdálo se, že mluví jménem Abd-el-Kadera, pověstného alžírského emíra, který žil v Damašku ve vyhnanství. Než o tom později.

Zmíněné právě rozmluvy konaly se 3. července. V nejbližší již dni bylo pozorovati, že fanatismu přibýlo. Nových urážek způsobeno křesťanům; běželo patrně o to, dohnati je k nejhoršímu a tak najíti záminku ke srážce.

Mladí výrostci vedrali se do křesťanské čtvrti a nosíce tam malé kříže, nutili okoljdoucí, znamení naší spásy šlapati nohama. Jiní věšeli takové kříže na krk psům, pomalovaným národními barvami velmocí evropských a tak nastrojené honili po náměstích a ulicích, bili je, uplvali a naposled zabíjeli volajíce: „To je sultán francouzský; to je sultán rakouský“ atd. Ano i malé dítky dopouštěly se podobných surovostí a tím podána skutečně nejednou záminka ku krvavým výtržnostem. Mnozí křesťané podrážděni vyzývavostí a drzostí děcek, potrestali některé; ale k tomu přišli otcové, povstala hádka a naposledy bitka.

Menších těchto výtržností vykořistil Achmed paša na provedení svého plánu způsobem vpravdě ďábelským. Aby se zdál na oko spravedlivým, uložil vinným Turkům za trest, zametati ulice křesťanské čtvrti a za jejich dohlážitelé při této potupné práci ustanovil křesťana. Pohanění takového ovšem pravověrný moslim nestrpěl: tlupa Turků vrazila do křesťanské čtvrti, aby se na křesťanech pomstila,

Achmed zase poslal vojsko, aby zachovalo pořádek. Ale křesťanům připadali turečtí vojáci spíše jako kati než ochranci; pohled na ně naplňoval je více hrůzou než důvěrou.

Přiblížil se 5. červenec; do krvavé seče scházely jenom ještě 4 dni. Hrobové ticho bylo v ulicích, předchůdce to blížící se bouře. Nadešel okamžik, kdy smrt se zdála nevyhnutelnou. V poslední ještě chvíli učiněn pokus za pokusem, zlo odvrátiti, ale nadarmo. V kostelích kázali kněží důvěru a zmužlost, ale slova jejich neměla účinku; bylatě hrůza posluchače omámila. V rodinách ozýval se pláč a nářek. Čeho od rozkacené zběsilosti moslimů jest se obávati, zdálo se, že každý ví, a přece nevěděl toho nikdo.

A nyní ponechme slovo očitému svědku, který hrůzy onoho krveprolití z r. 1860. zažil a sám jen jako zázrakem turecké šavli unikl. On vypravuje:

„Milosrdný Bůh daroval mi výtečnou matku. Byla to vpravdě silná žena, nezvratná ve víře a neohrožená. Nikdy neměl jsem příležitosti, podivovati se rekovné síle ctnosti, jako v tyto dni zmatku a hrůzy. Na prosbu mé matky shromáždil otec v poslední neděli v červnu všecko naše příbuzenstvo v domě našem. Bylo nás 42 osob. U stolu promluvil k nám otec několik tklivých slov, napomínaje nás, abychom se nerozpakovali pro Krista i smrt podstoupiti. Z těchto 42 členů naší rodiny zbylo po řeži jen 11 na živě a ti byli až k pláči zbědováni a zuboženi.“

„V pondělí 9. července ráno poslala mne matka ještě do školy k Lazaristům. Bylo tam jen velmi

málo dětí. Obávající se, by se nám cestou něco zlého nepříhodilo, nenechali nás ct. otcové po škole domů jíti samotny, ale poslali pro matky, a tak došla i pro mne matka ještě před polednem. V týž čas zdálo se, že veškeren život v městě odumřel, hrobové ticho rozhostilo se vůkol; pád jehly na zem byl bys uslyšel. Matka třásla se rozčilením. Na prahu očekával nás otec. Dvěře se zatarasily a otec na ně pověsil obraz nejsvětější Panny. Na kolenou před tímto obrazem očekávali jsme, co se bude dítí.“

„Bylo 12 hodin. S minaretův ohlašovali muezzinové (vyvolávači doby povinných modliteb) hodinu k modlitbě. Najednou zaduní do dusného ticha dvě rány z děl a pokřik jako hukot moře rozlehne se k uším našim. Znamení bylo dáno. Ze všech stran vtrhli vojáci Achmedovi a moslimové do křesťanské čtvrti a obsadili všechny východy. V čele postupovali vojáci, za nimi obyvatelé, ozbrojeni šavlemi, kyji a sekýrami. Zadním vojem byli lupiči, ženy a vůbec vyvrhel města.“

„Za předcházející noci byl každý dům křesťanský poznačen jistým znamením, aby se lišil od ostatních. Zrádné ruce prokázaly nepřátelům tuto jidášskou službu. U každého z poznamenaných domů zástup se zastaví, řady se otevrou, zbojníci vystoupí, vypáčí dvěře, vraždí, koho potkají a loupí, co jim padne do rukou. Zlato, stříbro, drahokamy, hedvábné látky a koberce, vše vyhodí se na ulici. Vojáci, jimž byl Achmed hojnou kořistě přislíbil, přivlastňují si, co jest nejvzácnějšího, o ostatní dělí se lupiči. Je-li loupení u konce a není-li již v domě

živé duše, dům se zapálí a rota valí se k domu sousednímu, kde se totéž opakuje. Nešťastníci, které byly plameny z úkrytů jejich vypudily, zahánějí se nazpět do ohně anebo pobíjejí. Nešetří se ani stáří ani pohlaví. Více než 2000 mladých lidí ve věku 12—20 let padá netvorům za obět.“

„Zatím oheň a kouř, hřmění děl a vztekly skřek lupičův a vrahův obrátil pozornost a zároveň vzbudil krvežíznivost okolních divokých kmenů. Druzové, Kurdi, Beduini a Metualové vrhali se v tlupách na kořist již dávno toužebně očekávanou. Ačkoli s tureckým obyvatelstvem v Damašku v odvěkém žijí nepřátelství, dovoluje jim nicméně Achmed paša pobyt osmi dní v městě. Všude zuří smrt a řádí oheň. Nelze ani vypočítati do podrobná všechny ohavnosti páchané na křesťanech. Tam upalují křesťana za živa, zde rozbíjí jinému ruce a nohy; tohoto nad ohněm věší za nohy, onoho čtvrtí na kusy. Požár úžasně se rozmáhá. Až 20 metrů vysoko plápolají plameny nad nešťastným městem, a kouř zatemňuje červencové slunce. Oheň prodral se již i do turecké čtvrti a ztrávil tam 660 domů. Zdá se, že celé město se stane kořistí rozpoutaného živlu. Většina vojska dostává rozkaz hasiti oheň, ostatní vraždí dále.“

„A co činil zatím Achmed paša? Za zvuků vojenské hudby procházel se na terase svého paláce. Smrtný křik 30.000 křesťanů dorážel k jeho sluchu, hořící město svítilo mu na cestu. Vpravdě, Nero nebyl větším ukrutníkem!“

„Ježto vraždění ve větší vzdálenosti od našeho domu začalo, měli jsme ještě pokdy, pomýšleti na

záchranu. Naše matka byla duší všeho. Přinutivši otce, aby se do nepoznání přestrojil, zavedla jej do sklepa, jenž souvisel se sousedním domem, obydleným tureckou rodinou, nám přátelskou. Také tři moji bratři rozloučivše se s námi, rozutekli se po městě a tak jsme zůstali s matkou a dvěma sestrami samotni. Nejstarší sestra, 18 roků stará, trnula strachem; jí do náruče vložila matka nejmladší, tříletou sestřičku.“

„Divoký ryk zhárů se blížil. Matka pohlédne na mne. Dlouhé vlasy na způsob Nazareů splývaly mi po šíji. Paprsek naděje prokmitl bleskem srdcem mateřským. Byla slyšela, že toliko mužové a hoši jsou vražděni. Se zimničným chvatem tedy a přece nejnežnější pečlivostí splétá mi vlasy v dívčí pletence. Přeměna jest šťastně ukončena a sebe bystřejší oko nepozná ve mně hochu. Po té vystoupili jsme na plochou střechu našeho domu a zavolali naši sousedku. Za velkou sumu peněz slíbila nám dáti ve svém domě útulek, ale toliko na jednu noc — „a bude-li,“ doložila, „můj muž žádati na mně křesťanů, vydám vás jemu.“ Matka svolila. Příští den poručila do prozřetelnosti božské.“

„Byla půlnoc. Moslimové přiblížili se již až k našemu domu a při záři plamenů viděli jsme z úkrytu svého, kterak jej plenili. Dvěře byly rozbity, stěny pobořeny, tak že skoro nezůstal kámen na kameni. Z rána sdělila s námi Turkyně, že nás déle přechovávati nesmí. Bylo nám tedy jíti dále, ale kam? Smrtť číhala na nás všude. Kleče vykonali jsme společnou modlitbu. Matka přitiskla mne k srdci a pravila slzíc: „Dítě, ať se stane co

stane, nemluv; tvůj hlas by tě snadno prozradil.“ Potom vzala své nejmladší dítě do náruče; já šel mezi ní a nejstarší sestrou.“

„Vykročili jsme na ulici. Sotva jsme učinili 20 krokův, obklíčila nás tlupa banditů. Turek se šavlí v ruce zočil mou sestru. Přiskočiv, strbne jí závoj s obličejem, poličkuje ubohou, naplije jí do tváře a vyhodiv ji na svého koně vyhoupne do sedla a odeválá. To byla pro ubohou matku těžká rána; pomnění na hrozné nebezpečnost, ve kterém její dítě se nacházelo, zbavilo ji veškeré síly; skoro bez vědomí klesla na zem. Avšak vzpomínka, že má ještě dvě děti, o jejichžto záchranu běží, dodala jí nové síly. Vzchopivši se, brala se s námi dále. Zuřivý Beduin zastoupil nám cestu. Topůrkem své sekery srazil matku k zemi. „Ty feno,“ zařval, „dnes jsem ještě žádné kořisti neuložil; zatím jsi mou otrokyní, zítra předhodím tě pouličním psům.“ Lekem polomrtva hleděla matka na svého katana. Na jeho očích a rysech bylo čísti krvežíznivost. Hodiv jí provaz okolo těla hnal nás jako divokou zvěř před sebou. Jeho úmyslem bylo bezpochyby, ukázati jí smrtelné muky její souvěrců, což mělo býti přípravou na smrt její vlastní.“

„Cestou jímali nás smrtelný strach. Naše nohy klopýtaly o těla lidská, z nichžto některá sebou ještě hýbala. Usekané hlavy a údy ležely vřkol. Co chvíli uklouzli jsme v krvi, jež potůčky tekla ulicemi. Kdykoliv jsme únavou klesali, poháněly nás rány Beduinovy k další strašné pouti. Před námi stanula tlupa krví potřísněných Arabů. Pohled na ně poděsil mne tak, že mi vlasy hrůzou vstá-

valy. Ubírali jsme se okolo domu jistého přítele naší rodiny. S oken visely zkomolené mrtvoly jeho synů. Mrtvola otcova byla podepřena o dvéře, hlava visela na zádech, v prsou zela hluboká rána, ruce objímaly kříž. Na malém náměstí bylo právě před naším příchodem několik křesťanův usmrceno. Ne-daleko nás ležela mrtvola s roztaženýma rukama, s tváří obrácenou k zemi. Zdálo se nám, že jest to mrtvola otcova; matka dala se do pláče a odvrátila svých zrakův od truchlivého divadla. Podobné vý-jevy střídaly se každou chvíli. Zde byl křesťan rdousen, tam čtvrcen. Okolo nás chvátal známý nám katolický kněz. Přestrojen za Druza mával mečem; jeho vous a šaty byly krví potřísněny. Jak mnoho útěchy skytal asi v tomto strašném přestrojení umírajícím!“

„Když se stmívalo, chtěl se nás Beduin přes noc zbaviti a si oddechnouti. Zavlekl nás tedy do zpusťoveného domu, strčil nás do jakési díry a otvor kamením zatarasil. Kousek chleba a krapet vody v rozbitém džbáně měly náš hlad a naši žízeň ukojiti. Naše noclehárna zdála se nám býti naším hrobem. Malou sestřičku drobila zima a matka byla úplně vysílena; rozčilení onoho hrůzyplného dne strávilo všecky její síly. V němém strachu uplynulo několik hodin. Konečně žádala příroda svého práva: do-stavil se hlad a my jsme omočili tvrdý krajíc chleba ve vodě a oň se rozdělili. Po skrovné této večeři sebrala matka své síly. Vrotcí modlitbou úpěla k Bohu o zmužilost a trpělivost. Co jako můra duši její tížilo, byl osud její dcery. Smrt svého manžela troufala si přetřpěti; doufala shledati se s ním v nebi.

Ale dcera její, toto andělské dítě, bez ochrany v rukou zpustlých banditů! Zoufalý výkřik vydral se při této vzpomínce z mateřského srdce a nebohá prosila nejsvětější Pannu za smrt svého dítěte.“

„Dva dni trvalo již vraždění, ale zuřivost ka-

Odpočívající moslim.

tanů dosud neochábla. Církev damašská měla již na tisíce mučenníků. Všech případů hrdinného mučennictví nelze vypočísti; většinu zná jenom Bůh sám. Stůjtež zde jenom některé.“

„Velký šejk Abdallah-el-Halebi poslal dva moslimy k bohatému křesťanu Františku Mussa

Beki. Před dvěma měsíci byl tento Abdallahovi zapůjčil 160.000 franků. Oba vrazi nabídli cti-hodnému starci buďto smrt aneb odpadnutí od víry a život. Ale stařec vece: „Nechat si Abdallah ponechá mé peníze, ale víru ať ponechá mně. Boha svého nezapru nikdy. Od něho naučil jsem se, nebáti se těch, kteří tělo zabíjí, nýbrž toho jediného, který tělo i duši může zahubiti.“ A to řka padl na kolena a jal se modliti; modlitbu dokončil na onom světě. Rána šavlí rozpoltila mu hlavu.“

„Františkáni damašští, rodem všichni Francouzi, byli vyzváni od konsulův, aby prechli. „Nikom jsme neublížili,“ zněla odpověď, „a vytrváme tudíž na svém místě.“ Tlupa vrahů přišla ke bráně klášterní, vypáčila dvěře a vrazila do domu. Všichni členové řádu, 4 kněží, 4 bratři a mimo to asi 100 křesťanů, kteří se byli do kláštera utekli, nalézali se v kostele. Vedena několika tureckými dětmi, které byly chodily do klášterní školy, přivalila se rota do svatyně. Jeden z roty chopí se provazu od zvonů; při každém znamení zvonem má jeden řeholník býti usmrcen. Zvon zazní: „První mše za Napoleona“ (tehdejšího císaře francouzského), vzkřikne lotr za provaz táhající a rána dýkou učiní konec životu kněze nejbližší stojícího. Zvon zazní podruhé: „Druhá mše za francouzského konsula,“ vzkřikne týž lotr, a jiný kněz pod nožem dokrvácí. Tak to jde dále. Při posledním zazvonění skutálela se hlava P. Angela, představeného řádu, po stupních hlavního oltáře. Potom pobito ostatních 100 křesťanů.“

„V paláci patriarchátu sjednocených Řeků (unitů) shromáždilo se na 4000 křesťanů, mezi nimi 4 bi-

skupové a 34 kněží. Palác byl zapálen a nešťastné oběti musily ven. Turci postavili je do řady, kněze, ženy a děti do prostřed a vedli k jednomu z damaských mostů. Tam asi 800 Turků počalo krvavou práci. Biskupové a kněží byli doslovně rozsekáni na kusy, mužové a děti pobiti; osudu žen nelze popsati.“

„Jistý bohatý kupec domníval se býti bezpečným pro svá mnohá dobrodiní. Přes to byl s veškerou svou rodinou, okolo 30 osob, bez milosrdenství odpraven.“

„Stařec o 80 letech byl vyzván, aby se stal moslimem. Jako kdysi sv. Polykarp odvětil: „Osmdesát let sloužil jsem Kristu; na sklonku svých dnů ho neopustím.“ Krásné toto slovo bylo jeho poslední zde na zemi.“

„Čeho zběsilost turecká byla schopna, dokazuje příklad tento: Turek, který již ležel na smrtelném lůžku, slyší, že křesťané jsou po městě vražděni. Při zprávě té zdá se, jakoby životní jeho síly do polomrtvého těla se vracely. Jako poslední své přání si vyžádá, aby také nějakého spoutaného džaura přivedli k jeho posteli. Stalo se. Napnuv poslední své síly vzchopí se Turek na loži: „Pse, zapři svou víru!“ „Nikdy!“ Umírající zběsilec přiloží pistoli na čelo spoutaného a zastřelí ho, načež sám na lůžko klesne a v několika minutách jest mrtvolou.“

„Bohužel nenedostávalo se i opadlíkův. Ale odpadlictví nezachránilo jich z pravidla od smrti. „Dobře,“ posmívali se Turci takovému opadlíku, „ty jsi učinil, co jsme chtěli. Ale nyní nechce tě

tvůj Ježíš více, a náš prorok také o tebe nestojí; a tož hajdy do pekla!“ Anebo volali na nešťastníka: „Nyní jsi věřícím a ráj máš jistý; co tedy chceš ještě zde na zemi? Pryč s tebou!“

„Při té příležitosti připadá mi na mysl výjev, kterého co živ nezapomenu. Několik mladých křesťanů bylo zavřeno v dřevěné kůlně. Patnácte Turků, ozbrojených sekyrami, postavilo se u dveří. Zajatci byli vypouštěni ven jeden po druhém. Vycházejíce musili říci buďto „ano“ t. j. odpadám od víry, nebo „ne“. Kdo řekl „ne“, téhož hlava v okamžení byla rozpoltněna. Kdo řekl „ano“, měl býti na životě ponechán. Ubožák, bledý jako smrt, vystoupí ze dveří; třesoucími se rty praví: „ano“. Strčili jím stranou. Když byla krvavá práce u konce, ptá se ho jeden z netvorů: „Pověz nám, kde bys byl nyní, kdybys byl odpověděl: „ne“ a já tě byl zabil?“ „Řeklo se mi, že bych přišel do nebe.“ „A kam bys přišel, kdybys nyní umřel?“ Jazyk vypověděl odpadlíkovi službu. S ďábelským chechtotem zamáchal Turek sekyrou a rázem rozbil nešťastníkovi lebku.“

A nyní přerušme na okamžik našeho vypravovatele. Fanatismus islamu byl dosáhl nejvyššího stupně; všecko, mužové i ženy, bylo uchváčeno krvežíznivou vášní. Jeden toliko muž činil výjimku; ačkoliv sám byl ohnivým mohamedánem, měl nicméně cit lidskosti a smysl pro čest, a tak se stal ochráncem, andělem strážným pronásledovaných křesťanů. Byl to Abd-el-Kader.

Abd-el-Kader (1807—† 1882) byl onen genialní emír Arabův alžířských, který v letech třicátých

sjednotil skoro všechny kmeny alžírské ke svaté válce proti Francouzům a štěstím jsa podporován mocnou říší na jihu a západu kolonie francouzské si založil. Po 15 let byl nejnebezpečnějším protivníkem Francie na půdě africké. Poraziv Francouze několikrát přinutil je r. 1834. k míru, v němž výslovně uznali panství jeho. Roku 1839. obnovil válku s Francouzi, ale podlehl tentokráte přesile a převaze evropského umění válečnického, byv poražen r. 1844. na řece Isly od generála Bugeanda a konečně r. 1847. na útěku do pustin saharských Francouzi obklíčen a zajat. Generál Lamoricière i vévoda Amalský, tehdejší guvernér alžírský, zajistili mu svobodu s podmínkou, že se odebere do Egypta nebo do Syrie a nebude více proti Francii bojovati. Slib byl dán, ale král Ludvík Filip daného slibu nedodržel. Zajatý emír byl s rodinou a několika věrnými odvezen do Francie, kde žil 5 let. Teprv r. 1853. byl od Napoleona III. propuštěn na svobodu, přísáhnuv na koran, že nepozvedne více zbraní proti Francii. Tuto přísahu zachoval Abd-el-Kader věrně. Odešed z Francie usadil se se svolením sultánovým s roční pensí 100.000 franků v Bruse, a když město bylo r. 1855. zničeno zemětřesením, přestěhoval se do Damašku. Tam žil v předměstí Salahie. Četná družina alžírských Arabů byla jeho dvořanstvem.

Než ještě pronásledování křesťanů vypuklo, snažil se Achmed paša Abd-el-Kadera pro svůj plán získati, dostal však od starého válečníka v odpověď: „Já jsem lepší moslim než ty; dokázal jsem to v boji proti Francouzům. Ale takový plán

se mi oškliví. Jakmile vzpoura vypukne, budu se svým lidem křesťany brániti.“ A dostal slovu.

Sotva že bylo dáno první poplašné znamení a krveprolití počalo, vsedl na kůň, přiklusal, provázen svou družinou, k francouzskému konsulatu a nabídl zástupcům evropských mocností tam shromážděným své rámě. Odtud pak podnikl své ochranné dílo. Kdekoliv potkal jakého křesťana, vzal ho pod svou ochranu a dopravil pronásledované do svého vlastního paláce. V první den vzpoury projel se svými Alžířany sedmkrátě městem a tisíce pronásledovaných vyrval smrti. Zuřiví jeho souvěrci vidouce to, skřípěli sice zuby, nicméně však neodvážili se vztáhnouti rukou svých na toho, jenž jako světec v celém mohamedánském světě byl zbožňován. Za projíždky městem padlo sedm mužů z jeho družiny, mezi nimi šejk, jehož zelený turban blásl původ jeho od samého proroka Mohameda.

Do velké nemocnice sester sv. Vincence z Paula uteklo se v první den vzpoury na sta rodičů se svými dětmi. Byl již večer toho dne. Požár tam sice ještě nepronikl, ale vrahové mohli býti každou chvíli přede dveřmi. Všickni připravovali se na mučnickou smrt. Ct. otcové Lazaristé zpovídali, sestry modlily se nahlas modlitby umírajících. Tu zaduní temnou nocí dusot koňských kopyt a těžké rány dopadají na hlavní vrata. Jest to smrt? Nikoliv; Abd-el-Kader se svými Araby přináší vysvobození. Křesťané sestoupili se do prostředka, dvě řady snědých synů pouště postavily se po obou stranách jako zeď a tak pohyboval se tento

památný průvod prostředkem vraždychtivých davů, emír sám s vlajícím pláštěm v čele. Nejméně 200 dítek bylo tímto způsobem zachráněno.

Příchody ke svému paláci sťěžil Abd-el-Kader 100 muži. Ostatní mužstvo nabídl konsulům francouzskému a řeckému. Ale to všecko zdálo se mu býti příliš zdloubavým. Horkokrevný Afričan byl by nejraději rázem krveprolití přítrž učinil. Odebrav se tedy k Achmedu pašovi pravil: „Místodržiteli, co se ve městě děje, jest do nebe volající a skvrnou islamu; ponech mi volnou ruku!“ „Dobrý to nápad,“ odpověděl falešný Achmed, „v hodině pošlu ti 400 ručnic. Učiň potom, co ti libo.“ Oněch 400 ručnic bylo sice posláno, ale zároveň dověděl se Abd-el-Kader, že 5000 zbujníků dostalo rozkaz, na jeho palác udeřiti a všechno porubati.

Zpráva tato šlechtného moslima dohněvala a svrchovanou nevolí naplnila. V okamžení změnil svůj plán. Svě vojíny rozdělil po celém městě a 200 Afričanů za Turky převlečených poslal na citadelu. Při prvním znamení k útoku na jeho palác měli jeho lidé město zapáliti, Achmeda pašu skoliti a s loupežnou čeládkou bojem se utkati. Všecky křesťany k boji neschopné dal vyvésti ze svého paláce, který beztoho již nestačil, na citadelu, jejížto vyklizení byl rovně násilím na Achmedovi vynutil, a mezi ostatní meče a pušky rozděliti.

V týž čas poslal také řecký konsul vyslance k jistému šejkovi družskému, křesťanům nakloněnému, aby přispěl Abd-el-Kaderovi ku pomoci. Po několika hodinách trapného čekání vjel šejk v čele 1500 Druzův do města. Tím nastal rozhodný obrat.

Achmed paša obávaje se porážky upustil od svého zrádného plánu, paláce Abd-el-Kaderova násilně se zmocniti. Tak mohl Abd-el-Kader ve šlechtěném díle svém pokračovati, zachráněné totiž křesťany na citadelu odváděti.

Zmíněná citadela nebyla nic jiného než velký zděný pravouhelník s rozsáhlými prostorami uvnitř, vně pak starou, rozpadávající se zdí a příkopy třtinou zarostlými obehnaný a beze vší ochrany dešti a vedru vystavený. Přes 11.000 křesťanů se tam bylo shromáždilo, ale postavení jejich bylo hrozné. Také tam pomáhal Abd-el-Kader seč byl. Dal postaviti malé stany a rozdávatí mezi ubohé oděv a potraviny.

Zajímavý svou jednoduchostí a prostomyslností jest list, který emír napsal několika francouzským přátelům, aby jim dal zprávu o událostech damašských :

„V Damašku, 27. Zilhage 1276 (18. července 1860). Moji milí páni a ctění přátelé ! Toužím Vás spatřiti a prosím Allaha, aby Vás zachoval. Váš ctěný dopis jsem dostal. Prosíte v něm, abych Vám dal zprávu o tom, co se křesťanům v Damašku přihodilo. Odpovídaje Vám oznamuji, že v pondělí 9. července o 5 hodinách odpoledne boj započal, a sice pro trest místodržitelem tohoto města uložený několika moslimům, kteří byli křesťany urazili. Moslimové vztekem soptíce pádili do příbytků křesťanů, kde vraždili, pálili a loupili. Turečtí vojáci spěchali zdánlivě ku pomoci, jakoby chtěli vzpouru potlačití, ve skutečnosti však přidali se ke žhářům, lupičům a vrahům. Někteří staří

moslimové snažili se řeži učiniti přítrž; ale velitelé tureckých vojáků nechtěli míru, nýbrž štváli své vojáky protiv nešťastným křesťanům. Vojákům pomáhaly roty zbučnicků všech braků. Když jsem to uviděl, chvátal jsem všecky tyto nešťastné křesťany vzíti pod svou ochranu; se svými Araby zachránil jsem mnoho mužů, žen a dětí. Zatím co se tyto věci dály a co bandité po dva dni křesťany vraždili, dal jsem francouzského konsula a ostatní Francouze vyhledati. Třetího dne počal boj znovu pod záminkou, že dva moslimové nalezeni byli mrtvi, co však není pravda. A přece má Damašek místodržitele; vypadalo to však, jakoby nebylo žádného. Co se mne týče, jest mi křesťanů srdečně líto. Místo, kde jejich domy stály, jest k nepoznání; všecky lehly popelem. Počet mrtvých není úplně znám, páčí se však na 8000 obětí. Všichni, jež jsem mohl sebrati, našli útulek v mém domě. Skytám jim, čeho potřebují a modlím se k Allahovi, aby ubohé křesťany vyrval z rukou zuřivců. Abd-el-Kader Ebe Mahhiedie.“

Vratme se nyní k našemu zpravodaji, jehožto vypravování jsme byli přerušili; rozloučili jsme se s ním, když právě popisoval svůj nocleh ve zbořeníšti.

„Za svítání — vypravuje dále — dostavil se zase nelidský Beduin. Kopancem přinutil matku, aby vstala. „Ven z díry, feno, dnes jest tvůj poslední den!“ Po těchto slovech počala naše pouť městem, broznější ještě než včera, znovu. Co našeho kata přimělo, že nás hned nezabil, nýbrž ulicemi honil, nevím. Sotva jsme učinili několik kroků,

naskytovaly se zrakům našim výjevy, při jichžto vzpomínce až dosud trnu.“

„Jedna z ulic na př. byla proměněna v tržiště otročí. Nejhnusnějším způsobem byly tam ženy a dívky prodávány za otrokyně. Byl to pohled nesnesitelný.“

„Matka s pěti dětmi pronásledována několika vrahy hleděla za všeobecného zmatku uniknouti. Ale pronásledovatelé polapivše ji nabídli jí i dětkám život, od víry-li odpadne. „My jsme a zůstaneme křesťany,“ zněla odpověď. Přinutili tedy nešťastnou ženu, aby si sedla a na kolenou matky jako na popravním špalku vlastní její děti stínali. Krví zbrocena a bolestí až šílená sklesla bez vědomí k zemi. Ukrutníci ji studenou vodou zase vzkřísili. Ještě jednou byl jí život nabízen za odpadnutí. Ale hrdinská matka zavrtěla hlavou, a její poslední dítě bylo před očima jejíma rozšlapáno, načež sama utrpěla ránu smrtící.“

„Při tomto pohledu nechtěly nás nohy dále nésti, ale rány Beduinovy nutily nás stále ku předu.“

„V jiné ulici potkali jsme křesťanské dítě, kterému byli uši, pysky a nos uřezali. S obličejem krví zalitým a žalostně bédujícím běželo ubožátko ulicí. Oči jeho neviděly více, co chvíle narazilo na mimojdoucí. Posléze smíloval se nad ním milosrdný Turek a rozpoltiv mu hlavu zbavil malého mučovníka všeho trápení.“

„Jinde hleděla věrná služka jediné dítě své vrchnosti zachrániti; byly však jako křesťané poznány, dítě čtvrceno, služka pak prodána za otrokyni.“

Opět jinde potkali jsme matku s dítětem v náruči. Byla se sice přestrojila, ale její nepokoj a chvat ji prozradily. „Odpadnutí nebo smrt!“ — „Smrt!“ Vytrhli jí dítě z náruče a přibili velkými hřeby na blížká vrata. Matku skolila rána dýkou.“

„Nedaleko nás shodili s nejvyššího patra křesťanku na dlažbu. Na padající stříleno zdola jako na zvěř.

„Cesta vedla nás přes kupy mrtvol; při každém skoro kroku jsme klopýtali. Tu padlo z nenadání k nohoun našim bezduché tělo. Křesťan jakýsi chtěl skočiti přes ulici na protější střechu. Ve skoku zasáhla jej koule. Před našima očima vytáhli otce se synem z jejich úkrytu. Otec byl stát, syn v pravém slova smyslu v krvi otcově utopen.“

„Náš pronásledovník nutil nás stále k většímu spěchu. Když jsme ochabovali, dorážel na nás bitím a spíláním. Tu blíží se k nám Turek se šavlí v ruce. Byl to obchodní přítel mého otce. Poznav matku i mne přese všechno přestrojení, pravil: „Ty a tvůj syn pojďte se mnou!“ Při slově „syn“ Beduin napjal sluch a zostra na mne pohlédnuv, uchopil mne za hlavu a napřáhl svou křivou šavli. Turek ránu zachytil. Vztekem soptě vrhl se Beduin na Turka; ale pádná rána rozpoltila mu hlavu. Sklesnuv válel se ve své krvi. V okamžení povstal okolo nás shon. Mělo se za to, že zabítý je křesťan a my jeho žena a dítě. Tak mohl nás Turek jako své zajatce dopravit na bezpečné místo. Zavedl nás do dřevěné kůlny u svého domu. Tam jsme sklesli na smrt vysileni. Tak přišla noc.“

„Následujícího dne, 12. července, přišel náš ochránce a vida nás zemdleny, přinesl nám chleba,

fikův a vody. Ale naše zemdlenost byla vlastně účinkem zimnice, která námi silně lomcovala a proto nemohli jsme ničeho pojísti. Zvláště matka trpěla mnoho; osud manžela a dcery jí těžce ležel na srdci.“

„Ostatně bylo postavení naše dosud velmi trudné. Turek nám sice život zachránil, ale bylo velmi pochybno, nebude-li toho litovati, neboť také jeho vlastní zběsilost dostoupila nejvyššího stupně. Odcházeje zastrčil dvěře našeho úkrytu, ne snad pro naši bezpečnost, ale proto, abychom snad vyjdouce ven, dvůr jeho svými šlépějemi neznečistili. Ostatně přislíbil, že nás příštího dne zavede na citadelu. Jak rádi byli bychom se tam odebrali hned! Ale náš šlechtetný ochránce neměl zatím kdy, neboť loupění a vraždění trvalo dosud a on nesměl ovšem při tom scházeti. Když večer přišel domů, bylo vzezření jeho hrozné. Rukávy měl až po ramena vyhrnuty, v ruce krvavou šavli, oděv a ruce krví lidskou zbroceny. Chlubil se nám, že vlastnoručně zabil 13 křesťanův a v nejbližším okamžení dopustil se takové ukrutnosti před námi. Jakýsi křesťan pronásledován několika moslimy, uchýlil se do našeho úkrytu. Zuřivě vrhl se naň Turek a vrazil mu meč až po rukověť do prsou. Ani nehlesnuv svalil se ubožák na zem. Proč my jsme našli u Turka slitování, nevím. Bůh tomu chtěl.“

„14. července ráno odvedli nás na citadelu. Ale jakých útrap nám tam teprv bylo zakusiti, nelze ani vypsati. Zimnice matčina rostla den ze dne, ale na ošetřování nebylo lze v první dni ani pomyslit. Za dne šířaly nás žhavé paprsky sluneční, za noci drobila nás rosou promočené zima. Hrstka

rýže byla naší denní potravou. Pokládal jsem smrt matčinu za jistou. Bída naše byla velika, a přece

Modlíci se moslim.

nicméně nepatrná u přirovnání k útrapám, které trpěti bylo ohromnému množství chudáků s námi o prostor se dělících. 12.000 bylo nás mezi náspy

tvrze vhečmáno. Každodenně vynášeli odtud 10—12 mrtvol. Konečně byla na nás upozorněna milosrdná sestra a matce bylo dopřáno lůžka pod stanem, což ji na životě zachovalo.“

Zatím stal se velký obrat. Abd-el-Kader byl vyslal poslanca až k samému sultánovi do Cařibradu, aby mu, co se v Damašku událo, vylíčil a sesazení Achmeda paše vymohl. Obávajíc se nemilých následkův události tak hrozně, jako bylo krveprolití damašské, vyhověla turecká vláda ihned této žádosti. Achmed paša byl uvržen do vězení. S jeho zatčením vzalo i vraždění svůj konec. Bez nebezpečení života mohli se křesťané z citadely vzdáliti. Také z Evropy došla zpráva, že 6000 mužů francouzského vojska dalo se na pochod do Syrie. To pohulo Vysokou Portu, že učinila nové opatření. Fuad paša byl jako náměstek sultánův s nejvyšší právomocí nejenom pro hlavní město, ale i celou Syrii vyslán do Damašku.

Také Fuad paša byl Turek tělem i duší. Příklad jeho tudíž moslimů mnoho nepolekal. Chtěje viděti spoustu na vlastní oči, odebral se do křesťanské čtvrti. 9. července stálo tam 3800 domů; mnohé z nich byly bohaty a nádherny; 16. července nebylo tam ani jednoho, celá čtvrť byla jedna zřícenina. Čtyři kláštery a několik kostelů do základů byly zbořeny. Krátce před oněmi dny hrůzy byla velká nemocnice sester sv. Vincence dostavěna. Na stavbu a zařízení vynaložilo se více než milion franků. Byl to útulek nemocných a chudých z Damašku a okolí. Ze všeho zbyly jen ssutiny. Týž osud stihl palác řeckého patriarchy, nejkrásnější

v městě. 17 milionů piastrů (asi 1,700.000 zl. r. m.) uložených tam dílem v hotovosti, dílem v cenných věcech, bylo uloupeno.

Také konsuláty byly zbořeny; rakouský a hollandský konsul usmrceni, americký těžce poraněn. Přes 8000 křesťanů bylo zavražděno, přes 1000 žen a dívek od Druzův a Beduinů do otroctví zavlečeno. Ze ssutin františkánského kláštera vytaženo 120 mrtvol. Čtyři měsíce později bylo viděti ještě 40 mezků vynášejících zbytky lidských mrtvol z onoho ohromného hrobu na povrch. Sám Fuad paša vida to, byl dojat. Zavítal také na citadelu. Sotva překročil práh, tisícový výkřik o smilování zavzněl mu vstříc. Jedenácte tisíc lidí, ženy, starci, děti, vdovy, sirotci, mnozí skoro bez oděvu, všichni hladem a bídou zmoření, strachem pološilení, vrhli se mu k nohám. Sám Turek oslzel. Vpravdě, neštěstí křesťanů bylo hrozné.

A jaké byly tresty, kterými vinníci byli potrestáni? Achmed paša byl povolán do Cařihradu a odtud v řetězích a bos vlečen nazpět do Damašku a zastřelen. Mimo pašu byli zastřeleni 4 důstojníci a 111 vojáků, 200 banditů za městem pověšeno, velkošejk Abdallah el-Halebi poslán do vyhnanství a 2000 mladíků damašských odvedeno k vojsku. Mimo to dal Fuad paša 11 ulic turecké čtvrti násilně vykliditi a domy křesťanům přiřknouti.

Přes to nedůvěřovali sobě přemnozí křesťané v Damašku opět se usaditi; většina hledala a našla nový domov a útulek v Bejrutu. Doprovoďme tam, milý čtenáři, také našeho vypravovatele, abychom zvěděli konec jeho utrpení!

„Po odchodu Fuada pašy bylo nám všem z tvrze odejít; ale kam nyní? První noc přenocovali jsme v jakémsi chlévě. Tam řekla mi matka, dosud ještě všecka nemocná, že musím příštího dne na žebrotu, abychom nezemřeli hladu. Vydal jsem se tedy z rána na krušnou tu cestu. V prvním domě, kde jsem bázlivě zaklepal, poznali ve mně křesťana a naplivše mi do očí zahnali. Plačky vrátil jsem se k matce. Naši potravou toho dne bylo několik zhnílych jablek, které jsme našli na ulici. Podobnými odpadky po ulicích nasbíranými živili jsme se 14 dní. Nikdo se o nás nestaral.“

„Za příkladem mnoha jiných rozhodla se také matka vystěhovati se do Bejrutu. Před odchodem chtěli jsme se ještě rozloučiti s místem, kde stával náš dům. Celá křesťanská čtvrť, dříve kvetoucí, byla obrácena ve zboženiště popelem a mrtvolami pokryté. Morový zápach otravoval tam vzduch. Psi a draví ptáci rvali se o příšernou kořist. Z našeho domu stály pouze dvě pobořené zdi; na jedné z nich visel ještě obraz Ukřižovaného a napolo spálený obraz Rodičky Boží. Jaké vzpomínky draly se nám tu na mysl! Matku při pohledu tom odevzdanost a trpělivost opouštěly; její bol byl nevýslovný.“

„Následujícího dne opustili jsme s 600 křesťanů město a vydali jsme se na cestu do Bejrutu. Celkem shromáždilo se tam z Damašku a Libanonu, kdež také kromě Damašku pronásledování se bylo rozšířilo, na 15.000 křesťanův. I tam byla ovšem nouze veliká. Naše tlupa byla ubytována ve velkém prázdném domě. Prostora asi 5 čtverečních metrů byla nám a jiným třem rodinám vykázána za obydlí.

Almužna, která zatím z Evropy počala docházeti, chránila nás od smrti hladem. Přes 3 miliony franků prošlo v měsících srpnu a září rukama milosrdných sester a missionářů.“

„Také velké radosti popřál nám Bůh se dočkati po tolika utrpeních. Jednoho večera, když jsme se děli pohromadě a zažitých svízelných vzpomínali, otevrou se dvéře, dva mladíci vrazí do světnice a vrhnou se matce do náruče. Byli to naši dva bratři. Jeden z nich byl se prosekal k Abd-el-Kaderovi, druhý bloudil dva dni městem a zachránil se konečně na citadelu. Třetí bratr Josef padl v boji o svůj život.“

„Těž s otcem jsme se opět shledali, ale abychom ho zase za krátko ztratili. Bratři našli jej, bídou a utrpením vysíleného, u jiné tlupy křesťanů. Ve sklepě, kde se byl při nastalé řeži ukryl, zůstal 6 dní. Konečně hladem trápen vyšel ze svého úkrytu a dostal se šťastně do paláce Abd-el-Kaderova. Odtud jal se po nás pátrati, ale nadarmo, a když později u našeho zbořeného domu spatřil mrtvoly našeho bratra Josefa a jiných příbuzných, domníval se, že i my ostatní jsme zahynuli. Několik dní po šťastné shledané zemřel v náruči matky. Naše nebohá sestra navždy zmizela.“

Tím končí vypravování o řeži damašské r. 1860. Novější dějiny křesťanství neznají pronásledování krutějšího a spolu i většího a rozsáhlejšího. Bylot se mimo Damašek rozšířilo po veškeré bezmála Syrii, hlavně po Libanonu, až ke břehům moře Středozemského. Hlavním původcem celého hnutí považuje se kromě velkošejka Abdallaha-el-Halebiho

a Achmeda pašy Kuršid paša bejrutský. Na podnět jejich povstali na horách Libanonských Druzové a k nim připojili se turečtí bašibozuci. Jako v Damašku, tak i na Libanonu bylo turecké vojsko a úřednictvo nečinným divákem, ano na mnoha místech byli turečtí velitelé a úředníci pořadateli vraždění. Tak na př. v městě Hasbeyi na západním svahu hermonském dopřál sice tamější městský velitel Osman bej křesťanským rodinám útočiště v domě úředním, ale potom otevřev vrata, nechal všechny shromážděné porubati Druzy tam se hrnoucími. Také v Dejr-el-Kamru, městě jižně Bejrutu ležícím, turecký velitel Druzy, kteří se zpěchovali udeřiti na město pod ochranou sultánovou stojící, k útoku sám podněcoval, zabezpečiv si dříve a dav ve svém paláci uložití poklady křesťanů. Po té odvolav vojenskou posádku vpustil Druzy do města, kteří tam strašně řádili, obyvatele pobíjejíce a zejména kněze rozličnými mukami trýzníce. V Saidě, staroslavném to kdysi Sidonu, pobito na tisíce křesťanů z hor prchajících. Byla se totiž městem rozšířila pověst, že prý křesťané chtějí sprovoditi ze světa všechny moslimy, a když potom vskutku s hor přicházela oddělení křesťanův, ovšem hledajících v městě útočiště, zavřeny jsou brány a s kazatelen v mešitách vyzýváno k válce za víru. Tu pak před branami vše jest porubáno, každý keř prohledán a nešetřeno ni žen ni dětí. Rovně smutný osud stihl přívětivé městečko Zale, na cestě z Balbeku do Bejrutu, kam po tuhém boji Druzové, sesílení rotou Kurdův, se vedrali, a kde koho zastihli, skolili.

Celkem zahynulo v Syrii r. 1860. okolo 46.000 křesťanů. Pronásledování to bylo jedním ze vzteklych výbuchů mohamedánského fanatismu, které se čas od času tak dlouho budou opakovati, dokud vůbec bude islamu.

Náš vypravovatel, který jako dítě krvavých ohavností damašských zažil, pracuje nyní jako řeholník o obrácení těch, kteří byli v rodičích jeho zničili pozemské jeho štěstí: jest missionářem v Syrii.

A což Abd-el-Kader? Pro své zásluhý o křesťany damašské byl od vlády francouzské vyznamenán velkokřížem čestné legie. Žil v Damašku do roku 1882. V květnu téhož roku zemřel a byl pochován s velkou slávou, což svědčilo o nevšední úctě, již požíval ve všech vrstvách obyvatelstva. Na pozvání francouzského konsula účastnili se pohřebního průvodu příslušníci všech úřadův občanských i vojenských, všichni konsulové s veškerým konsulátním úřednictvem, 5 generálů a veškerá posádka. Konsul francouzský kráčet v čele účastníků pohřbu, jemuž přítomno bylo přes 60.000 lidí. Svět mohamedánský ctil zesnulého emíra jako světce, a proto mrtvola jeho pochována v jedné z mešit damašských.

* * *

Za našich dnů mají katolíci v Damašku čtyři kláštery: klášter Františkánů, Kapucínů, Lazaristů a Jesuitů.

Ovšem pro nízký počet katolíkův, ohromnou většinu nevěřících a spolu rozmanitost křesťanských vyznání, jest missie damašská jedna z neobtížnějších

na Východě. Hlavní její působnost záleží v tom, že domácí a přistěhovalé katolíky ve víře utvrzuje a od škodlivého a záhubného vlivu, jakož i nástrah mohamedánů, rozkolníkův a protestantů chrání.

Obracetí jinověrce na víru jest účelem missie podřízeným, vedlejším, a také výsledky jsou skrovný. Při povaze islamu a východního rozkolu nelze se tomu diviti. Těžko jest zajisté získati Kristu národ tupostí, smyslností a zběsilostí islamu prosáklý, a rovně ničeho, anebo málo čeho lze se nadíti od rozkolníků nevědomých a svou tvrdošíjností až pověstných. Hlavní rys východní povahy, houževnatost, se kterou Východan lpí na zděděném, jest v této příčině ohradou, které nelze tak snadno překročiti.

O duchovní správu v Damašku a nejbližším okolí dělí se kromě Kapucínů Františkáni Svaté Země, Lazaristé a Jesuité.

Františkáni usadili se tam před mnoha sty lety a považují Damašek za příslušenství Svaté Země, která jejich péči jest svěřena. V řezi r. 1860. vykrváceli všichni, jak vypravováno, pod mečem fanaticů. Nástupci jejich vedou nyní duchovní správu katolíků latinských, nezanedbávající při tom i Řeků sjednocených. Školu mají arabskou a vlašskou.

Lazaristé přišli na sklonku minulého století do Damašku, aby pokračovali v misiích po zrušeném řádu jesuitském od jesuitů opuštěných. Také jejich klášter stal se r. 1860. obětí plamenů. Přes to pracují od té doby nepřetržitě a se zdarem v kostele i ve škole. Školy jejich těší se zasloužené pověsti.

Vyučuje se v nich mimo katechismus arabštině, turečtině, frančině a jiným obvyklým předmětům.

Roku 1874. usadili se v Damašku také Jesuité, a sice v domě, ve kterém vedle podání kdysi obýval sv. Jan Damascenský. Cílem vytkli sobě pečovati o katolíky v okolí Damašku roztroušené a zvláště o sjednocení rozkolníků pracovati.

Od r. 1854. působí v Damašku milosrdné sestry sv. Vincence z Paula, zabývající se vyučováním ženské mládeže a ošetřováním nemocných. Velká jejich nemocnice r. 1860. v ssutiny obrácená jest zase vystavěna. Když na podzim r. 1891. v Damašku zuřila cholera, vyznamenaly se kromě missionářů zvláště Vincentky obvyklou sobě srdnatostí a obětovností. Jako andělé probíhaly městem až do těch nejposlednějších špinavých koutův, aby nešťastné oběti strašné nákazy vyhledaly. Turci, židé a rozkolníci pohlíželi s úctou a podivem na toto divadlo nepochopitelné jim nezištnosti a lásky k bližnímu, a to tím více, ježto všichni skoro lékaři strachem se rozutekli a sestry je potom zastávaly. Samy zůstaly morovou ranou nedotknuty.

„Jmenovitě Turci“, píše sestra Gelasia, představená milosrdných sester v Bejrutu, „nenalézají dosti slov, jimiž by se nám poděkovali. Vyslali již také ke mně deputaci, aby mně a sestrám díky vyslovili. Naše sestry jsou ostatně [srdnaty, jako vždycky. Kéž je Bůh zdravé zachová, jakož i missionáře, kteří chvátají od lože k loži! I zde v Bejrutu cholera očekáváme. Dopustí-li Bůh na

nás tuto zkoušku, vynasnažíme se, příkladu svých spolusester v Damašku v ošetřování nešťastníků následovati.“

Z ženských řádů působí v Damašku kromě Vincentinek tak řečené Malé sestry nejsv. Srdce (les petits soeurs). Mají dívčí školu v předměstí damašském Mejdanu a dvě v okolních osadách; mimo to ve schůzích téhodně konaných vyučují ženy sv. náboženství a navádějí ku křesťanskému životu.

Obraz z missií indických.

Indií rozumíme ony dva veliké půlostrovy, které na jihu Asie mezi Persií a Čínou, po hořím Himalajským a Indickým oceanem se rozprostírají. Před objevením Ameriky mluvilo se jen o Indii vůbec; teprve když Krištof Kolumbus americkou Indii objevil, počalo se rozeznávatí mezi starou Indii východní a mezi novou americkou Indii, která slula a slove Indii západní. My zde obracíme zřetel k Indii východní, k velkolepému to působišti sv. Františka Xaverského a jeho druhů z tovaryšstva Ježíšova. Tato Indie, která má přes 200 milionů duší, rozvrhuje se zase na Přední Indii Evropě bližší a na Zadní Indii od Evropy vzdálenější.

Indie Přední, pokud má dosti vláhy, je nadmíru úrodná a rostlinami zvláště tropickými přebohatá; při nepatrné pili klidí se žeň mnohonásobná a proto zabývají se Indové hlavně hospodářstvím.

Krajiny, kde není dostatečné vláhy, zůstávají holou stepí, ale vynikají za to báječným bohatstvím nerostným, zvláště diamanty, safíry, rubíny a jinými drahokamy i zlatem.

Veliké toto bohatství Indie bylo Evropanům starého i středního věku předmětem bájí až výstředních a po všechny časy vydatným pramenem výnosného obchodu; proto Benátčané střežili zárlivě cesty své do Indie mořem Středozemským a Rudým a Malou Asií, proto Portugalci, aby našli jinou cestu do Indie, dali se kolem Afriky, proto Krištof Kolumbus plavil se přímo na západ a dopluv břehův amerických, domníval se, že to Indie, proto podnes nynější držitelé Indie, Angličané, úzkostlivě sledují každý krok a pohyb ruských kozáků, kteří od severu víc a více se blíží hranicím indickým.

Avšak přebohatá Indie má také své stránky stinné. V ohromných lesích a rozsáhlých stepích zdržuje se velké množství dravých zvířat, jako hyena, tygr, levhart a jedovatí hadové, jižto do roku pohubí kolem 20 tisíc lidí a nesčetné množství hovězího dobytka.

Ze všech těchto dravců největším škůdcem jak člověka tak zvíře jest bez odporu tygr tak řečený královský. (*Felis Tigris*). Dravec tento má táhlé tělo 1·5 metrů dlouhé, srst červenožlutou, černými pruhy na přič žíhanou; ocas zdělí metru jest kroužkován. Kolem tváří má bílé licousy. Maje ve svých údech úžasnou sílu a při tom neukojitelnou touhu po krvi,

vrhá se i na největší zvířata a přemáhá je;
vráží na celá stáda a hubí více, nežli může

Indický zaklínač hadů.

sežrati. Zprávy missionářů z let osmdesátých
vypravují, že tehdy ve dvou letech na 100 tisíc

kusů hovězího dobytka dravcem tímto bylo pohubeno.¹⁾

Za tou příčinou podnikají se na tygra časté honby a já mám za to, že se laskavému čtenáři zavděčím, když se o výpravách podobných poněkud obšírněji rozepíšu. Předmět tento souvisí ostatně i s missiemi, neboť honba na tygra mívá nezřídka i ráz náboženský a jest pak důkazem, v jaké porobě duševní dřepí dosud pohanský obyvatel Indie.

¹⁾ Řádění tygrův a vůbec dravé zvěře v Indii přišlo několikráte i v parlamentu anglickém na přetřes a příslušná akta úřední vzbuzují obsahem svým mimovolně postrach a hrůzu u každého, kdož zamýšlí vydati se na cestu do Indie. Krvežíznivým dravcům padá ročně na tisíce i lidských životů za oběť. Jistého roku byla zabita tygřice, která sama po kolik neděl ohrožovala veškerou dopravu na silnici jinak velmi živé a 127 lidí rozsápala. Jiný dravec ve dvou letech zahubil 108 lidí a mezi nimi celou rodinu: otce, matku a tři děti. Roku 1892. bylo podle úředních záznamů 2963 lidí roztrháno dravci a 19.025 (r. 1891.: 21.389) lidí a na 81.000 kusů dobytka padlo hadům za oběť. Příčiněním vlády bylo však téhož roku 85.000 hadů zabito a asi 13.000 zl. na odměny vydáno.

Škoda, kterou dravci ročně působí venkovskému obyvatelstvu na dobytku, páčí se na 13,000.000 zl. Proto není divu, že se obyvatelé z nebezpečných, dravou zvěří ohrožených krajín, houfně stěhují do bezpečnějších. Před několika roky prchli obyvatelé 13 vesnic před jedinou tygřicí, veškerý svůj nemovitý majetek (okolo 250□ angl. mil) opustivše. Anglická vláda postavila sice na různých místech stálé lovecké hlídky a vypsala, jak svrchu řečeno, na zabitou zvěř peněžitě odměny, ale to vše na vyhubení dravců nestačí. Dobře napsal před několika roky světový list „Times“ v této příčině: „Není to hřích do nebe volající, jestliže na sklonku 19. století, kdy veškerá snaha lidská k tomu se nese, aby co možná nejdokonalejší zbraně na vraždění spolubližních se vynalezly, na tisíce anglických poddaných v drápech tygrových smrt svou nalézá?!“

Mimo to pocházejí tyto zprávy z péra missionářův a my sobě z nich můžeme pojem učiniti o tom, v jaké zemi, za jakých okolností a s jakým často i nebezpečenstvím jest katolickému missionáři hlásati evangelium Kristovo.

Doba honby připadá na měsíce březen, duben, květen a červen, neboť v ostatní měsíce jsou nepřehledná pole rýžová zaplavena a tygr, který jako všecky šelmy kočkovité jest rozhodným nepřítelem vody, zdržuje se na ten čas v horských slujích výše položených. Sotva že však voda opadla a žár sluneční z úrodné půdy přebujné rostlinstvo vykouzíl, sestupuje tygr v menších nebo větších tlupách s pohorí Himalaje a postupuje směle do krajin obydlených. Zde jest mu snadno z chatrných stájí domorodců dle libosti nejpěknější dobytče si vybrati. Ve dne odpočívá strašný dravec pokojně v bambusovém houští a nehne se, i kdyby snad pocestný nějaký ubíral se kolem jeho úkrytu. Jakmile však slunce zapadlo a noční mrákota se rozestřela nad krajinou, opouští tygr svůj pelech, opírá silné pazoury o zem, protahuje své údy, zrovna jako to naše kočky po delším odpočinku činívají, a vychází na lup. Zelenavé oči se mu svítí příšerně a jemná, pruhovaná srst chvěje se netrpělivostí; čas od času otvírá širokou, ostrými zuby dobře ozbrojenou tlamu a vydává hluboký, táhlý řev, který lidem i zvířatům široko daleko jest postrachem. Rychlým klusem, mohutnými skoky co chvilka cestu si ukracuje, pádí k blízké vesnici nebo pastvisku. Zde obchází napřed sem a tam, a když si byl nejtučnější dobytče vyhlídl, vrhá se na svou kořist a od-

vláčí ji do blízké houštiny. Není-li příliš trápen hladem, nespokojí se jedním kusem, ale povraždí třebaš třetinu stáda a nechá ležeti.

Indové dvojím způsobem zbavují se strašného hostě, který z krajiny neodchází, dokud všechna stáda nebyl ztenčil. Sebravše nesežrané zbytky pohubených kráv a volů, zanesou je do lesa, kde se tygr zdržuje, a pověsí je na kmen silného stromu, sami pak několika špatnými ručnicemi ozbrojeni usadí se na mohutných větvích stromu a očekávají nepřítele. Tygr přilákan jemnou vůní připravené lahůdky, přichází večer, aby si na ní pochutnal. Avšak sotva že byl první sousto pohltil, vypálí tuzemci na dané znamení ze svých pušek najednou a tak jistě, že skoro vždy rány dobře mířené šelmu zabijí. Není-li však tygr raněn smrtelně a může-li ještě na tlapy se postavit, zůstávají Indové v bezpečných větvích seděti přes noc a vyčkají trpělivě rána: teprve potom mohou se bez nebezpečnosti vzdáliti, neboť dravec byl se zatím odvrátil, aby někde v úkrytu lesním dodělal.

Nejednou však se stává, že nelze tygra z bambusového roští, kterým velká část půdy indické je porostlá, vylákati, a potom nezbývá než na krvežíznivou šelmu udeřiti v jejím úkrytu. Domorodci odvažují se k tomuto kroku bez bázně a s podivuhodnou chladnokrevností, počínají však si nicméně velmi opatrně, vědouce dobře, že by každý nezdařený útok zaplatili životem. Nezasáhla-li koule čelo neb oči a uši dravcovy, pak ani poranění sebe těžší jej neodzbrodí, naopak potom tím zuřivěji vrhá se na lovce a strašně mezi nimi řádí. A

Indický lovec tygrů.

nejenom to; okusiv jednou lidské krve stává se ještě ukrutnějším a pravou útrapou celé krajiny.

Než toho všeho nelekají se domorodci, jakmile jednou na záhubě tygrově se byli usnesli. Aniž co řekli missionáři, který by je zajisté od nebezpečného podniku odvrátiti hleděl, vydávají se tajně na lov. Na blízku skrýše, kde tygr se zdržuje, padnou všichni, křesťané i pohané, na kolena, vykonají krátkou modlitbu a posilnivše se hltém araku (jistý druh kořalky) postaví se do kruhu a postupují jako vojáci protiv nepříteli. Tu i tam, kde pro husté křoví jinak nelze, jako hadi na zemi se plazíce, v levici držíce ručnici a pravici mezi křovím si razíce cestu plíží se k místu, kde tygr leží. Praskot suchých větví a jemný čich byl mu již blízkou návštěvu oznámil: již zvedl se ze svého pelechů a stáhl údy k rychlému skoku. Nadešel rozhodný okamžik. Nyní běží o to, aby koule šelmu právě v tom okamžení zasáhly, kdy tato mohutným skokem kruh lovců se snaží proraziti, jinak jest nejbližší lovec synem smrti. Jistě a chladnokrevně přikládají střelci pušku k rameni a zvíře padá skoro vždy smrtelně ve skoku raněno k zemi. Není-li však docela mrtvo, není radno k němu se přiblížiti. Přísloví, že kočky mají tuhý život, platí zvláště o tygru. Rána tlapou mohla by snadno zvědavci rozpárati prsa nebo lebku roztržiti.

Méně nebezpečna, za to však tím velkolepější jest honba na tygra s vycvičenými k tomu slony. Kdežto domorodec vydává se na lov z pomsty, že mu dravec poškodil jeho majetek, podnikají knížata indická (radžové) anebo velmoži angličtí honbu na

tygra obyčejně pro zábavu, ačkoliv ani tato není bez nebezpečnosti, byť i lovci seděli na slonech. Obě mohutná zvířata, tygr a slon, jsou si přirozenými nepřátely, s tím však rozdílem, že tygr slona se bojí a před ním utíká, kdežto slon neohroženě svého protivníka napadá. Byla-li tedy taková výprava lovecká umluvena, vyhledá se jistý počet největších a nejobratnějších slonův a lovecká společnost skládající se z Evropanů i domorodců vydává se na cestu ke skrýši tygrově. Každý slon nese na hřbetě malou pevnost. Jest to vlastně klec z tvrdého dřeva, zvýší muže, nahoře otevřená, tak řečená „hudda“. Uvnitř připevněny jsou ke stěnám úzké lavičky a uprostřed umístěn jest stojan na ručnice a revolvery pro 5 neb 6 lovců.

Když se přišlo blízko místa, kde tygr ukryt leží, rozestaví honci slony do kruhu a nechají je volně se pohybovati ku předu, neboť přirozený, bojovný pud těchto zvířat mnohem jistějším jest vůdcem nežli ten nejzkušenější lovec. Honba počíná. S chobotem (nosem) na způsob kyje vysoko pozdviženým a mohutnými kly (zuby) k boji připravenými táhne zástup slonů v kruhu k houštině a sice tak, že kruh vždy víc a více se sужuje. Jakmile byl některý z nich svého protivníka upozoroval, stane a postaví se tak, aby záda nějakým silným stromem měl kryta, neboť ví dobře, že by jinak tygr snadno ze zadu na hřbet mu vyskočil a jako pijavice do týlu se zakousl. Malýma ale chytrýma očima každé i sebe menší hnutí tygrovo pozoruje, pokročí potom v před a v tom okamžiku tygr již mohutným skokem letí proti

němu. Ale se špatnou se potázel! Slon nejednou již při tomto prvním útoku svým silným chobotem mrští tygrem o zem, přirazí ho svými kly k zemi, dřív než se ještě mohl vzchopiti, a obrovskou tlapou jej rozdrtí. Často vyhne se tygr obratně smrtelné ráně a obchází slona, aby útok obnovil. Avšak tento chobotem se oháněje a toče se kolem stromu, který záda jeho kryje, čelí svému protivníku tak dlouho, dokud se střelcům nahoře v kleci nepodařilo, šelmu skoliti.

Nebezpečnější stává se tato honba jen tehdy, když několik tygrů najednou slona napadlo. Jak očitý svědek vypravuje, rozběhli se jedenkrát na slona dva tygři najednou tak prudce, že jako střely přes vysoký jeho hřbet přeletěli a na zem dopadli. Dříve však než se ještě vzchopili, rozdrtil jednoho slon, druhého evropští střelci zabili. Jindy týž slon, nejstatnější a nejobratnější ze všech, napíchl tygra naň se ženoucího svými dlouhými kly a tak dovedně na kmen tlustého stromu přirazil, že dravec v krátkce pošel. Ale náraz byl příliš pádný. Přese všechny pokusy nebyl slon s to, aby zub hluboko do dřeva zaražený vytáhl, a tak nezbyvalo, než zub asi o třetinu celé délky upilovati. Toto zmrzačení však také všecku zmužilosť ubohého zvířete zlomilo; od té doby nebylo již k potřebě, vypovédělo všechnu poslušnost a musilo posláno býti nazpět do lesů.

Když byl tygr dodělal, vrhnou se na zabité zvíře Indové, kteří obyčejně u velkém počtu jako lovecká družina honby se účastňují, stáhnou krásnou kožesinu a nabídnou ji obyčejně radžovi nebo velmoži, na jehož počest indický kníže byl honbu

uspořádal. Sádlo ponechají si však pro sebe jako výborný lék od pakostnice, ostatní pozůstatky nechají ležeti dravým ptákům na pospas.

Posléze dlužno ještě zmíniti se o honbě, při které domorodci pouze svých paží a zubů jako zbraně užívají. Tento druh honby není však vlastně než modloslužbou, která na počest hrozného boha války Šivy se koná a za dřívějších dob počínala pravidelně každá svatá válka Indů protiv jejich anglickým podmanitelům takovou honbou na tygra.

V den k honbě ustanovený vsedne radža, který podnik řídí, na slona nádherně přistrojeného a táhne za svítání, velkým počtem domorodců doprovázen, ke skryši tygrově. Aniž pozornost dravce vzbudili, připlíží se Indové velmi obratně až k místu, kde tygr leží. Zde postaví se na způsob velkého náspu obléhacího v desíti nebo dvanácti řadách do kruhu. Zapálené dokola ohně mají účel, aby tygra zastrašily a zatarasily mu cestu, kdyby snad utíkal. V okamžení, když slunce vzešlo nad obzor, odhodí radža na slonu sedící svůj temnobarevný svrchní oděv a zastkví se nádherným, zlatem protkaným rouchem. Na prsou, ramenou a šíji chvějí se kouzelným leskem diamanty, hlavu zdobí turban, posázený rubíny a s přezkou, která září nejvzácnějšími brillanty. Celý jeho zjev podobá se v prvních paprscích vycházejícího slunce bytosti nadzemské a strašný děj obětní začíná.

Radža pozdvihne rukou svých protiv slunci a vzýváje válečného boha Šivu za pomoc vzkřikne třikrát mocným hlasem. Pohledem na svého nádherně se lesknoucího vůdce oslnění a hlasem jeho

roznícení odpovídají Indové děsným pokřikem. Avšak také tygr již vyburcován ze svého klidu, ozývá se příšerným řevem a vída se ze všech stran lidmi obklíčena chystá se k boji. Napřed prohýbá hřbet do výše, kloní hlavu k zemi a slídí očima brzy v pravo, brzy v levo, zatím co ohon rychlými a krátkými údery šlehá půdu. Kruh domorodců súžuje se zatím víc a více, ale také vztek dravce roste každým okamžikem, rozčileně pohybuje dlouhými licousy vzhůru dolů a oblizuje tlamu jazykem. Stáhnuv konečně drápy a schlípnuv ohon pod břicho a otočiv se dvakrát nebo třikrát kolem sebe, vyskočí a vrhne se na zástup svých protivníků.

Hned na první tento útok přichází několik životů lidských na zmar. Avšak Indové neustupují, v nejbližším okamžení 15 až 20 jich chopivše se tygra hledí jej poraziti k zemi. Marně otrásá dravec svými údy, nadarmo hledí strásti se svých protivníkův. Indové tygra nejenom se nespouštějí, ale naopak zuřivě jako lovečtí hafani naň se sápadí. Jeden drží jej za ucho, druhý za krk, třetí za pysky, jiní za jinou část těla a všichni zuby svými a nehty zvíře trhají. Zoufale vrhá se tygr na znak a setřásá se sebe své nepřátely. Hrozně rozsápání padají na zem a většina jich brzy umírá. Ale to Indy neodstrašilo. Sotva že se tygr vzchopil, již zase 10, 20, 30 jiných vrhá se na bojiště a dravci nestačí ani všechny zuby a tlapy, aby se zbavil svých protivníků, zatím co na sta jiných ještě nemohou se dočkati té chvíle, až by rozsápané soudruhy své mohli vystřídati. Konečně na smrt vysíleno klesá zvíře na bojiště krví a mrtvolami pokryté; bohu

války přinesena důstojná oběť dvou až tří set lidských životův a svatá válka za svobodu vezme šťastný konec. Ubozí modloslužebníci!

Takovým způsobem hynulo za dřívějších let na sta ba na tisíce domorodců bohu války na počest; každé výpravě protiv Angličanům předcházela taková honba na tygra. Že tento druh pohanské modloslužby za našich dnů v Indii téměř zanikl, to přičítí dlužno hlavně činnosti a působnosti katolických misijnářů, kteří již od časů sv. Františka Xaverského neunavně, s větším nebo menším zdarem na vinici Páně mezi Indy pracují.

Tak přináší křesťanství ubohým národům pohanským nejen spásu duše, ale i svobodu, osvětu a vzdělanost, osvobozuje je od nedůstojné člověka modloslužby a sprostuje je ukrutných, nelidských obyčejů pohanských.

Co do obyvatelstva obývají v Indii kromě několika menších národností hlavně dva velcí národové: Indové a Angličané.

Indové jsou národ nad míru zajímavý. Jestliže Evropan, jenž ponejprv do Indie přišel, bývá uveden do té neb oné indické rodiny, žasne nemálo, vida v domě přecetné služebnictvo: kuchaře, posluhu, zametače, pacholka, osedlavatele koní, nosiče vody, nacpavače dýmek atd. atd. Téměř všechny domácí práce vykonávají se od různých osob a zřídka jen nechá se Ind přemluvíti, aby dvě, tři domácí zaměstnání vzal na sebe. „Já nesmím tu neb onu práci konati.“ zní obyčejně odpověď, „příčí se to mé kastě.“

Příčina tohoto až úzkostlivého rozdělování práce leží v kastovních názorech Indův. Pohanští Indové dělí se totiž na čtyři hlavní třídy čili kasty: 1. na Brahminy (kněze pohanské, právníky a zhusta též úředníky státní); 2. na Kšatryasy (vojíny); 3. na Vajsiasy (venkovské hospodáře, velkoobchodníky a továrníky) a 4. na Sudrasy (rolníky a řemeslníky). Každá z těchto kast jest pro sebe celkem úplně uzavřeným, v němž to nebo ono zaměstnání, ta neb ona živnost přechází s otce na syna a jenž co možná nejméně s kastami ostatními se stýká. Ind, jenž přísně se drží starobylých tradic, nejen že nesmí s Evropanem u téhož stolu seděti a s ním z jedné sklenice píti, ale nesmí obcovati ani s Indem kasty nižší, tím méně ve stav manželský s ním vstoupiti.

V poslední kastě sudrasův čili sudrův jest ještě asi 50 kast podřízených, které se rovně tak přísně od sebe odlučují jako kasty hlavní. Ano sudra třídy nejnižší pyšně shlíží na jiného, jenž z kasty ještě nižší pochází. Jest to v pravdě pýcha žebrácká, o které se vším právem říká, že bývá nejnesnesitelnější. A jak opovrženým jest teprv i žebráku indickému Evropan! Byť se i před cizincem, jehož duševní převahu popříti nemůže, zevně hluboce ukláněl, v srdci svém jím opovrhne jako potomkem surových lidožroutů, jenž masa požívá a víno pije.

Znamější z kasty sudrův jsou Banihové, Kayastové, Džandalové, Puliové, nejnižší pak a snad nejopovrženější Pariové, od nichž prý pocházejí naši Cikáni. Jest parium vůbec zakázáno vkročiti v ulice, v nichž přebývají brahmini. Pouhý

pokus pariův přiblížiti se domu brahminovů bývá trestem velmi citelným pokutován; vstoupení paria do domu brahminova bývá trestáno i na hrdle. Kdokoli pariou byl dotknut buď schválně buď bezúmyslně, jest tím poskvrněn a třeba mu koupelí nebo jiným obřadem od této poskvrny se očistiti. Kdožkoli s pariou jí, aneb jen jídla jeho se dotkne, vodu od něho nalitou pije, nádob užívá, jež paria v rukou měl, do jeho bytu vkročí anebo pariovi do svého bytu vkročiti dovoluje — bývá ze své kasty vyloučen a toliko obtížnými a drahými očistami opět do své třídy přijat býti může.

Původ nynějšího rozdělení Indů na kasty dlužno hledati v různosti kmenové obyvatelů indických. Velká část dnešních Indů jest původu arijského a měla původně svá sídla na planině Iranské, v nynější Persii. Tak jako odtud národové indoevropští, rovně původu arijského, táhli na sever, aby si nová hledali sídla, tak hnuli se odtud v nepamětné době, okolo r. 3000. před Kr., arijští Indové směrem jižním a zaplavili ponenáhlu nynější Indii, původní obyvatelstvo, Dravidy, sobě podrobivše. Od té doby stáli v Indii naproti sobě dva kmenové: panující arijský, bílý, a podrobený dravidský, temnobarevný. Z počátku mísili se sice oba kmenové uzavírajíce mezi sebou manželstva, záhy však arijská pýcha všelikým stykem s domácími praobyvateli opovrhovala. Tak se stalo, že rozdíl mezi vítězi a přemoženými, pány a otroky po všecka století se udržel a nynější rozdělení na kasty se vyvinulo. Brahmini a kšatryové jsou potomci arijských výbojníků, vajsyové a sudrové potomci podrobených praobyvatelů.

Podle náboženských pojmů Indův jest ovšem původ čtyř kast docela jiný. Náboženství indické totiž učí, že při stvoření pokolení lidského brahmuni zároveň s vedami t. j. posvátnými knihami Indů vyšli z úst nejvyššího boha Brahmy, kšatryové z ramenou, vajsyové z boků a sudrové z nohou Brahmových, čímž ovšem rozličné stupně jednotlivých kast a jejich úkol životní snadno lze vysvětliti.

První místo mezi kastami zaujímají brahmuni, kteří majíce rozhodnou převahu duševní od staletí ostatní kasty ovládají. Posvátné knihy Indů vynášejí brahmyny nade všechny ostatní smrtelníky, připisují jim božskou moc a božské vlastnosti, a křivdu jim způsobenou za největší zločin vyhlásují. Jediné brahmuni mají právo vedy čísti a vykládati, obětovati a jsou-li bohatí, dary rozdávatí, jsou-li chudí, almužnu dostávatí. Kněžský úřad a zákonodárství jsou jejich výsadou. Nad ostatní kasty vynikají jak vlastnostmi tělesnými tak i nadáním duševním. Jistý Angličan popisuje brahmuna takto: „Štíhlé tělo, bělavá pleť — jenom bengalští brahmuni jsou hodně osmahlí — široké čelo, výrazné rysy obličeje, bystré, živé oči, ušlechtilá, úctu vzbuzující chůze, hrdé sebevědomí v každém pohybu těla se zračící, jsou význačné známky pravého, vlivem evropským dosud netknutého brahmuna.“

Kšatryasové neboli kšatryové jsou rovně jako brahmuni původu arijského čili kavkazského. Kastě této náleží králové (radžové), velkostatkáři (semindarové) a bojovníci, a povinností jejich jest, brahmyny chrániti, stát spravovati, a o blaho a bez-

pečnost poddaných pečovati. Jest jim také dovoleno, vedy čísti ano i obětovati. Původně nalézala se veškerá vláda v rukou Kšatryův; od té doby však, co se dali na válečnictví a vyššího vzdělání zanedbávali, domohli se všech státních úřadů brahmini. Až podnes zabývá se tato kasta skoro výhradně válečnictvím; jesti jádrem vojska anglicko-indického a hodí se také ze všech Indů nejlépe svou soustavou tělesnou pro stav vojenský. Kšatryové jsou silni, svalnati, avšak jak tělesnou pružností tak i duševními vlohami předčí je brahmini.

Vajsyasové, vajsyové byli původně rolníky, řemeslníky a obchodníky; měli stáda, obdělávali pole, provozovali obchod a půjčovali peníze na úroky. Časem však zanechali rolnictví úplně a jsou nyní pouze kupci a obchodníky. Vedy čísti není vajsyům dovoleno.

Sudrasové či sudrové jsou rolníky a řemeslníky, a životním jejich úkolem jest, vyšším třem kastám sloužiti. Nejenom že jim není dovoleno vedy čísti, ale nesmí je ani slyšeti; až podnes musí sudra, přijda někam, kde brahmin vedy předčítá, uši sobě zacpati a rychle se vzdáliti. Rozpadají se, jak již svrchu povědíno, ve velké množství kast podřízených. Mezi těmito vynikají banihové, z nichžto někteří i značným bohatstvím oplývají, a kayastové, písaři, jižto jmenovitě v Bengalsku důležité postavení zauímají.

Rozdíl mezi jednotlivými kastami jeví se ostatně i ve trestech, jež za přestupky protináboženské se ukládají. Když byl brahmin proti některému z předpisů náboženských se provinil, potřebuje očisty

10 dní, kšatrya 12, vajsya 15 a sudra 30 dní. Měřítkem hodnosti a důstojnosti jest u brahmina větší nebo menší sběhlost v posvátných knihách, u kšatrye udatnost, u vajsye bohatství, u sudry stáří.

Není pochybnosti, že od té doby, co se Indie zmocnili Angličané, i v kastovnictví tamějším mnoho se změnilo. Anglická vláda ponechala sice Indům domácí jejich náboženská i politická zařízení, ale vzdělanost evropská, jmenovitě školství, nezůstaly na dosavadní kastovní život Indův bez účinku a vlivu. R. 1833. byly anglické školy otevřeny také domorodcům a vzdělání evropské učiněno všem kastám přístupným. Přístup k úřadům není za vlády anglické závislý na kastě toho kterého ucházeče, ale na příslušném stupni nabytého vzdělání. Školy jsou vesměs v rukou Evropanův a přijímají žáky ze všech kast bez rozdílu. Proto Indové, kteří do škol anglických docházejí, jsou nuceni přestupovati předpisy, jimiž se každý styk s člověkem nižší kasty zapovídá. Také obchod s Evropany a vůbec nová evropská zařízení tak mnohé ze starých pravidel kastovních učinily nemožným; na železnicích a parnicích jest vzájemný styk příslušníků různých kast nevyhnutelně nutný, a v každodenním obcování obyvatelstva s úředníky anglickými nelze ani předpisů týkajících se pokrmů přesně zachovávat.

Zavedenými řády evropskými utrpěli ovšem nejvíce brahmini, pozbyvše značně jak na své vážnosti, tak i na svém vlivu na kasty ostatní. Také kšatryové nemajíce za pokojné celkem vlády anglické příležitosti, udatnost svou v bojích osvědčiti, a pro úřady civilní nemajíce žádné záliby, odkázáni jsou

více méně k nečinnosti. Vajsyové a sudrové přizpůsobili se panství anglickému nejsnadněji a za nové vlády také nejvíce získali, neboť úředně pokládají se s ostatními kastami za rovnoprávné a podle toho také s nimi se nakládá.

Avšak ačkoliv, jak z předešlého vidno, kastovníctví indické za anglické vlády doznalo tak mnohé změny a trhliny, nicméně není naděje, že by snad v nejbližší době vymřelo. Pokládají sice moudří a rozvážní Indové stará zařízení kastovní za překážku vzdělanosti a pokroku, ale tato jsou uvnitř země a vůbec v krajinách odlehlejších v plném květu, ano i sami „vzdělanci“ nejsou bez starých předsudků.

Následující příběh z nejnovější doby budiž toho dokladem.

Bohatý Ind v Bombayi pozval k sobě několik svých přátel, kteří byli stoupenci svobodnějšího směru mezi brahmíny a jako takoví s kastovníctvím nesouhlasili, na oběd. Pokrmy byly přesně upraveny podle pravidel brahminských. Náhodou byl mezi pozvanými také Ind, jenž studoval na školách anglických a stal se protestantem. Jeden z hostů, vzdělaný to muž, jenž na anglické universitě v Bombayi se byl domohl klobouku doktorského, Dr. Bhau Dadži, byl po obědě upozorněn, že stoloval s protestantem. Všecek zdrcen běží jako střela k představenému své kasty a vyznává skroušeně, co se stalo. Představený kasty ukládá za trest jemu i všem spoluvinníkům, jižto se tak těžce proti zákonům kastovním provinili, těžké pokání: aby se očistili, nechat pít kravský moč (!). Statečný doktor podrobuje se příkazu a s ním všichni soustolovníci

až na hostitele a jednoho hostě, jenž rovně jest doktorem. Jiný, professor sanskritu v Bombayi, s počátku se sice zdráhal pokání vykonati, ale donucen byv svým otcem podrobil se také.

* *

Jest otázka, jaké stanovisko ku kastám zaujalo křesťanství?

Kdežto protestantští missionáři zařízení kastovní považují za jeden z nejpitomějších úkazů v dějinách pokolení lidského, jemuž co možná nejdříve třeba učiniti konec, missionáři katoličtí kastovníctví nikdy úplně nezavrhovali, ale hleděli, náboženství křesťanskému je přizpůsobiti. Začátek činnosti apoštolské mezi Indy učinili sice u tříd nižších a opovržených, ale záhy, asi po 50 letech, obrátili zření své i ke třídám vyšším a rozdělili se ve dva sbory: missionáře tříd vyšších, a věrověsty tříd nižších, řečené také pandara-missionáře anebo krátce pandary.

Mezi věrověsty tříd vyšších vynikl jesuita P. Robert de Nobili. O jeho působnosti apoštolské budiž tuto obšírná učiněna zmínka.

Ve východní Indii, v presidentství Madras-ském, asi na 10° severní šířky, rozprostírá se anglická provincie Madura s hlavním městem téhož jména. Za velikého apoštola Indů, sv. Františka Xaverského, byla Madura neodvislým, dosti mocným královstvím, kterému i obyvatelé pobřeží rybářského Paravové byli poplatni. Tito byli již od sv. Františka Xaverského křesťanství přijali a od té doby působili mezi nimi nepřetržitě missionáři z řádu jesuitského. Odvislost od krále madurského a neméně zájmy obchodní

přiváděly ponenáhlu tyto většinou již křesťanské obyvatelý pobřežní do vnitra země, ano mnozí z nich byli již i v samém hlavním městě se usadili. •

Tato okolnost vzbudila v Jesuitech, kterým bez toho působnost na úzkém pobřeží příliš obmezenou se zdála, vroucí touhu, zanéstí zvěst sv. evangelia dále do vnitra země. Mezi prvními, kteří úkolu toho se podjali, byl P. Gonsalvez Fernandez, muž nevšedních vlastností, jehož zbožnosti a bezúhonným mravům sami pohané se podivovali.

A přece, ačkoliv P. Fernandez 14 roků ne-unavně na vinici Páně v Maduře pracoval, nedodělal se žádných úspěchů. Křesťanství zůstávalo obmezeno na několik Paravů z pobřeží rybářského, v Maduře usedlých, z domorodých obyvatelů však neměl se nikdo k tomu, aby se stal vyznávčem nové víry; naopak křesťané byli předmětem ošklihosti a opovržení. Odkud tento neobyčejný zjev? Odkud tato neslýchaná neúrodnost pozemské půdy vůči semeni sv. evangelia, kterou ani čtrnáctiletou prací nebylo lze zúrodniti?

V prosinci r. 1606. visitoval provinciál Jesuitů, P. Albert Laërzio, missionářskou stanicí v Maduře. Na visitační této cestě doprovázel jej mladý jesuita z Italie, P. Robert de Nobili, šlechtic to z vysokého rodu a příbuzný slavného kardinála Bellarina. Ten byv po vykonané visitaci P. Fernandovi za pomocníka přidělen a dovědév se, v jak smutném stavu tamější missie se nalézají, jal se pátrati po příčině zjevu tak nápadného a ne nadarmo. Jeho bystrozraku podařilo se brzy vypátrati, že mocné, v povaze Indů hluboko zakořeněné předsudky jsou

příčinou, že všecka námaha missionářův až dosud zůstávala marnou.

A nemýlil se. Indové v Madure a vůbec uvnitř země lišili se a liší se podnes velmi od obyvatelů pomorských. Kdežto chudší obyvatelé na pobřeží dlouholetým stykem s Evropany, zvláště s Portugalci, mnohé zvláštnosti své národnosti byli odložili, rozdílů mezi jednotlivými třídami čili kastami tak přísně nešetřili a přepjaté národnostní a šlechtické pýchy neznali, zakládali si Indové uvnitř země, zvláště pak nadutí brahminové na svých zděděných přednostech až do krajnosti. Lidé z tříd nižších, jakými byli čandalové, puliové a jmenovitě pariové, byli jim bytostmi nečistými, bytostmi, jejichžto přítomnost, obcování, ano i dech zneuctívá a poskvřňuje.

Mimo to vědělo se v Madure, že Portugalci masa požívají, víno pijí a s lidmi nejnižších tříd, ano i s vyvrhelem lidstva, s parii se stýkají, dostatečný to důvod, že Indové Portugalce bez okolků za „pranqui“ vyhlásili. „Pranqui“ jest dle pojmů indických soujem všeho, co člověka sprostým a opovrženým činí; „pranqui“ liší se jen málo od nečistého zvířete; „pranqui“ jest člověk beze cti a studu, který se oddává obžerství, potravou nečistou ano i lidským masem se živí, který nemá žádných vědomostí, schopností a žádného náboženství.

Na neštěstí dopustili se Portugalci té osudné chyby, že slovo „pranqui“ pokládali za indický výraz pro pojmenování všech Evropanů, že se domnívali, že slovem tím Indové poznačují Portugalce, křesťany a Evropany vůbec. Proto nazývali často

sebe samy „pranqui“ a náboženství křesťanské náboženstvím „pranqui-ûv“. Avšak již pouhý tento název byl s to, aby každého Inda z tříd vyšších, kterému vážnost a zachovalost vlastní kasty je nade všecko, od přijetí křesťanství odstrašil. Mimo to byli v Madure jako křesťané známi pouze chudobní a opovržení Paravové; státi se tedy křesťanem bylo hrdému Indovi tolik, jako snížití a zahoditi sebe sama, své kastovní hodnosti se vzdáti a k vyvrheli lidstva se připojiti. Tyto okolnosti a předsudky byly nedobytnou hradbou, o kterou všechny práce a snahy P. Gonsalva Fernanda se rozbíjely.

Bystrým zrakem svým seznal P. Nobili záhy příčinu tohoto dlouholetého odporu proti křesťanství a zároveň soudil, že Ind od starobylých obyčejův a pravidel společenských žádným způsobem neupustí. I přemýšlel tedy, jak by přes to všechno i vyšší třídy, zvláště brahmíny, získal Kristu a tak propašt mezi třídami vyššími a nižšími zející překlenul. Láska křesťanská jest vynalézavá a touto láskou veden chopil se P. Nobili zvláštního prostředku, aby úmysl svůj provedl. Za příkladem sv. apoštola Pavla, který se stal vším, aby všechny získal Kristu a za příkladem věčného Slova, které člověkem se stalo, aby člověka vykoupilo, pravil sám u sebe: také já, abych Indy získal, stanu se — Indem. Po té vyložil záměr svůj arcibiskupu z Kranganuru a svému provinciálovi, a když oba souhlasili a své svolení dali, nastoupil na bojiště, ale v nové zbroji, s novým plánem válečným.

Z čista jasna objevil se mezi brahmíny brahmin nový, nazýváje se brahminem od severu, a

tvrdě o sobě, že přišel zdaleka, aby Indům pravou cestu ke spáse ukázal. Byl to — jak zajisté laskavý čtenář již uhodl — P. Nobili. Oděvem jeho bylo bledožluté roucho, bílý nebo červený závoj, jenž v záhybech s ramena se vinul, vysoká. čepice z hedbáví barvy ohnivé na způsob turbanu a na nohou těžké, dřevěné střevíce, tak zvané sandály, s podpatky zvýší dvou palců, které roubíkem mezi prsty zastrčeným k noze byly připevněny. — Tato obuv v očích Indů překrásná, pro Evropana však velmi bolestná, slove v řeči indické velmi případně padakuradhu, t. j. nánožní kleště. — Na znamení své důstojnosti měl na hrdle a na prsou zavěšenou skvostnou šňůrku, známku to nejvyšší kasty; avšak, kdežto ostatní brahminové šňůrku ze tří nitek spletenou nosili, upletl si nový brahmin svou šňůrku z pěti nitek, tří zlatých a dvou stříbrných, a připevnil na ni kříž. Tato ozdoba měla takorůzka zobrazovati obsah veškeré jeho moudrosti: tři zlaté nitky znamenaly nejsv. Trojici, dvě stříbrné tělo a duši Krista jako Bohočlověka, a kříž jeho utrpení a smrt.

S oděvem shodoval se také způsob jeho života, jeho chování bylo přiměřeno úplně pravidlům života brahminského. Od nižších tříd odloučil se docela a varoval se všeho styku s nimi, dal se obsluhovati pouze brahminy, neboť obsluha a vůbec blízkost lidí obyčejných byla by jej v očích Indů zneuctila. Poněvadž pak mezi brahminy tak nazvaní *saniassi*,¹⁾ kajicníci, největší vážnosti požívají, vedl život těchto kajicníků, t. j. zdržoval se masa, ryb a opojných

¹⁾ *Saniassi*, slovo ze sanskritu, znamená vlastně toho, kdo sebe sama úplně přemohl, si podmanil.

nápojů, živil se toliko rýží, mlékem, máslem, bylinami a vodou — při tom nesměl než jednou za den něčeho požití — a oholiv si blavu až na malý pramínek vlasů na temeni, přebýval v chatrči z drnů vystavěné.

Ale nejenom to. Aby tím větší úcty a vážnosti u Indů nabyl, uchýlil se z počátku do tajuplné samoty, nevycházel nikdy a nepřijímal žádných návštěv. Přál-li si kdo s brahminem od severu mluvit, odvětil žák jej obsluhující, že učiteli do modlitby a rozjímání věčného zákona pohříženému na ten čas s nikým mluvit nelze. Takové ústraní jest nevyhnutelno, chce-li kdo všeobecnou zvědavost a účast u Indů vzbuditi a jejich pozornost k sobě připoutati. Zatím využítkoval P. Nobili tuto dobu své samoty jak nejlépe mohl. Především studoval dvorní i domácí řeč Indův, učil se sv. řeči Indů, kterou jejich svaté knihy jsou sepsány, t. j. sanskritu, a četl v těchže knihách s pilností co možná největší. Chtěje totiž Indy a zvláště na své vědomosti hrdé brahmíny vlastními jejich zbraněmi porážeti, musil se s jejich učením a jejich filosofií obeznámiti, jejich náhledy a nauky seznati a neméně i jejich vyučovací metodu si osvojiti. Zároveň chtěl v samých posvátných knihách Indů vyhledati místa, která by byla jaksi přechodem k nauce křesťanské, z těchto závažných pramenů nesmysl a nemotornost pohanské modloslužby dokázati a rozumné uctívání Boha jako nějaký most ku křesťanství z nich odvoditi. Za pomoci brahmína, který byl jeho učitelem sanskritu, podařilo se mu časem zevrubné známosti obsáhlého písemnictví sanskritského nabýti tou měrou,

že brzy sami brahminové žasli nad přesností a lepostí jeho mluvy a nad obšírnou sečtělostí, s jakou jim obsah jejich svatých knih přednášel.

Po těchto přípravách a výpravách uznal konečně P. Nobili za dobré, vystoupiti ze své samoty a svaté evangelium hlásati veřejně. K tomu konci dal prohlásiti, že již hotov jest, přijímati návštěvy i žáky. A poněvadž se byla zatím pověst o novém saniassi v celé Maduře rozšířila, nebylo o návštěvy potíže a taktéž i žáků přihlásil se brzy velký počet.

Přijímaje takové návštěvy zachovával P. Nobili dopodrobna indický obřad při podobné příležitosti obvyklý. Nohy maje křížem složeny seděl na stupni asi dvě stopy vysokém a červeným kobercem pokrytém, před ním byl pak rozprostřen koberec určený pro návštěvníky. Vstupující pozdravil missonáře sepjav ruce, pozdvihnuv je sepjaté nad hlavu a spustiv je s hlubokou poklonou až na zem. Osoby i vznešené, ano i z knížecího rodu pocházející zachovávaly tento způsob pozdravení. Kdo však si přál státi se jeho žákem, pozdravil jej takto třikráte, vrhl se na zem, povstal a zase před ním stanul.

Způsob, jakým P. Nobili s brahmíny a vůbec s třídami „vyššími“ obcoval a je s pravdami křesťanskými seznamoval, popisuje sám ve svých listech na své představené. Abychom si učební jeho metodu znázornili, nahlédněme do jednoho z jeho četných dopisů! Tak píše 24. prosince roku 1608. svému provinciálovi:

„Velmi mně prospívá při vyučování okolnost, že znám nejtajnější knihy Indů. V knihách těch se dočítám, že prý za stara byly čtyři zákony

čili vedy; třem z nich učí brahminové dosud, čtvrtý byl prý rázu zcela duchovního a ukazoval bezpečnou cestu ke spáse duše. Nyní však, praví se tam dále, je čtvrtý onen zákon částečně obsažen v prvnějších třech, z větší části však ztracen a až dosud nebylo člověka, který by byl býval tak moudrým a svatým, aby byl ztracený onen zákon našel. Mimo to tvrdí se v těchto knihách, že žádný z oněch tří zákonů není s to, aby člověku ke spáse duše dopomohl, a z toho dovozují někteří, že nelze vůbec spasení dojíti a jiní, že ani života záhrobního není.“

„Vycházeje od těchto vlastních jejich vývodů, dávám jim za pravdu, že skutečně žádný z oněch tří zákonů nemá moci, aby člověku spásu zjednal, a že všechny jejich snahy a námahy v té příčině jsou marny; pravdivost svých slov jim dokazují doslovnými výroky z jejich svatých knih. Ubožáci prahnou takorůzka po věčném spasení a snaží se pokáním, almužnou a modloslužbou se ho domoci. Této touze jejich po blaženosti nebeské přicházeje vstříc pravím jim, že, chtějí-li dojíti spasení, mne musí slyšeti; že jsem přišel z dalekých krajin, abych jim přinesl čtvrtý onen duchovní zákon, který, jak učitelé jejich vyznávají, se byl ztratil. Tak přizpůsobuji nauku křesťanskou k jejich učení, spravuje se příkladem sv. apoštola Pavla, který také Athénanům „neznámého“ Boha byl hlásal.“

„Dále jim vysvětluji, že chtějí-li čtvrtý onen zákon seznati, že se mými žáky státi musí. Jest totiž v Indii zvykem, že si každý, komu na spáse věčné záleží, svého „guru“, t. j. duchovního učitele

volívá a jeho moudrému vedení se svěřuje. Mými žáky stávají se tudíž ti, kteří by rádi čtvrtý onen zákon duchovní spásy našli. Stali-li se však mými žáky, pak není již nesnadno, o pravdě víry křesťanské je přesvědčiti. Dychtíce totiž po pravdě, ochotně naslouchají pak mým vývodům, chápou snadno nauky křesťanské, které jim přednáším, a tak první krok ku přijetí křesťanství jest učiněn.“

Mezi prvními, které P. Nobili tímto způsobem získal Kristu, byl vynikající, nevšedně nadaný brahmin, který byl již dosáhl hodnosti guru, učitele duchovního. Avšak teprve po tuhém boji poddal se pravdě. Našemu missionáři bylo takofka každé píde půdy namáhavě dobývati a každou pravdu křesťanskou vítězně proti němu hájiti. Dvacet dní a denně čtyři až pět hodin trval tento duševní zápas mezi moudrostí brahminskou a naukou křesťanskou. Teprve po dvacetidenní potyčce prohlásil se brahmin přemoženým, dal se o víře křesťanské důkladně poučiti, přijal křest svatý a na něm jméno Albert.

Toto první obrácení přineslo dobré ovoce, ono získalo křesťanství mnoho jiných přívržencův. Albert sám stal se apoštolem mezi svými přátely a známými, a jeho vážnost a vliv, jakož i vědecké důvody přiměly mnohé z nich, že přednášky brahmina od severu poslouchali a na konec za křest sv. žádali.

Přijímaje žáky zachovával P. Nobili tento postup: Kdo přiváben jeho větlem anebo žáky jeho pozván si přál se s ním seznámiti, byl připuštěn zprvu ke vědecké rozmluvě, při které základní pravdy Boha a jeho pocty se týkající se přetřásaly. Byla-li touha jeho po pravdě opravdovou, byl na

svou prosbu připočten mezi žáky, t. j. stal se katechumenem a obcovał od té doby 30—40 dní pravidelnému vyučování víře křesťanské. Byly-li pak i jeho chování, jeho horlivost, víra a zbožnost přiměřeny předpisům víry křesťanské, byl posléze pokřtěn a účastnil se potom ve svatyni, kterou si byl P. Nobili s povolením krále madurského zatím vystavěl, křesťanské bohoslužby.

Horlivost prvních obrátců byla podivuhodná, podobná horlivosti prvních křesťanů za prvních tří století. Tak píše P. Nobili mimo jiné:

„Zbožnost, horlivost a zmužilost mých nově-obrátců mně samému jest s podivem. Zvláště jeden z nich nemá jiné touhy, než trpěti a umříti pro víru, to jest jeho jedinou tužbou, jedinou rozmluvou, jeho nejvroucnějším přáním. A Bůh poskytl mu skutečně záhy příležitosti, aby za víru trpěl. Sotva že totiž spolu s otcem svým přijal křest sv., strhla se proti oběma velká bouře. Pandaram (učitel druhého stupně), který byl dosud jejich „guru“, t. j. jejich duchovním učitelem, žádal, aby mu i nyní stavše se křesťany tutéž poctu prokazovali a tytéž dary odváděli jako dříve. Dali mu na srozuměnou, že si jiného guru byli zvolili a že zákonu duchovnímu se podrobili, který jediné ku spáse přivádí. Rozhněvaný pandaram běží do paláce královského a vrací se za chvíli se soudními sluhý, aby na obou křesťanech vykonali trest určený na ty, kdož se zdráhají svému gurovi zaplatiti. Avšak tito lhostejně se dívají, kterak jim soudní sluhové odnášejí jejich movitý majetek v zástavu. „Násilím,“ praví pandaramovi, „můžeš třeba všechno dáti od-

Indický radža.

nésti, co v domě najdeš; nám na tom nesejde. Avšak dobrovolně nelze nám tobě jako svému učiteli dáti ničeho, an jiným zákonem se nyní spravujeme.“ Když pak pandaram vyhrožoval vězením, odvětili: „Naším největším štěstím a blahem bylo by, kdyby nám dopráno bylo, za věc tak vznešenou trpěti.“

Než tu a tam přesahovala horlivost nověobrázců příslušnou míru a P. Nobili měl kolikráte tuhou práci, aby ji v náležitých mezích udržel. Mezi jiným dovolávají se Indové rádi „soudů Božích“, ponořující na př. ruku neb i celé tělo do vroucího másla a očekávajíce, že božstvo v zájmu pravdy nebo nevinnosti musí ku pomoci přijíti a nevinného nebo pravdomluvného bez úrazu zachovati. P. Nobili stěžuje si, že novokřesťané od pohanů vyzváni byvše, aby pravdu nové víry takovými soudy Božími dosvědčili, přes jeho poučování a záповěď dosti často přílišnou horlivostí k podobným výstřednostem sváděti se dávají a dokládá: „Nicméně dopustil Bůh, prohlédaje k jejich prostomyslnosti, že nejednou spravedlivá jejich věc zázrakem se osvědčila.“

P. Nobili nepřestal však na své činnosti v Maduře, ale posýlal nejváženější ze svých neofytů s příslušnými listy i k okolním knížatům, aby také tyto křesťanstvu naklonil. Tak poslal roku 1609. nověobrázce Řehoře k panovníku území Darapuran, asi 30 mil od Madury, s listem, ve kterém se nabízí, že jemu a jeho poddaným pravdu a cestu k životu věčnému ukáže. Na tuto nabídku dostal od knížete přívětivou, slohem indickým psanou od-

pověď: „Očí svých obraceje k místu,“ psal mu kníže, „kde nohy Vaší Vznešenosti odpočívají a hluboce se ukláněje píše sluha Vaší Vznešenosti Sarvanaden: „Jsem ochoten všeho uposlechnouti, co Vaše Vznešenost mně rozkáže. S radostí přijal jsem Váš list Poněvadž však nyní země naše kořistí mnohých válek jest, neračiž Vaše Vznešenost přijíti hned, ovšem potom, až zase pokoj nastane. Úpěnlivě žádám, aby srdce Vaší Milosti se nermoutilo, an prosím, abyste příchod svůj poněkud odložil.“

Podobně poslal P. Nobili posla s listem ku králi v území Manamadura, 9 mil od Madury, který rovněž posla se všemi poctami uvítal a slíbil, že sám missionáře v Maduře navštíví.

Zatím však v Maduře samé našemu missionáři práce stále přibývalo. Již r. 1608. psal svým představeným: „Nověobrázcenci moji jsou samá horlivost, oni hlásají sv. evangelium i mezi svými příbuznými a známými. Tak se stává, že katechumenů stále přibývá. Každý den hlásí se noví a noví žáci, mezi nimi osoby majetkem i důstojenstvím vynikající. Ve dne v noci nemám proto pokoje a obávám se, abych dnes nebo zítra tolika námahám nepodlehl. Dosud, díky Bohu, je zdraví mé lepší než kdy jindy a já doufám, že až do příchodu nějakého spolupracovníka si je zachovám. Výpomoci jest mi nejvýš třeba, avšak každý pomocník můj musil by býti hotov, z lásky k Bohu mnoho trpěti.“

Tato slova v mnohé příčině byla pravdiva. Po stránce vnější byl sice život missionáře brahminů skvělý, avšak jinak velmi krušný. Jeho stravou byla, jak s počátku podotknuto, rýže, mléko,

zeleniny a voda, a z toho směl jen jednou za den něčeho požití. Při tom byl pracemi bezmála přetížen. Především běželo mu o to, aby v řeči indické se zdokonalil a s obsahem svatých knih Indů zúplna se seznámil, neboť od toho závisel všechen vliv jeho na pohany. Mimo to bylo mu přijímati časté návštěvy, na kde jaké otázky a námitky brahminův odpovídati a co den v poloze těla Evropanů nezvyklé vědecké rozpravy a hádky zapřádati.

Nejednou — jak vypravuje v listech svých — brahminové kde jakými námitkami a protidůvody naň zle dotírali a on všechen svůj um a své filosofické vědomosti, kterých kdysi na vysokých školách římských nabyt, musil vynaložiti, aby učeným brahminům uspokojivá mohl dáti vysvětlení.

Při tom spočívala na jeho bedrách celá duchovní správa křesťanské obce již tehdy dosti četné a den ode dne vzrůstající: vyučování katechumenův, udílení sv. svátostí, a veškerá bohoslužba. Čas od času vypuklo také pronásledování, které, rozdmýcháno byvši fanatickými kněžími pohanskými, majetek i život křesťanů, pověst a vážnost missionáře a církev jeho ohrožovalo.

Pochopitelně, že za takových okolností toužil P. Nobili po nějakém spolupracovníku. Křesťanství bylo již zapustilo hluboké kořeny v nedotknuté dosud půdě pohanské; P. Nobili dokázal, jak lze křesťanskému věrověstci i k vyšším třídám indického obyvatelstva se přiblížiti a je Kristu získati; on si byl mezi nejvyšší kastou kvetoucí i horlivou obec křesťanskou vychoval, hnutí křesťanské se denně víc a více šířilo — missie byla založena.

Mladistvé obci křesťanské v Maduře bylo hned na počátku překonati mnoho překážek, mnohých zakusiti svízelnův a protivenství. Byla to zkouška, kterou se měla pravda víry křesťanské nade vši pochybnost osvědčiti, a ona se také osvědčila. Bůh sám podporoval a sílil dílo missionářovo způsobem nápadným.

Již bezúhonný život nověobrázců, jejich živá víra a nadšená horlivost a zbožnost a neméně jejich vnímavost a chápavost ve věcech víry byly výmluvným svědectvím, že na práci missionářově spočívá požehnání Boží. V srpnu r. 1610. zavítal provincial, P. Laërzio, do Madury a napsal později o své cestě a svých zkušenostech v Maduře nabytých toto :

„Naše cesta do Madury byla náramně obtížná, za nepřetržitého lijáku brodili jsme se rozvodněnými potoky a bloudili neschůdnými cestami, než jsme cíle svého došli; avšak v Maduře čekalo nás překvapení tak radostné, že jsme brzy zapomněli trampot, kterých nám cestou bylo zakusiti. Horlivost a zbožnost této křesťanské obce připomínají nám první doby církve. Také zalíbilo se Bohu na oslavu svou a hanbu nepřátel dávné zázraky obnoviti. Křesťané mají tak důkladnou znalost sv. náboženství, jsou tolik zaníceni pro sv. víru, že jsem kolikráte pln úžasu a podivení zvolal s apoštoly: i tito přijali Ducha svatého!“

Jindy podporoval Bůh P. Nobiliho v činnosti missionářské i četnými zázraky, které dílem na modlitbu jeho, dílem prostředkem svátostnin, kříže, svěcené vody a křtu sv. se daly. P. Nobili

v listech svých mnoho jich uvádí. Proto také ne-jednou pohané sami ve svých nesnázích a strastech u křesťanů pomoci hledali.

Pečeť pravosti vtiskly mladistvé obci křesťanské také útrapy a pronásledování, kterým hned od počátku jako pravá dcera církve katolické vydána byla. Bouře ty ztropili většinou kněží pohanští ze závisti a vzteku, že počet jejich přívrženců den ode dne se menší a tedy i příjmy jejich se ztenčují. Rozličnými pletichami usilovali knížete madurského proti křesťanům popuditi. Kdykoliv zastihlo zemi nějaké neštěstí, nedávalo-li na př. nebe vypráhlé zemi žádoucí vláhy, shromáždili se po-každé a prohlásili slavně, že přítomnost evropského brahmína jest příčinou trestu Božího. Jindy obžalovali ho i jeho žáky, že jsou rouhači, kouzelníky, podvodníky, štváli proti němu lid, tak že nejednou byl život jeho v nebezpečenství.

Ve všelikých těchto nesnázích neztrácel P. Nobili mysl, ale počínal si zmužile, neohroženě, spolu však i opatrně. Napřed vyprosil si v takových pochmurných dobách vroucí modlitbou pomoci s hůry a potom teprve použil všech lidských prostředků na svou obranu. Jeho ohnivá výmluvnost, jeho neohroženost v nebezpečenství sebe větším, jeho neobyčejná duchapřítomnost a pevná, nezlomná povaha imponovaly Indům od přírody slabým, nestálým a bojácným tak, že se obyčejně brzy před Evropanem pokořili a každý útok vítězně pro něho končival a nových vavřínů mu vydobýval.

Ze všeho nejvíce pohany rozčilovala, křesťanům pak strachu naháněla obžaloba čas od času se vy-

skytující, že P. Nobili jest „pranqui“; že v černém oděvu byl přišel do města a že s počátku u kněze pranquiův přebýval; že tedy jest sprostým, opovrženým člověkem. Již jsme se dříve zmínili o pojmu, který Ind se slovem pranqui spojoval, a odtud lze si tento zjev vysvětliti. Takové pronásledování bylo pro vznikající teprve obec křesťanskou v Maduře nejnebezpečnějším a nejednou zdálo se, že celé dílo P. Nobiliho v něm zanikne.

Nemálo hrozivým stalo se ono nebezpečení r. 1610., když jakýsi křesťan z pobřeží, jsa bezpochyby podplacen od pohanských brahminů, křesťany v Maduře se jal ujišťovati, že křestem svou kastu a stupeň šlechtický ztratili a do kasty pranquiův a paravů jsou vřaděni; sůl, která jim na křtu do úst dána byla a vůbec všechny ostatní obřady křestní že nebyly než prostředky a znaky, kterými s kastou nejnižší se smísili; jejich učitel sám že jest pranqui.

Nešlechtník uměl věc s takovou pravděpodobností vylíčiti, že skutečně u křesťanů víry došel a je v nevýslovný zmatek uvedl. Čtrnácte z těch, kteří poslední byli pokřtěni, přestalo hned do kostela docházeti. P. Nobili, sotva že o tom uslyšel, dal si odpadlíky zavolati doufaje, že jim vše vymluví. Avšak všeobecné rozčilení bylo příliš velké a nebylo tudíž tak snadno je uchlácholiti. Oni přišli sice, ale jen až ku prahu jeho obydlí a tam zvolali: „My jsme křesťané, ó ano! my se pokládáme za šťastny, že jsme vyznavači víry Kristovy, neboť víme předobře, že není jiné cesty ku spáse; ale že se na nás žádá, abychom s třídou pranquiův se

spolčili, ne, to je mnoho, to je nemožno, to nikdy neučiníme; raději umřeme, než to!“

Na první pohled poznal P. Nobili, jak velké nebezpečenství hrozí mladistvé jeho obci křesťanské. Ohromná většina křesťanů zůstala sice víře věrnou, avšak pohanům byli od té doby na posměch a potupu, a naděje, nových přívrženců příště mezi pohany získati, zmizela úplně. Tu nezbyvalo než zlomyslnou pomluvu vyvrátiti anebo ze země odejít a missií mezi vyššími třídami se vzdáti. Vyprosiv si vroucí modlitbou dar osvětlení rozhodl se P. Nobili, vydati veřejné prohlášení, kterým by bylo lze všechnu pochybnost rozptýliti a křesťany i pohany o pravdě přesvědčiti. Prohlášení to, slohem indickým sestavené, znělo takto:

„Radža (kníže) a kajcník, který pravému zákonu učí a jím se spravuje, všem saniassům a ostatním lidem blaho od Hospodina a požehnání! Obhájcové pravdy mají ve zvyku, jisté nauky rozšiřovati písmem, aby nad slunce jasněji zazářily všem. Proto myslím, že i já, chtěje některé pravdy pronést veřejně, onomu zvyku podrobiti se musím. Lidé, kteří mne neznají, rozšířili o mně hanebné pomluvy. Z obavy, že by snad ctnostné duše se nechaly oklamati a tak lehkověrností zhřešily, upřímně všem toto odpovídám: „Já nejsem pranqui; nezrodil jsem se v zemi pranquiův, aniž jsem s kastou jejich v jakém spojení, Bůh jest mi svědkem. Narodil jsem se v Římě. Má rodina honosí se tam toutéž hodností jako zdejší radžové. Od svého mládí zvolil jsem si stav kajcníkův a studoval k tomu konci filosofii a zákon duchovní. Po té odešel jsem

z vlasti, procestoval více království a přišel posléze do Madury. Bůh dal mi vnuknutí, abych zde několik let žil jako kajicník; kníže daroval mi pozemek a já jsem se zde usadil. S těmi, kdo mne navštěvují, rozprávím jen o věcech, které se spásy duše týkají; já jim zvěstuji, že jest jeden jenom Bůh ve třech osobách, který svět, lidi i veškerou bytost stvořil. Svatý zákon duchovní mnou hlásaný nezavazuje nikoho, aby své kasty se odřekl, nebo do jiné vstoupil, anebo vůbec učinil, co by se cti jeho kasty se nesrovnávalo. Svatý zákon duchovní náleží všem třídám. Jako, an kníže pánem všech těchto zemí jest, všichni, kdož je obývají, brahmini i radžové, zavázáni jsou, jeho poslouchati, tak musí, an pravý Bůh řádným pánem všech lidí jest, všecky stavy a kasty podle zákona jeho žíti. Tento zákon, který já nyní hlásám, kázali již přede mnou v těchto zemích mužové jiní, saniassi a světci. Kdo by tvrdil, že zákon ten jest zákonem pranquiův a paravů, těžce by zhřešil, neboť, an Bůh pánem všech tříd jest, jeho zákon od nich všech zachováván býti musí. Není kasty tak vysoké, která by podrobivši se tomuto zákonu na cti a vážnosti nezískala. Jako slunce své paprsky rozlévá po všech třídách a všech věcech na světě, aniž na svém lesku újmy trpí, a jako toto společné světlo brahminy nejen neposkvrňuje, ale naopak jim ještě cti dodává, tak rozlévá i Bůh, toto duchovní slunce, dobrodiní svého svatého zákona, který pravým světlem duchovním jest, na všecky lidi Já vím, že mnohý snad se nad tím pozastaví, že já jako saniassi o své vlasti a své rodině veřejně se rozepisuji; avšak čest zá-

kona, kterému učím, a pomluvy mne k tomu donutily.“

Toto písemné prohlášení dal P. Nobili přibíti na strom, který stál před jeho příbytkem, a vyzval křesťany i pohany, aby obsah jeho uvážili; kdyby však přes to někomu věc byla nejasna nebo pochybna, nabídl se, že podá každému podrobnější ještě vysvětlení.

A hle, rázný tento čin neminul se s dobrým výsledkem, on zachránil obec křesťanskou od hrozící zkázy! Prohlášení P. Nobiliho zjednalo ohrožené missii pokoj zase a vrátilo křesťanům starou důvěru. Činíce sobě výčitky, že tak bázlivými a lehkověrnými byli, docházeli opět do kostela a obcovali službám Božím jako dříve.

Ne tak ochotně přijali prohlášení brahminové; tito nebyli jím ještě upokojeni a získáni. Saniassi od severu musil, aby i je získal, podrobiti se napřed přísné zkoušce, kterou se mělo dokázati, zda schopen jest zastávati úřad guru, učitele duchovního. P. Nobili s radostí uchopil se této nové příležitosti, aby křesťanství dopomohl k vítězství. Poslyšme, co o tom vypravuje:

„Pět učených brahminů nejvyššího stupně přišlo ke mně. Vstoupivše posadili se beze všech okolků s onou nezdvořilostí a pýchou, která jim jako vrozena jest a kterou za znamení svých předností pokládají. Bez všelikého úvodu jali se mně předkládati otázky k mému učení a mým přednáškám se vztahující. Zkouška trvala dlouho, ale s pomocí Boží skončila šťastně. Podařilo se mi pánům examinatorům dokázati, že nejsem ani neznaboh, za jakého

mne pomluvy vyhlásily, ani prinqui. Spokojeni mými odpověďmi rozloučili se brahminové se mnou a od té chvíle prohlašovali všude, že jsem saniassi veleučený a že každý, kdo proti mně jest, ostrého pokárání zasluhuje.“

„Po této zkoušce zdálo se, jakoby Bůh byl srdce zatvrzelcův obměkčil, neboť katechumenův od té doby stále a hojně přibývalo. Na slovo vzatí saniassi a brahminové navštěvovali mne, ale nikoliv s pýchou a nadutostí svých předchůdců, nýbrž prokazující mi náležitou zdvořilost a úctu. Rozprávěli jsme o stěhování duší, jednosti Boží, božské vůli a svobodě vzhledem ke stvoření a prozřetelnosti, svobodné vůli člověka, praedestinaci, náklonnosti vůle ke zlému atd. Největších obtíží působila jim otázka, zda Bůh, an žádný úkon lidský bez jeho přispění možný není, také ke hříchu spolupůsobí a zda jeho spolupůsobení vůli člověka nutí? Všecky tyto these předkládali mi s takou důkladností, že by se zajisté velmi byli zarazili a lekli ti, kdož pořád ještě se domnívají, že mezi těmito národy čirá zavládá nevědomost. Nicméně s pomocí Boží a používaje svých filosofických vědomostí zůstávám vždycky vítězem, přemožení mými důvody podrobují se posléze pravdě a přemnozí stávají se křesťany.“

Zatím co se toto dalo, dostal P. Nobili stálého pomocníka v duchovní správě, čímž mu značně ulevilo. Také na místo původního kostelíčka byl za pomoci a přispění samého krále madurského vystavěl sobě chrám mnohem prostrannější a krásnější, jak toho obec křesťanská den ode dne čtenější vyžadovala. A poněvadž byl také ve svatých knihách

Indů se dočetl, že jest vyšší ještě stupeň dokonalosti nežli řád saniassův, totiž stav „muni-ův“ čili poustevníkův, odhodlal se následovati těchto. Učinil tak proto, že směl jako „muni“ odložití šňůru brahminskou, aniž na své hodnosti brahminské újmy utrpěl, a potom, aby předešel pohoršení, které již tenkrát někteří ze vzdálených spolubratří z tohoto odznaku vysokého šlechtictví brali.

V této době hodlal P. Nobili také ve skutek uvéstí prvotní, dalekosáhlý úmysl svůj, nesoucí se ku pokřesťanění celé Indie. Podle plánu jeho měla býti Madura střediskem, ze kterého by se světlo sv. evangelia šířilo na vše strany, do všech ostatních království. Proto chtěl tehdejšímu pomocníku svému P. Viko-vi veškerou duchovní správu v Maduře svěřiti, sám však jako saniassi pravého Boha, a jako muni okolními zeměmi a městy procházeti a křesťanství všude klestiti cestu. Avšak z nenadání přihodila se věc, která šlechetné zámysly jeho zrovna v prvním počátku zmařila, dosavadní jeho vymoženosti bezmála zničila a křesťanství v Indii těžkou ránu zasadila.

Jak z dosavadního vypravování vidno, způsobil se P. Nobili předsudkům Indův tou měrou, že svým nověobrázcům některé občanské a politické přednosti, mravy a zvyky ponechal. Tak dovolil jim, aby nosili na oholené hlavě na temeni chomáč vlasů, tak řečený „kodhumbi“, a poněvadž u Indů rovněž tak za neslušné se pokládá, míti nepomalované, neozdobené čelo, jako na př. u nás bosky a s kloboukem na hlavě před vznešenou nějakou osobu předstoupiti, dovolil křesťanům, aby si čelo posvěceným, ze dřeva sandalového připraveným

popelem natírali a sám arcibiskup z Kranganuru modlitbu, kterou onen popel se světil, předepsal. Rovněž dovolil jim nositi i jiné ryze občanské a kastovní odznaky, jako na př. šňůru brahminskou, kterou si ostatně, jak jsme slyšeli, sám na šíji byl zavěsil, nad to nenutil nikdy svých nověobrázcův, aby s lidmi nižších tříd obcovali, naopak dovozoval opětně, že křesťanství, ač jest náboženstvím všech tříd a každý povinen jest, je přijati, nieméně rozdílů kastovního a starobylých obyčejův a společenských zdvořilostí nezapovídá.

Některé z těchto řádů, které v dějepise církevním obyčejně „malabarskými“ slovou, poněvadž je P. Nobili nověobrázcům na pomoří Malabarském bydlícím dovolil, mezi nimi pak zvláště ona příkrá odloučenost a uzavřenost tříd vyšších a potom neméně i obava, že, člověk obcuje s třídami nižšími se poskvřňuje a zahazuje, — nesrovnávaly se sice s naukou křesťanskou o rovnosti všech lidí a lásce k bližnímu, avšak P. Nobili domníval se, že časem duch křesťanské lásky zapouštěje kořeny vždy hlouběji v srdce obrázcův a pronikaje víc a více celou společnost indickou, sám jednou všechny rozdíly a protivy setře a mezery mezi těmi kterými třídami vyrovná a vyplní. Jemu se vidělo býti výhodnějším, Indům na ten čas v něčem povolit, jako žádati na nich věc zatím nesplnitelnou a tak obrácení jich učiniti zhola nemožným. A skutečně dosavadní úspěchy tuto jeho naději z části oprávněovaly.

Avšak jako každá věc na světě má své příznivce i nepřátely, tak nenalezlo ani apoštolování

P. Nobiliho souhlasu všeobecného. Někteří missionáři z nevčasné horlivosti a neméně i neznalostí poměrů vedeni, jali se P. Nobiliho obviňovati, jakoby byl, přizpůsobuje se obyčejům indickým, příslušné meze překročil. Jim zdálo se býti nebezpečným, že rouchem brahminů se odívá, žije jejich způsobem, že se dává nazývati „guru“ a jiných kromě toho výrazů z pohanského života vzatých užívá. Dále neschvalovali toho, že P. Nobili vystavěl pro vyšší kasty zvláštní kostel, že se křesťanům z tříd nízkých vyhýbá a straní a do jejich kostela nedochází, tvrdíce, že to vše odporuje duchu křesťanskému. Ano i v ryzě občanských a politických odznacích a ozdobách domnívali se mnozí horlivci zbytky a symboly modloslužby viděti a žádali, aby P. Nobili bez odkladu byl z Madury odvolán.

Rozumí se, že šlechetného missionáře našeho bolestně dojalo nařknutí takové. Rmoutilo jej zvláště to, že máje tak šlechetné a poctivé a jenom ke cti a slávě Boží směřující zámysly, jest podezříván, jakoby byl zradil víru a upadl v pohanskou pověru. V této tísní bylo první jeho starostí, aby se obhájil u svých představených. K tomu konci sepsal zvláštní spis na svou obranu a předložil svému provinciálovi. Když později zpráva o tom i do Říma se dostala, neváhal spornou věc předložiti i apoštolské stolici.

Daleko by nás vedlo, kdybychom celý spor o řády malabarské dopodrobna chtěli vylíčiti. Budiž zde podotknuto jen to, že konečně po 10 letech apoštolská stolice spor ve prospěch P. Nobiliho rozhodla a řády malabarské s jistým obmezením připustila. Ano později ukázalo se, že náhledy a

zásady P. Nobiliho nejenom jsou nezávadny, ale naopak jedině příhodny a způsobily, aby v missiích indických nějakého úspěchu se dosáhlo, a čeho tehdy P. Nobili ze starobylých obyčejů novokřesťanům ponechával, to až podnes křesťanům indickým celkem se dovoluje.

Po desítileté přestávce pokračoval P. Nobili opět ve svých pracech missijních a setrval v nich, až ubývající síla zraku a narušené zdraví jej přinutily, po 42leté činnosti missii v Madure opustiti a do koleje jesuitské v Meliapuru se vrátiti. Nedlouho před smrtí oslepl úplně. Zemřel klidně v Pánu roku 1656. v 80 letech věku svého a hrob jeho nedaleko Madury jest podnes ve veliké vážnosti a úctě u Indů nejen křesťanských, ale i pohanských.

* * *

Prvním missionářem tříd nižších, pandarou, byl jesuita P. Baltazar da Kosta.

Bystrému duchu, jakým byl jesuita P. Robert de Nobili, podařilo se zasíti a vypěstovati símě křesťanství ve vyšších vrstvách společnosti indické. P. Nobili byl missionářem brahminův. Aby si do společnosti jejich prastarými předsudky pevně uzavřené zjednal přístup, vystoupil na veřejnost jako brahmin od severu, odíval se rouchem brahminův a žil dle jejich předpisů. Na omylu však bychom byli domnívající se, že P. Nobili kast nižších zcela zanedbával. Hlavní a veřejná činnost jeho zasahovala arci ve třídy vyšší, ale při tom nespouštěl se zřetele i tříd nižších, zvláště pak opovržených pariů. Jednak neustával obrácencům z tříd vyšších vštěpovati

pravdu, že náboženství od života kastovního zcela jest neodvislo; že jako jenom jeden Bůh jest všech, tak i jeho náboženství jest pro všechny a ode všech má býti vyznáváno. Jednak sám značný počet pariů na víru křesťanskou obrátil, ač pro missionáře brahminů velmi bylo nebezpečno a na pováženou, příliš s parii se zabývati. Směl tak činiti pouze tajně a v noci; byl-li jenom jednou při tom postižen, byla v okamžení veškerá činnost jeho mezi třídami vyššími zmařena a vůbec nemožná.

P. Nobili vymyslel tedy nový prostředek. Dohodnuv se s arcibiskupem z Kranganuru a svým provinciálem zavedl nový způsob missionářské působnosti. Bylo ustanoveno, mimo missionáře brahminů ještě jiný druh věrověstců, kteří by na-proti pohanům nižší hodnost občanskou zaujímali, vyslati na vinici Páně. Tak povstali missionáři tříd nižších a pariů, tak řečení pandara-missionáři. Pandara znamená učitele. Pandarové mohli jako učitelé náboženství, aniž si zadali, obcovati se všemi, i s parii, nepožívali však té úcty a vážnosti jako brahminové. Podle pojmů našich byli tito ze šlechty, onino z obecného lidu. Ani pandara-missionáři nenosili oděvu černého, neboť proti barvě černé chová Ind odpor nepřekonatelný, ale odívali se rouchem pandarů. Co do způsobu života byli kajicníky (saniassi), měli však před missionáři brahminů tu výhodu, že ve věcech náboženství se týkajících se všemi kastami a ne pouze s kastou brahminův a radžů směli obcovati. Bylo jim pouze zapovězeno v domech brahminův a radžů přebývati, s nimi stolovati a v záležitostech občanských s nimi se stýkati.

Prvním takovým učitelem pariů, pandarou, byl jesuita P. Baltazar da Kosta, rodem z Portugal.

Již způsob, jakým k missionářství byl přiveden, ukazuje patrně na prozřetelnost Boží. Již jako chovanec jesuitského kláštera v Koimbre prosil svých představených, aby byl poslán do missií indických; ale prosbě jeho nebylo vyhověno, ježto trpěl tvrdošijným neduhem prsním, který se stále horšil, tak že se o již jeho vyléčení pochybovalo. Za takových okolností mohl na Indii tím méně pomýšleti, ježto i lékařové tvrdili, že by námořní útrapy dojista životem zaplatil.

Jednoho dne svolal P. provinciál všecky kněze, kteří se pro missie indické přihlásili, do domácí kaple, aby dle zvyku jména těch vyvolal, kteří s nejbližší lodí do Indie odplouti měli. Také P. Baltazar přišel do kaple, ale jméno jeho, jak bylo lze očekávati, vyvoláno nebylo. Bolest veliká jej pojala; touhou, státi se missionářem, uchvácen, vrhne se k nohám P. provinciála a zapřisáhá jej, aby směl též odcestovati. „Buďtež,“ pravil, „o mne bez starosti, Bůh se postará o to, aby zveleben byl slabým svým služebníkem“. Slzy a prosby mladistvého řeholníka, jeho rozhodná důvěra v Boha dojaly představeného hluboce. Poradiv se na okamžik s Bohem vyslyšel prosbu jeho. P. Baltazar odcestoval a přistál v Indii úplně vyléčen a v kvetoucím zdraví.

S horlivostí, jaké jenom člověk Bohem nadšený jest schopen, oddal se svému povolání. Ubozí, opovržení pariové stali se jeho miláčky. Poněvadž však po celé zemi jsou roztroušeni, byl život jeho vlastně stálým tuláctvím. V nejžhavějším indickém

vedru cestoval obyčejně pěšky a nocoval v nejbídnějších chatrčích. Přes to zůstal proti všemu nadání vždy zdrav a starý jeho neduh prsní nedostavil se již nikdy.

R. 1653. napsal P. Baltazar svým spolubratřím do koleje v Koimbře delší list, ve kterém zevrubně líčí život pandara-missionáře. On píše:

„Nechci vás, milí spolubratři, líče strasti a trampoty indického missionáře, od budoucího povolání vašeho odstrašiti, naopak mám za to, že vám to bude prospěšno, seznáte-li již napřed, co vás zde očekává; tak aspoň můžete v čas sil svých zkoušeti a na budoucí povolání se připraviti. Proto sděluji s vámi upřímně, čeho zde missionáři jest zakoušeti.“

„Zdejší podnebí jest v létě nesnesitelné; zde zví člověk, co vlastně horké pásmo jest. Celý nebeský obzor jest naplněn žhavými paprsky a vy nevíte, které z nich jsou palčivější, zda ty, které nebe přímo na vás vysílá, neb ony, které od země se odrážejí. Je-li bezvětří, div se horkem neudusíme; vane-li vítr, jest tak žhavý, jakoby vycházel z ohnivé peci. Cestou takovým žhavým větrem přemění se sice celé tělo, ale nezmládne. Jak tedy cestovati? Bázeň před vedrem slunečním, které o 9. hodině nesnesitelným se stává, vyburcuje vás již záhy z rána z lože. Ale tu jest vám jíti hojnou rosou, která pro několik měsíců zdraví jest velmi nebezpečna. Cestujete-li v noci, upadnete jistě do rukou loupežníků. Chcete jíti pěšky? Snad v indických sandálech (trepkách)? Ale tyto jsou pro nezvyklého tak nepohodlny, že nohy v nich brzy zkrvaví. Tedy snad bosi? Ale což potom trní a

bodláčí, kterého hojnost na každé stezce, a ten žhavý písek?! Znáám missionáře, který by byl málem takový pokus draze zaplatil. Zkusil totiž pouze na dostřel daleko běžeti bosky. Ještě nebyl uprostřed cesty a již měl za to, že běží po žhavém uhlí. Jen s největším namáháním došel cíle, ale nohy měl posety spáleninami, s očí řinuly se mu slzy bolesti, celé tělo bylo potem a námahou zemdleno.“

„V zimě, která vlastně jenom v deštivém počasí, několik neděl trvajícím, záleží, vedro sice přestane, ale cesty nejsou méně obtížny. Potom třeba zase nadlidské námahy, abyste v bezedném blátě neuvázli. A jak často rozpícháte sobě nohou svých o kamení a trní! Já sám již pět- aneb šestkráté jsem si nehty u nohou zurážel. Často brodím se potoky, řekami a průplavy, kde mi voda až po krk sahá. Tak se to má s podnebím a cestováním.“

„A jak s obydlím? Toto záleží ve hliněné chatrči, pokryté strništěm anebo listy palmovými, bez oken a s dveřmi, které spíše díře, kudy divá zvěř do svých doupat vlézá, než vchodu do příbytku lidského se podobají. Chatrč jest tak nízká, že vcházejícímu jest se na pozoru míti, aby o stříšku hlavy své neurazil. O společnost není v takovém obydlí nouze, byť i nebyla právě milá. Jsou to bílí mravenci, jejichž kousadlům nic neodolá, hadi, jedovatý hmyz, krysy a myši, které vám ve spánku bez ostychu nohy ohlodávají, anebo knot hořící lampy ukradnou, nedbajíce toho, že by chatrč zapáliti a vás o život připraviti mohly. Lože jest rovněž velmi jednoduché — rohožka nebo kůže tygří na

podlaze; seženete-li kus prkna a nemusíte-li léhati na vlhké, holé zemi, pak věru žijete v nemalém přepychu.“

„Také strava nenadělá vám mnoho starostí. Hrst rýže svaří se ve vodě, posype pepřem, někdy i hořkými kořínky okoření, — to jest obyčejný lístek jídelní. Přidáte-li k tomu trochu zeleniny, mléka, másla, máte hostinu první třídy, jaká jen o velkých svátcích bývá. Skvostnější tabule nemá ani missionář brahminů. Mohli bychom sice jako pandarové i masa požívati, ale poněvadž vedeme zároveň život kajicníků (saniassi), vzbudilo by to u Indů velké pohoršení, kdybychom se nepostili, a proto nezbývá nám než těšiti se slovy sv. apoštola Pavla: „Pohoršil-li bych bratra svého, nebudu masa jísti na věky.“ Koušek ryby jest největší lahůdka, která se na stole našem smí objeviti.“

„Při bídné stravě jest missionáři konati daleké cesty, navštěvovati nemocné a vůbec zastávati obtížný úřad duchovní správy. Pohané nezuají kromě zisku jiné pohnutky, která by člověka ku práci a námaze pobádala, a proto domnívají se, že i my všechno konáme a trpíme ze zisku; rceme-li jim, že se to děje z pouhé lásky, žasnou a položí ruku na ústa na znamení, že nejsou s to, aby podiv svých slovy vyjádřili.“

„Než tím není ještě rejstřík trampot missionářských ukončen. Svízelným tělesným člověk snadno přivykne, ale protivnější jsou pronásledování, posměšky a ústrky, kterým stále jsme vydáni. Žítí uprostřed nejzarytějších nepřátel, mezi lidem hrubým a necitelným, pod vládou krutou a nelidskou, která

by nás, kdybychom prozřetelností Božskou očitě chráněni nebyli, zlobě a zběsilosti každého padoucha vydala, nemíti ani útulku ani jistoty života a jen to nejnutnější: brevír, několik knih a nářadí ke mši sv. s sebou na cesty bráti, to vše nelze nazvat jinak než životem v pravdě strastiplným. Ale ani na tom není dosti. Mnohem bolestnější ranou a největším křížem missionáře jest, vidí-li na vlastní oči, kterak křesťanské osady, kdykoliv pronásledování vypuklo, se rozhánějí, novokřesťané svých statků zbavují, vyhánějí a týrají, anebo není-li pro nedostatek času a svou vlastní chudobu s to, aby tělesným i duševním potřebám svých věřících vyhověl.“

Tak líčí P. Baltazar z vlastní zkušenosti život missionáře-pandara.

Přes tyto a podobné překážky pracoval P. Baltazar úsilovně a se zdarem o pokřtění opovržených pariů. Vzorem byl mu první apoštol Indů, sv. František Xaverský. Ten vysýlával totiž horlivé nověobrázence, kteří učeností a schopnostmi nad jiné vynikali, na místa, kam hodlal sám přijíti, aby pohany na jeho příchod připravovali. Tento způsob šířiti víru Kristovu podrželi a zdokonalili i jeho nástupcové; nověobrázenci pak, kteří jako předchůdcové věrověstců po osadách pohanských chodili, sv. evangelium hlásali a tak missionářům půdu připravovali, sluli katechety. Také P. Baltazar vycvičil si jich několik a dodělal se jimi znamenitých úspěchů.

Výborné služby v této příčině prokázal mu katecheta Dairiam (Konstans, vytrvalý), který

dříve sám byl pohanským učitelem a obrácen byv horlivým křesťanem na víru křesťanskou, čtyřdenní cestu vykonal, aby milosti křtu sv. se stal účastným. Vrátiv se do svého domova a nemaje již na sobě obvyklých odznaků pohanských, chladně ba nepřátelsky byl přijat od svých rodičův a příbuzných. Všemi prostředky snažili se přiměti jej k odpadlictví. Nešetřeno ani lichocením, ani hrozeb, ani násilím. Zmužile trpěl delší čas všecky nátlaky v naději, že trpělivostí a tichostí nad zarputilostí a zaslepeností zvítězí. Když konečně naděje jeho marnou se osvědčila, opustil otce, matku i manželku, vrátil se k missionáři a prosil, aby byl přijat za spolupracovníka.

Od té chvíle byl horlivým a nerozlučitelným společníkem P. Baltazara na apoštolských cestách. Svou obeznaností ve vědách indických a zvláště jako výborný zpěvák prokázal mu služby neocenitelné. Jakmile přišli do některé osady, zanotil nějakou náboženskou píseň. Indové milují zpěv náruživě, a proto nakupilo se za krátko okolo zpěváka mnoho venkovanů, mladých i starých, aby zpěvu jeho naslouchali. Již P. Nobili, znaje povahu Indů, byl nejhlavnější pravdy náboženské do písní vložil, aby tím spíše v paměti Indův utkvěly. Způsob ten byl výbornou přípravou na kázání missionáře. Na doklad toho vypravuje P. Baltazar o jakémsi slepci v Tričinopoli, který kromě mnohých písní o utrpení Páně, bolestné Panně Marii, pádu pyšných andělův a p., dvě objemné obrany (apologie) křesťanství, jednu o 700, druhou o 2000 verších zpíval zpaměti.

Katecheta P. Baltazara Mariadassi (sluha Marie) vynikal podobně svou znalostí zpěvu. Žil v dobrovolné chudobě od almužny a nežádal za své služby jiné odměny, než aby směl častěji přijímati Tělo Páně. „Vždycky,“ praví o něm P. Baltazar, „jest vesel a spokojen, kamkoliv jej pošleme, ať ve dne, ať v noci, ve vedru a úpalu slunečním, anebo v dešti a větru, s cestovným anebo bez něho. Na všechny otázky zná jen jednu odpověď: „pak kiam“, t. j. jsem šťasten; takou má radost, služeb-li jeho potřebujeme. Není sice učencem, dobyl si však nicméně svými řečnickými půtkami s pohany slavného jména. „Znám,“ říkává, „jednu jedinou sloku; to jest veškerá má zásoba zbraní, kterými pohany potírám, kdykoliv se odváží se mnou se měřiti. A ještě nikdy,“ dokládá sebevědomě, „nemusil jsem veškerých svých vědomostí upotřebiti. Přednesu obyčejně jen polovici své sloky a vykládám potom smysl její, a to vždycky ještě stačilo, protivníky mé k boji neschopnými učiniti; druhé polovice ponechávám si jako zálohy pro případy nejzávažnější.“

Nejplatnější služby prokazovali však katecheti P. Baltazarovi předcházejíce jej do osad pohanských a připravujíce mu takofka cestu do srdcí pohanů. Nad jiné v této příčině vynikl katecheta Petr Xaver. Poslyšme, co sám P. Baltazar o něm vypravuje:

„Meškaje v Tričinopoli byl jsem pozván od spolupracovníka svého (Petra Xavera), abych co nejdříve přišel do Sattiamangalam, velikého to města, 30 mil od Tričinopoli vzdáleného, kde mnoho nově-

obrázců příchodu mého očekává. Petr Xaver byl již před delším časem se tam odebral a za krátko mnoho pohanů Kristu získal. Mým úkolem bylo, nověobrácené ve víře utvrditi a pokřestiti. Ale ještě před mým příchodem strhla se proti katechetovi a jeho svěřencům bouře, kterou byl ze msty a zášti proti nim stropil jakýs pohanský kajicník a ve které by byl Petr Xaver málem přišel o život. Kajicník onen žebrával almužny a nabízel za to dobrodincům posvátný popel z obětí pohanských. Když však od nověobrácených žádné almužny již nedostával, rozhněval se a svolal své spolucechovníky. Tito přepadli katechumeny a týrali je, chtějíce násilím k odpadnutí je pohnouti. Zvláště na Petra Xavera měli namířeno. Spatřivše ho vrhají se naň, zasypávají nadávkami a plivají mu do tváře. On utírá si klidně obličej, neříkaje ani slova a nedávaje na jevo ani nejmenšího rozčilení. Jeho klid je více ještě dráždí; již napřahuje kdosi z roty ruku, aby mu zasadil ránu smrtelnou. Než v té příkvpí představený obce, křikem byv vyburcován, a volá na útočníka: „Zadrž; máš-li co proti němu a jeho učení, nuže, dotírej naň důvody a důkazy; neboť nesluší se násilím náboženství hájiti.“

„Kajicníci neznajíce obratnosti katechetovy uvolili se, dáti se s ním do disputace. Ale brzy toho litovali. Petr Xaver, krotký dosud jako beránek, povstává, aby víry, kterou byl dosud vyznával svou trpělivostí, obhájil i důvody. Probíraje rozličné sekty Indů dokazuje kajicníkům jejich vlastními výroky, že žádná nemá moci, aby člověka ke spáse přivedla. Mnohé směšné a odporu plné jejich nauky

vyvrací výmluvností tak přesvědčivou, že brzy všichni okolo stojící mu přisvědčují a kajícíci druh za druhem s hanbou se vytrácejí. Konec výjevu toho byl, že se 150 diváků přihlásilo za katechumeny.“

„Tak se věci měly při mém příchodu. Mně nezbývalo, než nověobrácené doučiti a pokřestiti.“

„Ale kajícíci pokoje nedali; utrpěná porážka byla příliš citelná. Aby tedy cti své zachránili, sešli se u větším ještě počtu a svolali tentokráte nejschopnější a nejnadanější své druhy. Na výpomoc přivezli s sebou mnoho knih, které byli na statného volka naložili. Volek kráčel jakoby hrd na své učené břímě v čele a za ním sebevědomě kajícíci, jakoby jejich vítězství bylo jisté. Najednou však — jaké to zlé znamení! — ztratí knihy jaksí rovnováhu a spadnou na zem. Kajícíci zblednou, stanou jako přimrazení a radí se, co činiti. Po prudkém sporu bylo uznáno, že nehoda tato znamená neštěstí, které by je jistě potkalo, kdyby do učené hádky se dali. Než nejodvážnější z nich nedal ostatním za pravdu. Rychle sbírá knihy ze země a drže jich několik pod pažďí povzbuzuje slabochy ke zmužilosti. Káraje jejich zbabělost a unáhlenost dokazuje obšírně důvody nejpádnejšími, že knihy ne vlivem bohů spadly, ale proto, že na hřbetě volkově ne dosti pevně byly přivázány. Avšak — nové neštěstí! — Za horlivé, ohnivé řeči učiní řečník několik živých posunkův a knihy, které držel pod pažďí, spadnou znova na zemi. Nyní jest všemu konec — příšerné znamení se nade vši pochybnost potvrzuje! Kajícíci polekáni se rozutekli na vše

strany; hrdinný řečník sám jim předešel dobrým příkladem. Zpráva o této události se roznesla po celé zemi; pohané i křesťané dlouho potom učeným hrdinům se posmívali.“

„Za krátko dostavila se nesnáz nová. Naši protivníci vymohli na knížeti zákon, kterým jedenkaždý zavázán byl, přiúčastniti se obětí pohanských. Pro nověobrácence byla to rána veliká a já jsem vším právem obával se, aby snad mnohý z nich v čas nebezpečenství neodpadl. Obava moje rostla, když se rozneslo, že se pohané právě na jakousi hlavní slavnost svých bůžků chystají. Tu nezbývalo, než je předejít. Poručil jsem vše Bohu, učinil slib, že ke cti sv. Františka Xaverského kostel vystavím a 30 mší sv. za duše v očištění sloužiti budu, a odhodlal jsem se, odebrati se k samému knížeti do Sattiamangalam. Mnozí mne sice z toho sráželi, ale já pokládal tento krok za nutný a prospěšný. Večer jsem tam dorazil. Přenocoval jsem v předsíni pagody (pohanského chrámu). Poněvadž pověst mne byla již předešla, dostával jsem ještě téže noci návštěvy zvědavcův a musil jsem jim na rozdivné otázky náboženství se týkající odpovídati. Z rána návštěvy začaly znova. Obávaje se však, aby kajícníci zámyslů mých nezmařili, skončil jsem náboženské rozmluvy a odevzdav pět pohanů, které jsem byl v noci přijal mezi katechumeny, katechetovi Petru Xaverovi, odebral jsem se přímo ke knížeti. Aniž jsem se dal kým uvést, vkročil jsem do knížecího paláce, věda již od P. Nobiliho, jak dvořané umějí dělati obtíže, aby na prosebnících peněz vydřeli. Štěstí mi přálo. K velikému úžasu

všech a proti všemu obyčeji mne kníže brzy předpustil. Podal jsem mu několik vzácných předmětů darem. Mezi nimi vzbudil jeho největší podiv skleněný hranol. Nestačil se mu podívat; nejvíce žasl nad dovedností, která tolik různých barev do tak malého kousku skla byla vložila. Stejný úžas pojal i brahmíny, kteří meškali na dvoře knížecím. Brzy jali se vysvětlovati zjev dosud nevidaný a mně bylo do smíchu, když rozdivné nesmysly jako o závod pronášeli. Přes hodinu byla veškerá pozornost věnována branolu; potom teprve tázal se mne kníže na příčinu a účel mé návštěvy. Prosil jsem ho jednoduše za dovolení, bych směl „pravý zákon duchovní“ svobodně hlásati. Po několika odvetách a vysvětlivkách bylo mi skutečně uděleno k veliké zlosti kajicníkův a jejich přívrženců.“

„Dle pojmův indických o slušnosti a dobrých mravech vyžaduje toho o návštěvě osoby vysoce postavené zdvořilost neodcházeti, dokud osoba ona sama nedala pokynutí k odchodu. Kdo návštěvu přijímá, domnívá se, že hostě svého tím více uctí, čím déle jej u sebe podrží. Jen v opravdu nutných případech smí host prositi za odpuštění; avšak i tu zdvořilost indická umí si pomoci; host neprosí za dovolení, aby směl odejiti, nýbrž aby směl opět přijíti. Tak bylo i mně u knížete zůstatí, jak dlouho se mu líbilo. Zdržel mne celých osm dní u sebe, na důkaz, jak velice si mne váží; potom poslal ke mně dvořany, aby se ve jménu jeho se mnou rozloučili. Dle obřadův indických vrhli se mi k nohám a položili přede mne na zem knížecí dar. Byl to kus vzácné látky, na kterém ležela

knížetem mi udělená výsada (patent), svobodně hlásati svaté evangelium. Poděkoval jsem mu za jeho dobrotivost a slíbil, že brzy zase ho navštívím.“

Podobným způsobem podařilo se P. Baltazarovi odvrátit hrozící pronásledování v Tričinopoli r. 1644. Tam bylo nebezpečnoství proto větší, ježto kníže tamější obklopen byl dvořany křesťanům nepřátelskými, a přístupu k němu nebylo lze tak snadno dosíci. Tentokráte otevřela missionářům bránu paláce knížecího hudba. P. Baltazar ukázal jednomu z milců knížete malé varhany, které chce knížeti dáti darem. Audience byla zajištěna. P. Baltazar obrátil se zatím na představeného kláštera v Kočíně a požádal ho za varhaníka a rozličné hudební nástroje. Když vše bylo připraveno, objevil se na dvoře knížecím a uspořádal hlučný koncert, a kníže byl rázem získán. P. Baltazar dostal dovolení, víru křesťanskou kázati veřejně, a vydán spolu rozkaz, aby se nikdo nepovažoval křesťanům ubližovati.

Přes to žalob, pomluv a sočení pohanských gurův a kajicníků proti křesťanům neubývalo. Zemsty, že se stále ztenčuje almužna, kterou od lidu vybírali byli zvykli, rozšiřovali o křesťanech hanebné pověsti, vyhrožovali lidu hněvem a mstou bohův, a stihlo-li zemi nějaké neštěstí, za trest Boží je prohlašovali. Jakých úskoků v této příčině schopni byli, vysvítá z této události :

Jakýs horlivý ctitel boha Višnu rozhněván, že mu jistý křesťan odepřel dáti ve jménu bůžka jeho obvyklou almužnu, prohlásil veřejně, že potupy na bůžku svém spáchané nepřežije, ale že sama sebe usmrtí. Aby povyk byl větší, postí se tři dni, dá

na náměstí nakupiti hromadu trní, aby se na ní sám bůžku svému obětoval. V určitý čas se okazale vykoupe a obklopen zástupem zvědavcův ubírá se k místu obětnímu. Vystoupiv pak na oltář z trní, vrazí si zdánlivě nůž do hrdla, krev vytryskne z rány a oběť klesne bezducha na oltář. Výkřik úžasu zavzní zástupem; všichni velebí hrdinský čin, křesťanům však zlořečí. Modloslužebníci obklíčí pak místo skutku a dají se do usedavého pláče a nářku. Najednou osvítlí je bůžek jejich. „Tak velký muž,“ praví, „nesmí zůstatí mezi mrtvými; jejich bůžek musí ho vzkřísiti a vzkřísí ho; nebude-li chtíti, přinutí ho.“

Aby domnělá mrtvola dotěrnými a nečistými pohledy znesvěcována nebyla, postaví se nad trnovým oltářem štan a konají se přípravy na zázrak, který Višnu učiní. Pohané ze všech stran se scházejí a brahminové nařizují všem půst jednoho dne. V týž den konaly se zatím obřady, jejichž účelem bylo, zášť proti křesťanům rozdmýchati. Někteří nově-obrázcenci, kteří puzeni zvědavostí ke stanu se přiblížili, vypátrali sice, že domnělý mrtvý zdráv a vesel uvnitř sedí a již dávno před zázračným rozkazem Višnovým na pokrmech a nápojích sobě pochutnává, netroufali si však podvod odhaliti a bezpochyby dobře učinili, neboť rozčilenému a rozkácenému lidu jinak věc vykládati, bylo v tu chvíli nejvýš nebezpečno.

V ustanovený čas odebrali se modloslužebníci ve slavném průvodu k soše bůžkové, který — jak tvrdili — jaksi dlouho se zázrakem otálel. Pro případ, že by se zpěchoval zázrak učiniti, náležitě

se připravili. Ozbrojeni meči přišli k soše a vytasivše zbraň, velí pánovitě bohu, aby zázrak učinil, jinak že mu srazí hlavu. A būžek skutečně vida nezbytí, dle výpovědi modloslužebníků k zázraku se odhodlává. Nepřehledný dav valí se nyní za ohlušující vřavy ke stanu, po dlouhých obřadech stan se odklidí a „mrtvý“ pln života a síly zrakům všech se objevuje. Rozumí se, že jásos pohanů neměl konce a štěstí bylo, že místodržitel v Sattiamangalam, kde se to vše událo, křesťanům byl nakloněn, jinak bylo po nich veta. Zástupy zuřivého lidu táhly sice k paláci místodržitelově a žádaly, aby, když jejich būžek zázrak učinil, také „cizí učitel“ přinucen byl, zázrakem nějakým pravost učení svého dokázati; ale místodržitel vzkázal jim, že „cizí učitel“ má od knížete dovolení, učení své hlásati veřejně; mají-li odůvodněnou nějakou stížnost proti němu, nechať obrátí se na knížete.

Tato odpověď vztek pohanské luzy schladila a nebezpečenství bylo na ten čas odvráceno.

Jak velká byla často drzost a osobivost kajicníkův a spolu pošetilost a lehkověrnost lidu, dosvědčuje příklad tento: Na slovo vzatý kajicník, zapřísáhlý nepřítel křesťanů, který jim již mnoho nesnázi byl způsobil, prohlásil, aby nabyl většího vlivu, že učiní zázrak první třídy. V městě Sattiamangalam stála kamenná socha vola, která široko daleko byla pověstná, ježto prý kdysi zázračným působením jakéhosi kajicníka trávu žrala. Náš kajicník umínil si tedy zázrak opěťovati a kamenného vola přinutiti, aby žral. K tomu konci určil jistý den. Rozumí se, že nepřehledný zástup zvědavých

před sochu se dostavil. Když osudná chvíle se přiblížila, předložil kajcník kamennému volu tu nejvybranější píci, ale zvíře nezdá se mítí hladu. Kajcník hledí rozdivnými posuňky a napomínáním dodati mu chuti, ale kamenný vůl, jakoby o chutné krmivo ani nestál. Když to nejde po dobrém, myslí sobě kajcník, půjde to snad po zlém, a nadává tedy, proklíná a konečně i holí a bičem si pomáhá. Ale vůl zůstává nehybný jako kámen. Ale ne tak lid; tento zuří proti rouhači, který posvátné zvíře týral. „Smrt bídníkovi!“ volají tisícové jako jedněmi ústy; vše vrhá se naň a zasypává jej ranami. Stěží vytrhlo jej několik přátel z rukou zuřivého lidu. S hanbou musil se vystěhovati ze země.

Avšak ne vždycky skončily podobné štvance kajcníků proti křesťanům tak hladce jako v případě posledním. Často pronásledování skutečně vypuklo, a pak bylo křesťanům nemalých útiskův a příkoří zakoušeti.

K násilnostem kajcníků družily se nezřídka i ústrky a nátisky, kterých trpěti bylo křesťanům od vlastních příbuzných.

Mladý, ženatý pohan stal se katechumenem. Jeho přátelé a příbuzní učinili seč byli, aby ho v úmyslu jeho, státí se křesťanem, zviklali. Nadarmo. Posléze hnali naň útokem. Mladá jeho manželka, se slzami v očích, novorozeňátko na loktech, zapřísáhá jej láskou jeho otcovskou, aby měl aspoň útrpnost s ní a s dítkem jejím. Ale statečný bojovník Kristův nedař se překonati hlasem přírody, nýbrž vyvinuv se z obětí manželky spěchá do kostela na křesťanské cvičení. To dohnalo za-

slepenou ženu k zoufalství. Z lítosti a hněvu se oběsila. Na štěstí našli ji v čas ještě příbuzní a uřízli. Zpráva o tom podána manželovi, který dosud meškal v kostele, ale ten praví s indickou chladnokrevností: „Na spáse mé duše mně více záleží než na životě manželky. Až bude po vyučování, pak ji navštívím.“ Tato odpověď dle našich pojmův evropských tvrdá a bezohledná vzbudila úžas pohanů. Nabyli přesvědčení, že jen pravda jasně poznaná jest s to, aby člověku smýšlení tak pevné a neoblomné vstúpila a většina těch, kteří prve nejvíce naň doráželi, přišli i s manželkou jeho k P. Baltazarovi, prosíce za přijetí mezi katechumeny a křest svatý.

Jindy zase osmnáctiletá manželka neslýchaných protivenství zakoušela od svého manžela jediné proto, že byla křesťankou. Ukrutník nakládal s ní jako s otrokyní. Mladá mučennice sloužila mu tím horlivěji a snažila se trpělivostí výbuchy jeho hněvu uchlácholiti. Nadarmo. Jednoho dne, když ji byl bitím a ranami zase ztrýznil, uchopil ji za vlasy, přivlékl ke studni a poručil, aby se dolů vrhla. „Nesmím,“ vece ona neohroženě, „zákon Boží zakazuje křesťanům sebevraždu.“ Vztekem soptě, uchopil ji znova za vlasy a drže ji nad samou studní volá: „Vol! buďto svou novou viru odpřísáhneš, aneb umřeš.“ — „Volím smrt raději, než hanebné odpadlictví,“ zněla její odpověď. Rozhněvaný manžel jí sice neusmrtil, jak vyhrožoval, ale doufal potom, že novými ukrutnostmi odpor její zlomí. Uzavřel ji tedy uvnitř domu svého, ukládal jí nejtěžší a nejnižší práce a dopřál jí jen nejnnutnějšího

pokrmu. „Její mučennictví,“ píše P. Baltazar r. 1648., „trvá posud a skončí, jak doufám, obrácením jejího katana. Tato mladá křesťanka zasluhuje podivu tím většího, ježto teprve před měsícem křest svatý přijala a nemohouc nyní do kostela docházeti, vyučování i ostatních pomůcek náboženských jest zbavena.“

Než přes všechny úskoky a úklady kajeníkův, i útisky a nástrahy příbuzných víra křesťanská i mezi nižšími kastami zapouštěla hluboké kořeny a utěšeně se vyvíjela. Po každém pronásledování obce křesťanské nejen že nezanikly, ale naopak tím více mohutněly a zkvétaly. Osvědčila se i tu stará pravda, že církev katolická již od prvních křesťanských století ze všech příkoří, kterým jí bylo se podrobiti, měla nikoliv škodu, ale užitek přehojný.

Mocně na vážnější a šlechetnější z pohanův účinkoval také bezúhonný život křesťanů. Přemnozí pohané dobrým příkladem křesťanů povzbuzeni, přijali víru Kristovu. P. Baltazar píše r. 1644. generálovi svého řádu: „Víra mých nověobrázců radostí mne naplňuje; nevím, čemu se mám podívat více, zda jejich statečnosti mučennické, nebo dětinné prostotě. K tomu druží se nevinnost a čistota mravů, která v této lehkomyšlné a bezúzdne zemi zázrakem jest. Ctnostný, vzorný život jejich jest pohanům pádným důkazem božského původu víry křesťanské. Jenom Bůh, říkají, může mravy svých ctitelů tak úžasně rychle změnit. Proto stává se zhusta, že pohanští rodiče umírající své děti ku křesťanům přinášejí, prosíce, aby byly pokřtěny, „aby tak do radostí nebeských vejíti mohly.“

Často seznali a oblíbili si pohané křesťanství o rozličných slavnostech křesťanských. O vánocích na př. r. 1643. zařídil P. Baltazar poblíž Tričino-poli slavnost „jesliček.“ Nával věřících ke slavnosti byl ohromný. Průvodem ubírali se za zvuků tam-tamu, trub a bubnův a hřmění hmoždířů k jesličkám. Zvědavost přivábila i četné zástupy pohanů. V oktávu slavnosti byl i jim přístup k jeslím dovolen, a hle! v týž den prosilo jich 30 za přijetí do církve.

Mocně působila na pohany i účinná láska k bližnímu, kterou u křesťanů viděli. R. 1647. vypukla nakažlivá nemoc, která tři měsíce strašně řádila. Křesťané konali pravé divy neohrožené obětavosti. Jako milosrdní Samaritáni chodili po domech, ošetřovali nemocné, které byli příbuzní ze strachu před smrtí opustili, a vyučovali je ve víře. A vyučování podporováno takovou obětovností šlo snadno k srdci. Pohané jsouce sobě dobře vědomi, že křesťany dosud jen utiskovali, divili se jejich nezištné lásce a mnozí otevřeli srdce své sv. evangeliu. Ne bez účinku na pohany byla i nezištnost katechetů, kteří zdarma vyučovali, každou odměnu za vyučování odmítali, kdežto guru (učitelé pohanští) své ovečky zrovna vykořisťovali.

Okolo roku 1670. byl P. Baltazar povolán do Říma, by apoštolské Stolicy podal zprávu o své missii. Zpáteční cestu konal Portugalskem, aby tam nové pracovníky získal pro missie indické. Mezi těmi, kteří se odhodlali cestu do Indie nastoupiti, byl také Jan de Britto, který později skončil v Maduře smrtí mučennickou a kterého nyní církev katolická jako blahoslavence ctí na svých oltářích.

První doba plavby do Indie uplynula šťastně; povětrí bylo příhodné, vítr přízniv, a vesele nesly napnuté plachty loď rychlým letem k žádoucímu cíli. Již nebyla loď rovníku daleko, a cestující těšili se, že již brzy spatří břehy indické, když náhle radost a naděje v bázeň a starost se obrátila. Nastalo tvrdošíjné bezvětří — postrach to tehdejších plavců. Loď stála jako přikována na tomž místě. Aby míra neštěstí byla dovršena, nastalo žhavé, vražedné vedro. Voda a potraviny se kazily a hnily; dostavily se nakažlivé nemoci a strašně na lodi řádily. Většina cestujících ležela na smrt nemocna, více než 80 jich přijalo svátosti umírajících; loď podobala se velké nemocnici uprostřed žhavého oceánu. Také P. Baltazar nemocí byv zachvácen zemřel 21. dubna roku 1673. Bolelo ho velmi, že zemře vzdálen svých milých nověobrázcův. Ale nezemřel bez útěchy; cestou byl totiž seznal dokonale P. Jana de Britto a jeho výtečné vlastnosti; v něm viděl tedy důstojného dědice svých snah a své horlivosti, svého hodného nástupce. Zemřel klidně, neboť o missii jeho osiřelou bylo dobře postaráno: světec vzal na se péči o sirotky.

*

*

*

Mimo oba tyto velikány mezi katolickými věrověsty pracovalo a pracuje i za našich dnů v missiích indických značný počet missionářů všech řádů, a Bůh žehná a odměňuje klopotnou námahu a práci jejich hojným ovocem. Podle novějšího sčítání žije nyní v celé Indii 239,874.000 lidí a z těchto jest již asi 1,700.000 katolických křesťanů.

Měříme-li počet ten měřítkem evropským, jest sice číslice tato velika, avšak malička, přirovnáme-li ji k ohromné číslici pohanstva a nám zvolati jest s apoštolem: Což jest to proti takovému množství! Než buďsi tomu jakkoliv, křesťanství jistojistě jednou, třebaš i v daleké budoucnosti, úkol svůj provede. Důkazem toho jsou utěšené zprávy, jež stále z missií indických nás docházejí. Podle zpráv těchto činí missie katolické v Indii ustavičné pokroky a křesťanů den ze dne přibývá.

Na doklad toho ukážu ti, milý čtenáři, tento obrázek z doby nejnovější:

V západním Bengalsku, v arcidiecési kalkutské, v okrese barvayském, v osadě Ranchi, působí missionář P. J. Desmet. Ten v jedné ze svých zpráv líčí obrácení zlosyna na smrt odsouzeného. On vypravuje: „Jest právě velký pátek, co toto pší. Jednoho dne navštívil jsem ve zdejším vězení křesťana, který pro jakýs nezaplacený dluh byl na tři měsíce odsouzen do žaláře a tam onemocněl. Když jsem po vykonané návštěvě z nemocnice se vracel, spatřím domorodého vojína, který s puškou na rameni jakési stavení ve dvoře obchází, jako by někoho hlídal. Na mou otázku, kdo by tak přísně střežen byl, řeklo se mi: „Saheb (pane), jest to muž, který v napilosti zabil svého bratra a proto za 10 dní bude oběšen. Pochází z kmene Korvů z Jasfuru. Jako všichni odsouzenci, tvrdí i on neústupně, že jest nevinný a o nějakém odvolání k vyššímu soudu nechce slyšeti. Obhájce jeho sice odvolání zadal sám, ale nadarmo, a tak bude od pozejtří za osm dní oběšen.“

„Po té přistoupím ke stráži a ptám se tiše: „Tento muž bude tedy oběšen?“ „Ano, saheb,“ zněla odpověď, „ale on to ještě neví, lékař mu to oznámí teprv za osm dní.“ „Mohl bych se naň podívat?“ „Bez dovolení lékařova nikoliv; jest snad křesťanem?“ „Nikoliv, jest pohan jako ty.“ „Ostatně,“ doložil strážce, „jestliže by on sám si přál s vámi mluvit, mohl byste jej spatřiti, jinak ne. Tak znějí naše rozkazy.“

„To řka, otevřel dvěře a můj zrak střetl se s ubohým odsouzencem. Podíval se na mne lhostejně; byla to malá, zavalitá postava, ve stáří asi 22 let. Na nohou měl pouta a seděl v prostoru asi tří metrů zdělí a tolikéž šířky, a vysokou zdí obehnané. Patřil jsem naň soustrastně. Ještě deset dní a ubožák octne se na věčnosti jako pohan. Jak pak, nebylo by možno, aby do té doby se stal křesťanem?“

„Tato myšlenka zaujala celou bytost mou, když jsem se domů vracel. Ještě téhož dne otázel jsem se vězeňského lékaře, protestanta sice, ale nám katolickým missionářům nakloněného, zdali bych směl pro odsouzeného zlosyna něco učiniti, ovšem v zájmu spásy jeho. Lékař svolil ihned, vymíniv si pouze, abych odsouzenci zatím neprozradil, jaký osud ho očekává. Po té odebral jsem se do kláštera školských sester a poprosil jich i dítek jim svěřených, aby za obrácení mého zajatce se modlily a o totéž požádal jsem přišed domů svých spolubratrů.“

„V neděli odpoledne na to vyhledal jsem si čtyři obrázky: stvoření světa, jezulátko v jesličkách,

Krista Pána na kříži a nebe a peklo, a odebral jsem se do vězení. Zlosyn seděl na trávniku. Podle zvyku východních zemí přisedl jsem k němu do trávy a dal se s ním do řeči. Když jsme byli napřed o lhostejných věcech pohovořili, vyňal jsem obrázek představující stvoření světa a ukázal odsouzenci, ale ten odvrátil hlavu a pravil: „Nerozumím ti.“ Domnívaje se, že snad chce říci, že neumí čísti, jal jsem se mu vykládati základní pravdy víry křesťanské, než zpozoroval jsem brzy, že mne neposlouchá. Ukončil jsem tedy vyučování a odcházeje slíbil jsem, že přijdu zase ve čtvrtek. Ve dveřích potkal jsem hlídače a ten zpozorovav bezpochyby na mé smutné tváři, jak jsem pochodil, pravil mi: „Saheb, nechte ho, netrapte se s ním, on jest příliš hloupý, on není křesťan. V sobotu mu zlámou vaz.“ Tato slova mne ovšem mnoho nepotěšila. Zabrán ve smutné myšlenky vrátil jsem se domů. Mou jedinou útěchou a nadějí byly vroucí modlitby, které od toho dne jak v našich školách tak mezi křesťany v Ranchi za ubohého hříšníka se konaly.“

„Ve čtvrtek dostavil jsem se zase do vězení. Ramnath — tak se jmenoval hlídač — stál ve dveřích. „Víš již zajatec, že pozejtří bude popraven?“ tázal jsem se. „Ano, saheb, lékař mu to dnes ráno řekl.“ Vstoupiv na to pozdravil jsem odsouzence a přisedl k němu do trávy. Na znamení úcty položil tentokráte ruku na čelo a uklonil se hluboko přede mnou. Jeho vzezření a chování prozrazovalo, že jest si již svého osudu vědom. Odporučiv opět vše Bohu ptám se: „Jak

se jmenuješ?“ „Birsaj,“ zněla odpověď, „jsem Korva z vysočiny Jamírské v Jasfuru.“ Na to bavili jsme se rozprávkou o jeho otčině, kmeni a jiných věcech, o kterých jsem se domníval, že by ho zajímaly. „A ty, Birsaji,“ doložil jsem konečně, „víš ty, co já jsem?“ „Nevím, teprv u soudu viděl jsem bělochy ponejprv.“ I vysvětlil jsem mu tedy, že my jsme „padri“ (duchovní otcové, kněží), od Stvořitele všehomíra posláni, abychom všem lidem ukazovali cestu ku příbytku velikého, mocného pána všech, bělochů i černochů, vysoce postavených i nízkých, a vyložil jsem mu vše způsobem co možná nejjednodušším a nejpochoptitelnějším. Potom ukázal jsem mu opět obrázek představující stvoření světa. Ale Birsaj odvrátil opět hlavy řka jako prve: „Nerozumím tomu ještě.“ „To nic nedělá,“ pravil jsem, „já ti vše jasně vysvětlím.“

Vyučoval jsem tedy dále a Birsaj pozorně naslouchal, i když jsem mu potom tři ostatní obrázky vysvětloval. „Birsaji,“ skončil jsem posléze dnešní rozmluvu, „mluvil kdy někdo s tebou o Bohu?“ „Nikdy.“ „Ale ty jsi přece věděl, že jest Bůh, který nade vším vládne?“ „Ano, rozumím ti; ale mně nikdo o tom nevypravoval.“ „Slyšel jsi kdy co o dobrém a zlém?“ „Nikdy neslyšel jsem něco takového.“ Když se smrákalo, rozloučil jsem se s odsouzencem a poručil jej do ochrany svatého Michala archanděla.

„Druhého dne stál opět týž vojin Ramnath u vězení na stráži. „Ramnathe,“ oslovil jsem jej a vtisknul mu peníz do ruky, „zítra vězeň vezme za své, ubožák však neví ještě mnoho o Bohu; budeš

mi také dnes jako včera při vyučování nápomocen?“ Ramnath, vtipná a bystrá to hlava, pomáhal mně totiž včera při vyučování tím způsobem, že čas od času pravdu slov mých dosvědčoval živými posuňky volaje: „Ano, Birsaji, tak tomu jest, tak je to a ne jinak!“ Ucítiv v ruce své peníz ohlédl se a pravil sladce se usmívaje: „Saheb, my nesmíme žádných peněz bráti.“ Zdali peníz opravdu vzal nebo ne, nechat laskavý čtenář sám uhoďne.

Po té usadil jsem se opět vedle Birsaje a vyučoval jej dále. Ramnath, který se byl posadil vedle mne do trávy, svými posuňky zase jako včera výklady mé dotvrzoval. Když jsem na př. Birsaje napomenul, aby nyní v poslední dni svého života pamatoval jedině na věčnost a spásu své duše, kývl naň Ramnath, zastřel si tvář oběma rukama a pravil: „Ano, Birsaji, zapuď všecko pozemské z mysli své, rodiče, příbuzné, rodnou dědinu, svou vlast, všecko; nikdo nemyslí více na tebe. Mysli nyní jedině na Boha!“

Konečně když jsem odsouzence dostatečně vyučil, udělil jsem mu křest sv. a na něm jméno Jan. Nevýslovná radost zračila se v tu chvíli v tmavém jeho obličejí. „Nyní,“ pravil jsem mu, „přebývá v tobě Ten, který všecko stvořil, Bůh sám a ďábel odstoupil od tebe. Zítra, až slunce tak vysoko státi bude na obloze nebeské, jako nyní, budeš již v domě milého Pána Boha přebývati jako radža. Ty mu vyřídíš mnoho sálam (pozdravení) a řekneš mu Pane, ty jsi poslal ke mně onehdy v Ranchi jednoho ze svých „padri“. On mně vypravoval o Tobě; já

vidím nyní, že všechno, co ke mně mluvil, pravda jest. Já jsem tomu uvěřil, proto jsem přišel k Tobě; jinak bych se byl dostal na místo ohně. Zavolej tedy nyní také mé krajany do příbytku svého; oni Tebe ještě neznají. Také oni jsou tvé děti.“ Jan odvětil radostně: „Ano, tak učiním, všechno mu vyřídím.“

„Po několika slovech útěchy vzdálil jsem se, poručiv odsouzence do ochrany jeho svatého anděla strážného a slíbiv, že odpoledne zase přijdu a něco sladkého mu přinesu. Jsouť Indové na pamlsky jako posedlí.“

„Večer k páté hodině stál jsem zase u vězení nesa v ruce kornout kandisového cukru. Ale hned u dveří zastavil mne hlídač Ramnath řka: „Saheb, odsouzení na smrt nesmějí z venku ničeho bráti. Zákaz ten jest proto, aby snad odsouzenec nebyl někým otráven. Zde naše písemné rozkazy.“ Musil jsem se podrobiti. Birsaj nebyl dnes příliš sklíčen a zkormoucen. Dal jsem mu na místo pamlskův aspoň list tabákový, o který se přátelsky rozdělil s Ramnathem; tento zase vyňal ze své měděné krabice hrst jakési zeleniny a tak jedli a žvýkali spolu. Já zatím poučoval jsem odsouzence a mluvil k němu dnes zvláště o blaženosti věčné.“

„Na cestě k domovu střetl jsem se s evropským lékařem, který právě s několika tesaři k poprav-nímu lešení se ubíral, aby se přesvědčil, zda šňůra k popravě určená jest dosti pevná. Zkouška děje se na tak řečeném „dummy“, t. j. kládě velikosti a tíže člověka. Šňůra se osvědčila tentokráte

s dostatek silnou. „Důstojnosti, přijďte zítra časně z rána,“ prosil mne lékař, „a rcete odsouzení ještě, co uznáte za potřebné; poprava vykoná se ráno o půl šesté hodině.“

„Druhého dne z rána shromáždilo se okolo věznic mnoho diváků. Mezi domorodci zpozoroval jsem asi 12 křesťanů z Ranchi, kterých jsem byl před tím o modlitbu za Birsaje požádal. Birsaj měl na sobě nový, čistý oděv a zdál se býti dosti klidným. Připomenul jsem mu ještě jednou, co má v nebi vyříditi a snažil jsem se vzbuditi v něm zvláště důvěru v milosrdenství Boží. Posléze dáno znamení, železná vrata věznic se otevřela a 24 černomodře oděných vojáků s ručnicemi na ramenou vyšlo na nádvoří. Birsaje postavili do třetí řady a táhli k popravišti. Já kráčet s nimi vedle Birsaje. Před šibenicí zastavili a Birsaj vystoupil z řady. Pohlédnuv na šibenici otrásl se na celém těle a jeho obličej křečovitě se zkřivil. Zatím co mu svazovali ruce na zádech, dodával jsem mu poslední síly a útěchy duševní. Kolísavým krokem vystoupil na popravní lešení. Kat zavázal mu oči a zadrhl šňůru kolem krku. Ohlédnuv se vidím, že naši křesťané potichu se modlí růženec. Vše je připraveno. Zavzní povel: jedna — dvě (dal jsem odsouzení poslední rozhřešení a odvrátil jsem obličej) — tři! Dokonáno. Ani nejmenšího vykřiknutí nebylo slyšeti. Mrtvola visela před našima zrakoma, ale pohled na ni nebyl strašný, zemřel Birsaj jsa křesťanem. To byl první křesťan z Jasfuru.

Sotva že uplynul od popravy týden, přišlo do našeho kláštera v Ranchi 44 lidí z Jasfuru, krajanů

to Birsajových. „Slyšeli jsme,“ pravili, „že se v okrese barvayském mnozí odřekli ďábla a stali se dítkami Božími. Také my nevrátíme se do své vlasti, dokud jsme nepřijali křest svatý.“ Jejich prosbě se ovšem vyhovělo.

Zítra na bílou sobotu, končí missionář svou zprávu, zpívá církev sv.: „O felix culpa! O šťastná vinna!“ Není-li nám také v tomto případě zvolati s církví svatou: „Ó šťastné provinění!“?

